
NATIONAL LIBRARY OF MEDICINE
U.S. Department of Health, Education, and Welfare, Public Health Service
Bethesda, Md.

PATARIMAI MOTERIMS IR MERGINOMS APIE LYTIES DALYKUS

Originale šis veikalas užvardintas

SEX KNOWLEDGE FOR WOMEN AND GIRLS

By

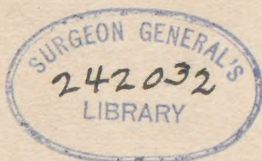
WM. J. ROBINSON, M. D.

WM. J. ROBINSON, M. D.

Patarimai Moterims Ir Merginoms Apie Lyties Dalykus

AUTORIUI LEIDUS
VERTĖ J. BARKUS

Su Paveikslais

IŠLEIDO J. BARKUS
BOX 129, GEN. P. O., NEW YORK CITY
1921.

SPAUSDINTA "LAISVĖS" SPAUSTUVĖJE, BROOKLYN, N. Y.

VERTĒJO ŽODIS

MALONI SKAITYTOJA!

Lyties klausimas mūsų literatūroje dar tebēra veik visiškai nejudintas. Neskaitant mano pirmiau išverstos knygos, "Patarimai Vyrams Apie Lyties Dalykus," ir poros smulkių brošiūraičių, mūsų kalboje nēra knygų, kurios kiek plačiau ir tinkamiau apibūdintų lyties apsireiškimus ir jų svarbą visame žmogaus gyvenime. Tas klausimas ir pas kitas tautas dar neseniai tepradējo būt aiškinamas ir tyrinējamas, pas mus gi ypatingai lyties dalykai ir visi jos apsireiškimai buvo dengiami storiausia paslapties, drausmēs ir paniekos skraiste; visa, kas tik rišosi su lyties apsireiškimais, buvo skaitoma begēdingu ir nuodēmingu. Ypatingai nuo moteriškių ir merginų lyties dalykai buvo griežčiausiai slepiami. Argi tat stebētina, kad mūsų tarpe tokia daugybē nelaimingų šeimynų, tiek ligotų ir bejiegių vyrų, tiek nelaimingų, ligų su-

ēstų moterų. Juk lytis ir prigimti lyties reikalavimai — tai svarbiausi žmogaus organizmo reikalai. Be lyties negali būti veisimosi, negali būti gyvenimo. Nei žmonēs, nei jokie kiti gyvūnai be lyties ir be lytinio veisimosi negalētų gyvuoti.

Jeigu gi lytis yra taip svarbi žmogaus (ir, sykiu, visos žmonijos) gyvenime, tai mums visiems neapsakomai svarbu yra kiek galint plačiau apsipažinti su lyties veikimu, su lyties organais ir jų pareigomis, ir žinoti, kaip tuos organus apsaugoti nuo visokių, jiems gręsiančių, pavojų ir ligų. Juk kiekvienam norisi būti sveiku ir kuoilgiausiai gyventi, gi norint būti sveiku, reikia žinoti, kaip apsaugoti savo sveikatą, reikia žinoti, kaip kuris kūno organas veikia ir kas tam ar kitam organui naudinga, o kas kenkia. Moterims tas dargi svarbiau žinoti, negu vyrams, nes jos yra motinomis, būsiančiosios žmonių gentkartēs tvērējomis ir auklētojomis, o kaip gi jos galētų išauklēti kūnu ir protu sveikus kūdikius, pačios nežinodamos, kaip saugotis baisiausių ligų ir neturēdamos jokio supratimo apie lyties veikimą ir apie motinystēs pareigas. Lyties organams gręsia daugybē pavojų ir ligų, tokių ligų, kurios, įsigalējusios, suardo visą žmogaus gyvenimą ir

padaro jį amžinai nelaimingu. Tačiaus, žinant kaip, nēra taip sunku tų ligų išvengti.

Šią knygą versdamas, turējau tikslu parūpinti mūsų moterims ir merginoms suprantamą ir teisingą aprašymą lyties organų veikimo, jų ypatybių ir jiems gręsiančių pavojų. Tam tikslui pasirinkau garsaus lyties klausimų žinovo, daktaro Williamo J. Robinson'o veikalą, "Sex Knowledge for Women and Girls," todel, kad tas veikalas, kaip ir visi to autoriaus veikalai, parašytas aiškiai, trumpai — be nereikalingų išvedžiojimų — ir, tas ir svarbiausia, *teisingai ir bešališkai.* Visos šioje knygoje paduodamos žinios ir patarimai paremti naujausiais lyties srityje patyrimais.

Nors tobulam išvertimui žymiai kenkē trūkumas mūsų kalboje atitinkamų žodžių, tačiaus stengiausi autoriaus mintis perduoti kuoteisingiausiai ir paprastais, visiems suprantamais žodžiais. Gi tuos žodžius, kurie daugeliui mūsų moteriškių gali būt neaiškųs, bet be kurių jokiu būdu negalima šitokiame veikale apsieiti, surinkau pabaigoje knygos į tam tikrą skyrių ir paaiškinau juos kitais, suprantamesniais žodžiais.

Turiu vilties, jog ši knyga bus labai

naudinga mūsų moterims ir merginoms (taipgi ir vyrams), ir pagelbēs joms palengvinti sunkią savo gyvenimo naštą.

Vertējas.

AUTORIAUS PRAKALBA

Per daugelį metų autoriui ateidavo daugybė prašymų parašyti elementarinę knygą apie lyties dalykus, kurioje įvairūs vyrams ir jaunikaičiams, moterims ir merginoms svarbūs lyties klausimai būtų nušviečiami sulyg *jo nuosavos* nuomonės ir pažiūrų. "Jūs smerkiate esančiąsias lyties dalykus aiškinančias knygas. Kaip gi jūs pats supažindintumėte paprastą vyriškį ir moteriškę su lyties apsireiškimais?" Tai buvo svarbiausi, kartkarčiais atkartojami klausimai. Atsakymu į tuos klausimus yra mano veikalas, "Patarimai Vyrams Apie Lyties Dalykus," išleistas keliolika mėnesių pirmiau, ir ši knyga. Šioje knygoje telpa visos pradinės žinios apie lytį, kurias privalo žinoti kiekviena moteris ir mergina.

W. J. R.

Vasario 1, 1917.

PATARIMAI MOTERIMS IR MERGINOMS APIE LYTIES DALYKUS

PIRMAS SKYRIUS

KODEL TAIP SVARBU MERGINOMS IR MOTERIMS APSIPAŽINTI SU LYTIES APSIREIŠKIMAIS

Pirmutinē priežastis, kodel patarimai lytiniuose dalykuose merginoms yra reikalingesni, negu jaunikaičiams, yra tame, kad merginai kiekvienas klaidingas žingsnis atneša daug baisesnes pasekmes, negu jaunikaičiui. Kuomet jaunikaitis padaro klaidingą žingsnį, tai pasekmēs, nors yra baisios, bet yra vien tik fizikinio pobūdžio; merginai gi padarius kaip tik *tokį pat* klaidingą žingsnį, pasekmēs gali būti fizikinēs, moralinēs, visuomeninēs ir ekonominēs. Pasakysime tą aiškiau. Jeigu jaunikaitis, per nežinojimą, neatsargiai užsiima draudžiamais lytiniais susinešimais, tai blogiausia pasekmē, kokią jis gali susilaukti, yra užsikrētimas venerine liga. Bet jisai nēra skaitomas nemoraliu, jisai nēra niekina-

mas, jisai nēra pirštais badomas, jisai nei kiek nepraranda savo garbēs ir nenupuola visuomenēs akyse, o išsigydžius savo gautą venerinę ligą jam visai nēra sunku apsivest. Jam net nēra reikalo slēpti nuo moteries savo pergyvento lytinio veikimo istoriją. Bet jeigu panašų klaidingą žingsnį padaro mergina, tai pasekmēs jai yra ištikrųjų baisios; tas gali išplēšt jai ne tik sveikatą ir visuomenēs pagarbą, bet jai gali tekti net savo gyvastimi už tą klaidą užmokēti. Jinai, taip lyginai, kaip ir jaunikaitis, rizikuoja užsikrēst lytine liga, bet —apart to—jinai dar rizikuoja likti neščia, kas, dabartinēje mūsų draugijos sistemoje, yra ištikrųjų baisia katastrofa. Kad išsigelbējus nuo paniekos, kokią suteikia neįstatymiškai gimęs kūdikis, mergina stengiasi rasti, kad kas ją nuo to paliuosuotų, padarydamas persileidimą (aborciją); persileidimas gali apsieiti be blogų pasekmių, bet, jei padarytas netikusiai, jis gali padaryt ją visam amžiui ligone arba gali ir ant sykio ją užmušti. Jei mergina yra taip negiliukinga, kad jai nepasiseka surasti, kas padarytų persileidimą, tai jinai pagimdo neįstatymišką kūdikį, kurį, didžiumoje atsitikimų, yra priversta patalpinti į kokios nors rūšies įstaigą, kur patalpinusi jinai

visą laiką viliasi ir meldžiasi, idant jis greičiau numirtų — kas, dažniausiai, ir atsitinka. Jeigu kūdikis nenumiršta, tai mergina visą savo gyvenimą turi kęsti nuolatinę baimę, kad jos nusidējimas taps visiems žinomu. Jinai nedrįsta jieškoti sau gyvenimo draugo, bet jeigu jinai ir apsiveda, tai prieš jos akis nuolat stovi pirm apsivedant įgytojo patyrimo vaizdas. Net ir po daugelio metų gyvenimo poroje, vyras gali nuo jos atsiskirti, jeigu jisai patirs, jog jinai "prasižengē" pirm pasižindama su juo. Ir jeigu vyras nēra tikrai protingas ir plačiamintis, tikrai ją mylįs, žmogus, ir jeigu jinai neprisipažino jam visame kame dar pirm apsivedant, tai jos gyvenimas yra nuolatine kankyne. Tačiaus net jeigu mergina išvengia neštumo, tai jau pats patyrimas, kad jinai dasileido taip vadinamo uždrausto elgimosi, atima iš jos visą visuomenēs pagarbą arba padaro ją draugijos išmata ir visiškai panaikina ar bent labai apsunkina jai progas kada nors apsivesti ir įsitaisyti nuosavą šeimyninį lizdą. Jinai priversta visą amžių vienui-viena liūdnai keliauti savo gyvenimo keliu.

Čia jau aiškiai matosi milžiniškas skirtumas pasekmēse, kokias atneša jaunikai-

čiui ir merginai taip vadinamas klaidingas žingsnis, ir jau tas vienas, jei ne kas kitas, parodo, kad paaiškinimas apie lyties apsireiškimus merginai turi daug didesnę svarbą, negu jaunikaičiui.

Tačiaus tam yra dar ir kitų svarbių priežasčių, kurių vieną Byronas puikiai ir teisingai išreiškē savo eilēse, sakydamas, kad "vyriškio meilē yra atskira vyriškio gyvenimo dalis, moteriškēs gi meilē yra visas jos gyvenimas."

Taip, meilē yra visu moteriškēs gyvenimu.

Tūlos moderniškos moteriškēs gali tam priešintis. Jos gali sakyti, kad tokia nuomonē buvo teisinga tik kalbant apie praējusių laikų moteriškę, kuriai buvo užkirstas kelias prie visokio kitokio žmogiško veikimo. Šių dienų moteriškē turi užtenkamai kitokių reikalų ir veikimo, apart meilēs. Bet aš tvirtinu, kad tas yra teisinga tik mažame moteriškių nuošimtyje; o net ir šioje menkoje moteriškių mažumoje, visuomeninis, mokslinis ir dailinis veikimas negali pavaduoti meilēs vietą; nepaisant, kaip daug ir kaip pasekmingai tos moteriškēs nesidarbuotų, jos jums papasakos, jei tik jūs įgysite jų pasitikējimą, kad jos nēra laimingos, jeigu jų meilēs gy-

venimas nēra atsakančiai susidējęs. Niekas, o niekas negali užpildyti tą tuštumą, kurią padaro trūkumas meilēs. Įvairųs veikimai gali prigelbēti tą tuštumą pridengti, paslēpti ją nuo svetimų akių, bet jie negali jos užpildyti. Mat, pamatiniai moteriškē yra padaryta meilei. Ne išimtinai, bet pamatiniai, ir moteriškē, neturējusi savo gyvenime meilēs, yra nelaiminga bevertē. Keletas išimčių, kurias galima būtų paminēti, tik patvirtina tą abelną įstatymą.

Bet ne vien tik psichiškai moteriškēs meilēs ir lyties gyvenimas yra svarbesniu už vyriškio, fiziškai lytis jai taipgi daug žymiau apie save primina ir jos lyties apsireiškimai daug labiau ją apsunkina, negu vyriškį. Paimkime tik vieną apsireiškimą — mēnesines arba antdrapanes. Pradedant tryliktais arba keturioliktais ir baigiant keturiasdešimt penktais arba penkiasdešimtais metais, tai yra kasmēnesinis moteriškei priminimas, jog jinai yra moteriškē, jog jinai yra lyties tvarinys; ir, nors daugeliui moteriškių šis periodiškai atsikartojantis apsireiškimas yra vien menko kliudymo ir neparankumo šaltiniu, dideliam jų skaitliui tas yra priežastimi skausmo, galvos sopējimo, kankinimosi

įvairiomis negalēmis arba ir visiško paliegimo. Vyriškis neturi panašaus apsireiškimo, kuris veik visą gyvenimą galētų jį varginti.

Bet dar svarbesnēs yra meiliško susijungimo arba lytinio susinešimo pasekmēs. Vyriškis po lytinio susinešimo lieka taip pat laisvas, kaip ir pirma buvo. Moteriškē gi, jeigu susinešimo pasekme yra neštumas, kas dažniausiai ir atsitinka, jeigu nebuvo tam tyčia pasirūpinta, kad to neatsitiktų, turi prieš save devynis mēnesius neramumo, didžiausio neparankumo, o neretai ir tikro kentējimo; paskui ji susilaukia baisiai varginantį ir skausmingą nuotikį—gimdymą, po kurio seka kitas taipgi varginantis periodas, periodas maitinimo ir auginimo kūdikį. Tas viskas išrodo veik perdaug sunkia bausme.

Gi kuomet moteriškē pasiekia tą laikotarpį, kada baigiasi mēnesinių atsikartojimas, tai net ir tasai mēnesinių pasibaigimas neįvyksta taip lengvai ir be jokių neparankumų. Jai prisieina pergyventi taip vadinamą vaisingumo baigimosi periodą, kuris gali tęstis vienus arba dvejus metus ir kuris gali suteikt nemažai apsunkinimų ir pavojų. Vyriškiui nēra skirta pergyventi tokį žymų periodą, kuris skirtų

jo lytinį gyvenimą nuo ne-lytinio. Viską sykiu imant, negalima užginčyti, kad moteriškē yra daug didesnē savo lytinēs prigimties vergē, negu vyriškis. Taip, moteriškei gamta užkrovē daug sunkesnę naštą, negu vyriškiui.

Trumpai sakant, kaip atsižvelgiant į tą faktą, kad lyties dalykų nežinojimas, su visomis iš to galimomis klaidomis, merginai neša daug baisesnes pasekmes, negu jaunikaičiui, taip ir atsižvelgiant į tai, kad lyties instinktas ir jo fizikiniai ir psichikiniai apsireiškimai moteriškēs gyvenime užima daug svarbesnę vietą, negu vyriškio gyvenime, — aš skaitau lyties dalykų aiškinimą moteriškēms esant daug svarbesniu, negu vyriškiams. Aš nenoriu, kad mane suprastų taip, būk aš mažinu reikalingumą aiškinti lyties apsireiškimus vyriškiams, ne, aš tik skaitau, kad tų apsireiškimų aiškinimas moteriškēms net labiau reikalingas.

ANTRAS SKYRIUS

MOTERIŠKĒS LYTIES ORGANAI IR JŲ ANATOMIJA

Tie organai, kurie žymiausiai skiria vieną lytį nuo kitos, yra tai lyties organai. Su lyties organų pagelba yra pradedami ir atnešami pasaulin kūdikiai, su jų pagelba atsinaujina, veisiasi, pasilaiko ir dauginasi visa žmonių rasē. Todel tai lyties organai vadinami taipgi veisimosi organais.

Pirmas dalykas, kurį mes turime atlikt, tai apsipažinti su lyties organų *subudavojimu* ir jų *vieta* organizme; kitais žodžiais sakant, mes privalome įgyti šiek tiek nuoseklų supratimą apie jų *anatomiją*.

Moteriškieji lyties organai, kurie taip pat tankiai vadinami veisimosi arba gimdymo organais, yra skirstomi į vidujinius ir išlaukinius. Vidujiniai organai skaitosi svarbiausiais ir susideda iš ovarų, Fallopius'o dūdukių, gimdos ir vaginos arba gimdymo kanalo. Išlaukiniais moteriškēs lyties organais yra, taip vadinami, vartai (tarpkojis), nekaltybēs plēvē ir klitoris

(*clitoris*). Prie išlaukinių organų taipgi priskaitomi dar, taip vadinama, Veneros kalva ir krūtys arba pieną gaminančiosios gilės.

VIDUJINIAI LYTIES ORGANAI

Ovarai. Ovarai yra svarbiausiais veisimosi organais. Tai jie gamina tuos mažyčius kiaušinėlius, vadinamus *ova* arba *ovules*, kurie, apvaisinus juos vyro sēklai, išsivysto į kūdikius. Be moteriškēs ovarų, taip lygiai, kaip be vyriškio kiaušinēlių (kuriems jie ir panašųs), negalima būtų pradēt kūdikių ir visa žmonių rasē greit išnyktų nuo mūsų planetos. Ovarų yra du; juodu randasi po vieną abiejose gim-

OVARAS (naturalio didumo).

dos šalyse ir yra apaugusiu plačiais raumenų sluogsniais, kurie palaiko ir gimdą jai paskirtoje vietoje. Ovarai yra žilai ar-

ba balsganai-rausvos spalvos; jų ilgis siekia apie pusantro colio, plotis — apie tris ketvirtas dalis colio, o storis — apie vieną trečią dalį colio. Jų sunkumas siekia nuo vienos aštuntos iki vienos ketvirtos dalies uncijos. Jų paviršius esti arba lygus, arba rupus ir raukšlētas. Įsivaizdinkite didelį balsganą migdolą ir jūs gausite gana teisingą supratimą apie ovaro didumą ir jo pavidalą.

Fallopius'o Dūdukēs. Fallopius'o dūdukēs (jos taip užvardytos paminējimui garsaus anatomo Fallopius'o, kuris jas atrado ir ištyrē jų veikimą) yra tai dvi labai plonos, tuščiu viduriu gyslelēs, kurios eina po vieną iš abiejų viršutinių gimdos kampų iki ovarų. Ties ovarais Fallopiuso dūdukēs išsiplečia, pastorēja, o pačius ovarus paliečiantieji jų galai esti karbuoti, lyg ir iškarpyti. Fallopiuso dūdukių ilgis siekia apie penkis colius, gi jų diametras (skerslinija arba storis) išneša tik apie vieną šešioliktą dalį colio. Tų dūdukių pareiga yra pagauti kiaušinēlius, kuomet tie, prinokę, atsiskiria iš ovarų, ir nunešti juos į gimdą. Todel tai Fallopiuso dūdukes kartais vadina dar kiaušinēlių išvedējomis arba kiaušinēlius išvedančiomis gyslomis. Imant atydon tą didelį Fallopiuso dūdukių

plonį, lengva suprast, kodel net menkiausias uždegimas ar sutinimas gali jas užkimšt arba užtvenkt, tuo būdu padarant moteriškę *nevaisinga* ir nebegalinčia turēti kūdikių. Nes, jeigu Fallopiuso dūdukēs kokiu nors būdu tampa užkimštos, tai kiaušinēliai nebegali pasiekti gimdos.

Gimda. Gimda (kai kur ją vadina iščiumi) yra tai organas, kuriame apvaisintas kiaušinēlis auga ir vystosi į kūdikį. Tai yra tuščiu viduriu, visas iš raumenų susidedantis, organas, didumu ir išžiūra panašus grūšiai, su storomis sienomis, galinčiomis neštumo laike stebētinai išsiplēsti ir išsitęsti duodant vietos viduj augančiam vaisiui. Nors tasai visas grūšiai panašus organas vadinamas abelnu vardu — gimda, — tačiaus siaurasis žemutinis jo galas turi dar savo atskirą vardą, jis vadinamas gimdos *kaklu*. Suaugusios merginos arba moteriškēs gimda yra apie trijų colių ilgio, augštojoj dalyje turi du coliu pločio ir veik colį storio. Jinai sveria nuo vienos iki vienos ir pusē uncijos. Esant gimdai neštumo stovyje, t. y., kuomet joje auga vaisius, stebētinai išauga kaip jos didumas, taip ir sunkumas, bet apie tą mes pakalbēsime tolimesniame skyriuje. Tuščias gimdos vidurys yra maž daug tri-

GIMDA, FALLOPIUSO DUDELĖS IR OVARAI.

Dešinėje pusėje ovaras ir dudelė perskelti, kad parodyti jų vidaus išžiūrą. Raide A paženklinta gimda; raide B—ovaras; raide C—Fallopiuso dudelė.

kampio pavidalo; kiekviename viršutinių kampų yra mažytē skylutē, susivienijanti su Fallopiuso dūduke; žemutiniam kampe, tai yra, siaurąjame gimdos gale arba gimdos kakle, taipgi yra skylutē, vadinama gimdos žiotimi.

Gimda randasi viduryje žemutinēs pilvo dalies, tarpe pūslēs ir mēšlinēs žarnos. Ji laikosi savo vietoje su pagelba tam tikrų plačių raumenų; tačiaus, iš priežasties abelno silpnumo, per sunkaus fizikinio darbo arba sunkių daiktų kilnojimo, tie raumens gali ištysti ir gimda gali nusvirti žemyn į gimdymo kanalą. Tokis apsireiškimas vadinamas gimdos nupuolimu. Kartais, ją palaikantiems raumenims nusilpus ar ištysus, gimda nulinksta priekyn arba užpakalyn. Būna ir tokių atsitikimų, kad gimda sulinksta pusiau, veik dvilinka, ir storasis jos galas, linkdamas priekyn arba užpakalyn, veik pasiekia plonąjį galą. Tūluose atsitikimuose tasai nulinkimas arba susidvilinkavimas pasiekia tokį laipsnį, jog kliudo apvaisinimui, nes spermatozai (vyro sēklos) nepajiegia surasti arba pasiekti užspaustą gimdos žiotį.

Visas gimdos vidus yra išklotas gleivēta plēve. Toje plēvēje užsibaigia krau-

ją nešančios gyslutēs ir iš jos antdrapanių laike bēga gimdon kraujas.

Gimdymo Kanalas. Gimdymo kanalas yra tai dūda arba ola, kuri jungia gimdą su kūno paviršiumi. Angliškai gimdymo kanalą vadina *vagina.* Tas žodis paeina iš lotynų kalbos, kurioje jisai reiškia makštis. Gimdymo kanalas tiesiasi nuo tų lyties organų, kurie randasi ant kūno paviršiaus, iki gimdos kaklo, kuri ir apgaubia netolimai nuo jo plonojo galo. Tai yra drūtas, išilgų raumenų kanalas, išklotas gleivēta plēve. Viduje gimdymo kanalo sienos nēra lygios, bet raukšlētos ir kvoldotos, taip kad, reikalui esant, pavyzdin, gimdant kūdikį, jisai gali labai išsiplēsti, leidžiant išeiti kūdikio galvą ir visą jo kūnelį. Gimdymo kanalo ilgis siekia nuo trijų iki penkių colių, bet tokiose moteriškēse, kurios yra pagimdžiusios vieną ar daugiau kūdikių, tasai kanalas paprastai yra daug platesnis ir ilgesnis, negu tokiose, kurios dar nēra gimdžiusios.

Toje gimdymo kanalo dalyje, kuri susisiekia su kūno paviršiumi, randasi dvi mažos, žirnio didumo, gilēs. Jos gamina ypatingos rūšies gleivētą skystimą. Tos gilēs pramintos Bartholin'o gilēmis. Kartais, tūlų priežasčių delei, jose įvyksta už-

degimas, jos sutinsta ir padaro gana daug nesmagumo, kolei pasiseka išgydyti.

Nekaltybės Plėvė. Tose merginose ir moteriškėse, kurios dar nėra turėjusios lytinių susinešimų, prie kūno paviršiaus esantysis gimdymo kanalo galas esti veik visiškai uždengtas tam tikra plėve arba plona oda, vadinama nekaltybės plėve. Angliškai ta plėvė vadinama *hymen.* Nekaltybės plėvė būna įvairios išvaizdos ir ne vienodo drūtumo. Pas tūlas merginas tai yra labai plona ir greit suplyštanti plėvelė; pas kitas gi merginas ji yra gana stora ir drūta. Priešakiniame nekaltybės plėvės krašte arba jos viduryje yra kiaurynė, pro kurią išbėga laukan įvairųs gimdymo kanale atsirandantieji skystimai ir antdrapanių kraujas iš gimdos. Yra ir tokių atsitikimų, kad nekaltybės plėvėje visai nėra kiaurynės, taip jog gimdymo kanalas esti visiškai uždarytas. Tokiame atsitikime, atsiradus antdrapanėms, kraujas negali išbėgti laukan ir susirenka gimdymo kanale. Tuomet prisieina kreiptis pas gydytoją, kad tas prapjautų nekaltybės plėvę, nes kitaip viduje užlaikytas kraujas gali padaryti uždegimą. Yra dar ir tokių atsitikimų, kad nekaltybės plėvės iš prigimimo nėra, tai yra, mergaitė už-

gema visiškai be tos plėvės. Nors tankiausiai nekaltybės plėvė suplyšta laike pirmutinio lytinio susinešimo, tačiaus kartais jinai yra tiek elastinga ir tystanti, kad ir po lytinio susinešimo pasilieka nesuplyšusi. Iš šito matome, kad, kaip nekaltybės plėvės buvimas nėra absoliučiu prirodymu nekaltybės, taip lygiai ir nekaltybės plėvės nebuvimas nėra absoliučiu prirodymu, jog mergina jau turėjo lytinių susinešimų. Jinai gali iš prigimimo tos plėvės neturėti, arba pastaroji gali būt suplėšyta ekzamenuojant gimdymo kanalą, mazgojant lyties dalis su tam tikromis tryškynėmis, kasant tas dalis iš priežasties kokio nors niežėjimo. Įvairųs nelaimingi atsitikimai irgi gali būt nekaltybės plėvės suplyšimo priežastimi.

IŠLAUKINIAI LYTIES ORGANAI

Vartai. Visi ant kūno paviršiaus esantieji moteriškės lyties organai vadinami bendru vardu, *vartai* (angliškai *vulva*). Žymiausios vartų dalys tai, taip vadinamos, didžiosios lūpos (*labia majora*) ir mažosios lūpos (*labia minora*). Tai yra gana stori raumenų sluogsniai, išvaizda panašųs į lūpas, kurie uždengia kitas po

jais esančias lyties dalis. Didžiosios lūpos randasi ant vartų paviršiaus ir pas suaugusią merginą yra apžėlusios plaukais. Mažosios lūpos randasi po didžiosiomis ir tik šias praskietus tegalima jas matyti.

Veneros Kalva. Augščiau vartų esąs iškilimas, kuris subrendimo laike apželia plaukais, vadinamas puošniu vardu, Veneros kalva arba kalnas (angliškai *mons Veneris*). Tą iškilimą paprastai dengia minkšti riebųs raumens.

Klitoris. Klitoriu vadinamas mažas, apie colį ilgio, sąnarēlis, kuris randasi žemiau Veneros kalvos ir yra dalinai arba visai užklotas priešakiniais mažųjų lūpų kraštais.

[Klitoris yra tai angliškas to sąnario vardas (rašosi *clitoris*), tačiaus, neturint dar tinkamo lietuvių kalboje užvardinimo, vartoju tą patį vardą. — *Vert.*].

Šlapinimosi Kanalas. Žemiau klitorio ir augščiau kiaurynēs į gimdymo kanalą randasi šlapinimosi kanalo skylutē arba šlapinimosi žiotis, pro kurią išbēga šlapumas. Daugelis moteriškių tiek mažai apie savo kūno sudējimą tenumano, arba, kitaip sakant, yra taip "nekaltos," jog mano, būk šlapumas išbēga pro gimdymo kanalą. Tokis manymas yra visiškai klai-

dingas. Gimdymo kanalas neturi nieko bendro su šlapinimusi.

Geresniam supratimui, dabar dar sykį suminēsime moteriškēs lyties organus, bet šiuo kartu pradēsime nuo išlaukinių ir baigsime vidujiniais. Pirmiausiai suminēsime Veneros kalvą ir didžiąsias lūpas, kurios sudaro pačią išlaukinę vartų dalį; tie organai tai tos moteriškēs lyties mechanizmo dalys, kurias galima aiškiai matyti ant kūno paviršiaus. Praskietus į šalis didžiąsias lūpas, matosi mažosios lūpos. Praskietus didžiąsias ir mažąsias lūpas, galima matyti arba pirštu paliesti klitorį ir nekaltybēs plēvę arba jos liekanas. Toliau į vidų eina gimdymo kanalas, didelis, išplečiamas, raumeningos plēvēs kanalas, kurio augštąjame gale galima matyti (vartojant tam tikrą dūdą) arba pirštu paliesti gimdos kaklą ir jo žiotį. Matyti galima vien tik gimdos kaklą, kitą gi, plačiąją, gimdos dalį lengvai galima užčiuopti ir išekzamenuoti įdējus vieną ranką gimdymo kanalan, o kita spaudžiant vidurinę pilvo dalį iš viršaus. Iš abiejų gimdos šalių eina Fallopiuso dūdukēs, o po jų plačiaisiais karbuotais galais, apaugę plačiais raumenimis, randasi ovarai, po vieną abiejose šalyse.

Krūtys. Krūtis galima skaityti pagelbiniais veisimosi organais. Vyriškajai lyčiai krūtys nereikalingos ir todel pas vyriškius jos paprastai labai menkai teišsivysto, moteriškajai gi lyčiai jo turi didelę svarbą. Jos gamina pieną, kuris yra reikalingas tinkamam kūdikio maitinimui, ir jos labai žymiai padidina moteriškēs gražumą ir patraukimą. Tuo būdu jos gelbsti moteriškei susirasti sau draugą arba vyrą. Atsikišusi krūties dalelē, kurią kūdikis žysdamas ima burnon, vadinama speniu; spenį apsupąs tamsesnēs spalvos ratelis vadinamas aureole (*areola*).

PILVĄ LAIKANTIEJI KAULAI

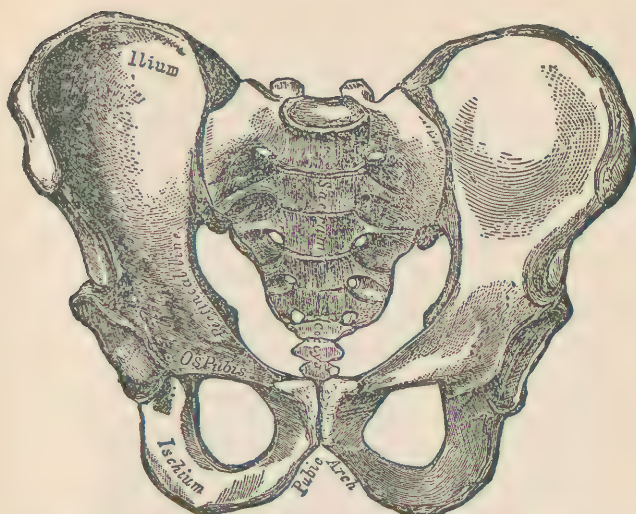
Vidujiniai lyties organai telpa žemutinēje pilvo dalyje, toje dalyje, kuri vadinama pilvą laikančių kaulų įgaubimu. Angliškai tasai pilvą laikančių kaulų rēmas vadinamas *pelvis* arba *pelvic cavity*. Žodis *pelvis* paeina iš lotynų kalbos ir reiškia bliūdą ar kokį kitą apskritą ir nelabai gilų indą. Pilvą palaikantieji kaulai sudaro lyg ir kokį kaulinį bliūdą, susidedantį iš trijų stiprių kaulų. Užpakalinis kaulas (angliškai *sacrum*) susideda iš penkių žemutinių nugarkaulio narių, suaugusių vie-

non krūvon ir sudarančių žemutinę nugarkaulio dalį. Abiejose to užpakalinio kaulo šalyse randasi tampriai su juo sujungti kulšių kaulai. Tie du kulšių kaulai susijungia priešakyje, sudarydami taip vadinamus papilvēs skliautus (angliškai *pubic arch*).

Kulšių kaulai, vadinami taipgi bevardžiais kaulais, susideda kiekvienas iš trijų dalių, turinčių skirtingus vardus (*ilium, ischium* ir *os pubis*). Iš lauko pusēs prie kulšių kaulų yra pridrūtinti šlaunių arba rietų kaulai, o taipgi stori raumenų sluogsniai, ant kurių sēdime.

Palyginant vyriškio ir moteriškēs pilvą laikančių kaulų rēmus, pasirodo gana didelis skirtumas. Pas moteriškę tasai rēmas yra žemesnis ir platesnis. Kaulai nēra taip stambųs, kaip vyriškio, bet jie yra platesni, kas padaro kulšis labiau išsidavusiomis į šalis; užpakalio kaulas yra trumpesnis ir mažiau sulinkęs, o papilvēs skliautai yra platesni ir apskritesni. Tas viskas reikalinga tam, kad gimdymo laike kūdikio galvutē galētų pro tuos skliautus ištilpti. Jeigu moteriškēs pilvą laikantysis rēmas būtų ytin tokis, kaip ir vyriškio, tai pilną laiką išnešiotas kūdikis niekuomet negalētų gyvas ištilpti. Čionai pridētu du pa-

veikslu labai aiškiai parodo skirtumą tarpe vyriškio ir moteriškės pilvą laikančiųjų kaulų.

VYRIŠKIO PILVĄ LAIKANČIŲJŲ KAULŲ RĒMAS.

MOTERIŠKĒS PILVĄ LAIKANČIŲJŲ KAULŲ RĒMAS.

TREČIAS SKYRIUS

MOTERIŠKĖS LYTIES ORGANŲ FIZIOLOGIJA

Organo svarba priklauso daugiausiai nuo jo *veikimo*, nuo jo atliekamo darbo, o ne nuo jo pavidalo ar vietos, kurioje tas ar kitas organas randasi. Svarbu yra žinoti organo didumą, iš ko jisai susideda ir kur randasi, bet daug svarbiau yra žinoti jo veikimą; kitais žodžiais sakant, mūsų apkalbamam tikslui daug svarbiau apsipažinti su lyties organų *fiziologija*, negu su jų anatomija.

OVARŲ VEIKIMAS

Kaip kiaušinėliai pas vyriškį, taip ovarai pas moteriškę yra svarbiausiais lyties organais. Tai yra pamatiniai organai, be kurių visi kiti lyties organai lieka beverčiais. Kaip ir vyriškio kiaušinėliai, ovarai atlieka du skirtingu darbu, gamindami du skirtingu išdirbiniu. Vienas jų darbas tai gaminimas kiaušinėlių; tasai kiaušinėliu gaminimo veikimas yra jų *rasiniu*

veikimu; be jo žmonijos rasē negalētų pasilaikyti. Bet ovarai atlieka dar savo *individualinį* (ypatinį) veikimą. Apart kiaušinēlių, ovarai gamina dar taip vadinamus *vidujinius* syvus, kurie eina į kraują ir kurie turi didžiausią svarbą pačiai moteriškei. Kiaušinēlių gaminimas ovaruose prasideda tik nuo subrendimo, kada atsiranda antdrapanēs, ir baigiasi pasibaigus vaisingumo periodui, gi minētų vidujinių syvų gaminimas tęsiasi per visą moteriškēs gyvenimą. Tie syvai, kurie susideda iš įvairių chemikinių dalių, turi labai didelę įtekmę ne tik ant vystymosi moteriškēs kūno, bet taipgi ir ant jos jausmų.

Visųpirmiausiai jie yra reikalingi išvystymui tam tikrų moteriškēs ypatybių, arba taip vadinamų *antraeilių lyties ypatybių.* Be tų vidujinių ovarų syvų moteriškē išrodytų daugiau ar mažiau panaši į vyriškį; pas ją neišsivystytų ta daili apvalaina kūno forma, nei jos ilgi gražųs plaukai, nei krūtys, nei platus pilvą laikančių kaulų rēmas, nei malonus moteriškas balsas, ir t. t. *Antra,* tie syvai reikalingi atsakančiam išvystymui kitų jos lyties organų; išpjovus ovarus, gimda, gimdymo kanalas ir net išlaukinēs lyties dalys susitraukia ir suvysta. *Trečia,* tai tie vidujiniai syvai

sukelia moteriškėje lytinį pageidavimą ir padaro jai maloniu susinešimą su vyriškąja lytimi. Jeigu ovarai lieka išpjauti, ypatingai jei tas padaroma gyvenimo pradžioje, tai yra, kūdikystėje, tai moteriškė neturi jokio lytinio geismo ir neranda jokio malonumo susinešime. *Ketvirta,* jie prisideda prie pagerinimo abelnos moteriškės sveikatos, o taipgi prie sudrūtinimo jos energijos ir protinio veiklumo.

Matote, kokią svarbią rolę lošia tie ovarų gaminamieji vidujiniai syvai ir todel lengvai suprasite, kodel, prašalinus tam tikra operacija ovarus, moteriškėje, ypač jeigu jinai jauna, įvyksta tokios žymios permainos. Kadangi mes dabar jau pilnai pripažįstame ovarus lošiant tokią svarbią moteriškės organizme rolę, todel visuomet, darydami sergančių ar gendančių ovarų operacijas, mes—jei tik tas kaip nors galima — paliekame neprašalinę bent mažą ovaro dalelę.

Kiaušinėlių Skaitlius. Moteriškosios lyties kūdikiui gimus, jo ovaruose jau randasi tiek kiaušinėlių, kiek jų gali kada nors būti. Faktinai, tuomet kiaušinėlių randasi daugiau, negu subrendimo amžiuje. Apskaitliuojama, kad kiekviename tik ką gimusios mergaitės ovare randasi apie 100,-

000 kiaušinėlių; tačiaus didžiuma jų dingsta, taip kad subrendimo amžiuje kiekviename ovare randasi tik apie 30,000 kiaušinėlių. Kadangi tik vienas kiaušinėlis pribręsta kas mėnuo, pradedant nuo mergaitės subrendimo iki vaisingumo periodui užsibaigiant (tai yra, nuo 300 iki 400 kiaušinėlių per visą gyvenimą), ir kadangi rasės palaikymui ir platinimui reikalinga būtų tik tuzinas arba du tuzinu kiaušinėlių, tai išrodo, jog kiaušinėlių yra perdaug apsčiai, jog tai bereikalingas aikvojimas, išlaidumas. Tačiaus gamta *yra* išlaidi ir duosni visur, kur einasi apie palaikymą ir platinimą kokios nors gyvūnų veislės. Gali atsitikti, kad vieno ar abiejų ovarų dalis gali tapti kokia liga sugadinta ir tūkstančiai kiaušinėlių gali likti netinkamais apvaisinimui; todel gamta ir suteikia jų daug daugiau, kad daliai jų sugedus, kita dalis užimtų sugedusiųjų vietą. Pas vyriškį mes matome dar vaizdesnį gamtos išlaidumo pavyzdį: moteriškės kiaušinėlio apvaisinimui reikalinga tik vieno spermatozo (*apvaisinantysis gyvūnėlis*) ir tik vienas spermatozas tegali įsigauti kiaušinėlio viduryn, tačiaus kiekviename normaliame vyro sėklos išliejime randasi nuo ketvirtos dalies iki pusės miliono spermatozų.

Graafo Krepšeliai. Kiekvienas neprinokęs kiaušinėlis randasi atskirame indelyje arba krepšelyje (angliškai — *follicle*). Tie krepšeliai vadinami *Graafo krepšeliais* ir tų krepšelių ovare yra tiek pat, kiek yra atskirų kiaušinėlių. (Tuos krepšelius pirmiausiai ištyrė ir aprašė, 1672 metuose, Delfto gydytojas, vardu De Graaf, kurio vardu jie ir tapo užvardyti). Iki mergaitė subręsta, tai yra, iki prasideda antdrapanės, Graafo krepšeliai ir juose esantieji neprinokę kiaušinėliai neparodo veik jokio veiklumo, esti, taip sakant, snūdurio stovyje. Bet pasiekus subrendimo amžių ovaruose prasideda didelio veiklumo periodas. Tasai veiklumo periodas atsikartoja sykį kiekviename mėnesyje ir susideda iš pribrendimo vieno kiaušinėlio (*ovulation*) ir antdrapanių arba mėnesinių (*menstruation*). Tuodu apsireiškimu artimai vienas su kitu rišasi, nors ir nėra tiesiogine vienas kito priežastimi. Pasiekus mergaitei subrendimo amžių, kas mėnesį ovare pribręsta vienas kiaušinėlis. Tokis pribrendęs kiaušinėlis jau nepasilieka ovare, bet esti iš jo prašalinamas, išstumiamas. Apie antdrapanes plačiai pakalbėsime tam tikrame skyriuje; čia gi tik tiek pasakysime, kad antdrapanėmis

vadinama kas mėnesį atsikartojąs kraujo bėgimas iš gimdos. Tasai kraujas nėra tyras, bet sumaišytas su gleivėmis, atsiskyrusiomis nuo gleivėto gimdos pamušalo. Kas dvidešimt aštuonios dienos, nuo subrendimo iki vaisingumo periodo pabaigos, vienas Graafo krepšelis praplyšta ir kiaušinėlis tampa išstumtas iš ovaro. Pirm praplyštant krepšelis ištinsta, padidėja ir prisispaudžia prie ovaro paviršiaus; visas krepšelis yra pritvinkęs kraujo, bet vienoje vietoje, ties ovaro paviršiumi, jo lukštas yra balsganas ir plonas, ir toje tai vietoje jisai praplyšta ir išleidžia pribrendusį kiaušinėlį.

KITŲ LYTIES ORGANŲ VEIKIMAS

Fallopiuso Dūdelių Veikimas. Fallopiuso dūdelių pareiga yra pagauti kiaušinėlį, kuomet pastarasis atsiskiria iš ovaro, ir nugabenti jį į gimdą. Kiaušinėlio apvaisinimas paprastai įvyksta siaurąjame Fallopiuso dūdelės gale, netol tos vietos, kur dūdelė susijungia su gimda. Tas atsitinka todel, kad spermatozai, neradę gimdoje atėjusio kiaušinėlio, įsigauna į Fallopiuso dūdeles ir ten pasitinka atkeliaujantį kiaušinėlį ir jį apvaisina. Apvai-

sintas kiaušinēlis išlēto slenka žemyn į gimdą, kurion patekęs prilimpa prie jos sienų ir ten pasilieka ir auga devynis mēnesius, tol, kol tampa prirengtu išeiti ir pradēti savystovį gyvenimą.

Gimda yra tais užmazgo arba vaisiaus nameliais, kuriuose jisai gyvena, galima sakyt, nuo paties užsimezgimo momento iki pat gimdymo momento. Storomis, šiltomis gimdos sienomis apsaugotas kūdikis auga, vystosi, valgo ir kvēpuoja, kol jo organai ir jų veikimas pasiekia tokį išsivystymo laipsnį, kad jisai gali jau pats vienas gyvuoti. Galima sakyti, jog vaisiaus auginimas yra tai vienatinis gimdos darbas, arba bent vienatinis naudingas darbas. Kitas gimdos darbas, tai yra, antdrapanēs, negali būt pavadintas nei reikalingu, nei naudingu darbu. Antdrapanēs yra normaliu gimdos veikimu, kadangi jos atsikartoja sau paskirtu laiku kiekvienoje sveikoje moteriškēje, kolei tęsiasi jos vaisingumo periodas, tačiaus ne kiekvienas normalis veikimas yra reikalingu arba naudingu. Ne viskas, kas yra, yra teisingu arba naudingu.

Gimdymo Kanalo Veikimas. Gimdymo kanalas (vagina) yra vieta, kurioje įvyksta lytinis susinešimas. Laike lytinio

susijungimo, gimdymo kanalas priima į save vyro lyties organą (varpą) ir tarnauja laikina buveine vyro sēklai. Pasiekus spermatozams gimdą, gimdymo kanalo pareigos pasibaigia.

ANTRAEILĒS LYTIES YPATYBĒS

Lyties organai sudaro pirmaeiles lyties ypatybes. Tai jie žymiausiai skiria vieną lytį nuo kitos. Tačiaus yra dar daug kitų lyties ypatybių arba lyties skirtingumų, kurie, nors ir ne tiek svarbųs, tarnauja vaizdesniam pažymējimui lyčių nevienodumo ir tuomi pačiu sykiu padidina traukimą vienos lyties prie kitos. Pavyzdin, barzda ir ūsai yra žymiu vyriškosios lyties ženklu ir sudaro vieną antraeilių vyriškosios lyties ypatybių. Antraeilēs lyties ypatybēs yra labai skaitlingos; galima net pasakyti, jog kiekviena iš bilionų celių, iš kurių susideda žmogaus kūnas, neša savyje žymę tos lyties, kuriai ji priklauso.

Pirmiausiai, kaulų sistema arba skeletas (groblai, angl.—*skeleton*). Visas moteriškēs skeletas skiriasi nuo vyriškio skeleto; visi kaulai yra mažesni ir dailiau nuaugę; pilvą laikantieji kaulai, kaip mes jau

pirmiau matēme, yra ne tiek gilųs, bet platesni. Toliaus, raumens yra mažesni ir apvalesni. Visa kūno forma turi daugiau apvalumo, negu kampuotumo, kuriuomi taip pasižymi vyriškio kūnas. Oda yra plonesnē, minkštesnē ir švelnesnē. Plaukai ant galvos yra ilgesni ir švelnesni, o ant kitų kūno dalių plaukai taipgi yra plonesni ir ne tiek daug jų randasi. Balsas yra švelnesnis, malonesnis ir augštesnio tono (soprano). Krūtys yra gerai išsivysčiusios ir tarnauja svarbiam tikslui, kuomet pas vyriškius tik pēdsakai jų randasi. Kvēpavimas taipgi yra skirtingas: moteriškē kvēpuoja daugiausiai augštesniąja krūtinēs dalimi, vyriškis gi—žemesniąja krūtinēs dalimi. Moteriškēs smegens yra mažesni ir neturi tiek painių kvoldų ir raukšlių, kiek vyro smegens.

Moteriškē žymiai skiriasi nuo vyro ne tik fizikiniu sudējimu, kaip mes jau matēme, bet taipgi protu ir jausmais. Tačiaus šią klausimo dalį mes čia neliesime, vien tik pastebēsime, jog kvailas yra darbas kalbēti, būk viena kuri lytis esanti geresnē arba prastesnē už kitą. Tūluose dalykuose vyriškis stovi daug augščiau už moteriškę, kituose gi dalykuose jisai stovi žemiau. Abelnai imant, lytys gana gerai viena kitą

palygina arba dapildo ir, nors lytys nēra ir niekuomet nebus visame kame viena kitai panašios, mes neturime teisēs kalbēti, būk viena lytis yra prastesnē už kitą. Mes pripažįstame, jog lytys yra skirtingos, bet jos viena kitą dapildo, ir reakcionieriaus arba kokio moteriškių nekenčiančio stigavojimas, būk moteriškē esanti žemesnēs rūšies sutvērimų, yra taip pat tuščias, kaip ir tūlų ekstra kraštutinių moteriškių garbintojų stigavojimas, būk moteriškē esanti augštesnēs rūšies, o vyras—žemesnēs.

KETVIRTAS SKYRIUS

LYTIES INSTINKTAS

Lyties instinktas, kuris apsireiškia visoje gamtoje, nuo žemiausios rūšies gyvūnų iki augščiausios, yra įgimtas impulsas, ilgējimas arba geismas, kurį viena lytis jaučia linkui kitos lyties: vyriškoji linkui moteriškosios, o moteriškoji linkui vyriškosios. Tasai instinktas, tasai geismas priešingos lyties, kuris gema sykiu su mumis ir kuris apsireiškia labai ankstybame amžiuje, nēra kuo tai tokiu, ko reikētų gēdintis. Jame nēra nieko pažeminančio, nieko nuodēmingo. Tai yra normalis, naturalis, sveikas instinktas, kurį gamta daugeriopiems tikslams mumyse įsodino, ir tasai instinktas yra būtinai reikalingas palaikymui žmonių rasēs. Jeigu ir būtų tame dalyke ko gēdintis, tai gēdintis reiktų neturējimo to lyties instinkto, nes be jo žmonija greitai išmirtų ir išnyktų.

Negalima Reikalaut Atsakomybēs už Mintis ir Jausmus. Į tai čia reikia atkreipti ypatingą atydą, nes daugybē merginų ir

moteriškių, kurių protą sukoneveikē taip vadinama moralybē, rūpinasi, net į ligas save tuomi įstumdamos, liūdi ir tampa hipochondrikēmis, manydamos papildžiusios baisiausią nuodēmę, jeigu pajautē norą lytinio susinešimo arba glamonējimosi su tūlu vyriškiu. Tinkamai progai esant, augančiai mergaitei turi būt išaiškinama, jog mintis arba jausmas niekuomet negali būt nuodēmingu. Darbas gali būt nuodēmingu, bet mintis arba jausmas negali. Kodel? Todel, kad mes neesame atsakomybēje už savo mintis ir jausmus; jie nēra mūsų kontrolēje. Vienok tas nereiškia, kad jiems sukilus mes privalome duoti jiems visą valią. Mes privalome stengtis juos apveikti ir atstumti nuo savęs, bet tame nēra nieko tokio, ko reikētų gēdintis, nes mes neatsakome už jų atsiradimą.

Atsakomybē už Darbus. Mūsų darbai yra, bent iki tam tikram laipsniui, mūsų kontrolēje ir jeigu mes atliekame blogą arba kenksmingą darbą, tai mes papildome nuodēmę ir ant mūsų puola moralinē atsakomybē. *Norējimas* lytinio akto nēra nei kiek nuodēmingesniu už norējimą maisto, kuomet žmogus yra išalkęs. Bet atlikimas to akto gali, tūlose aplinkybēse, būti taip lygiai nuodēmingu, kaip ir valgymas mais-

to, kurį išalkęs žmogus igijo apiplēšdamas kitą žmogų, tokį pat pavargēlį, kaip ir jisai pats.

Aš nesakau jums pamokslų. Bet aš neesu ekstremistas (prisilaikąs kraštutinybių), neigi dievašninkiškas veidmainis. Aš neperšu nei asketizmo (vengimo visko, kas malonu ar gražu), nei palaidumo. Vienas yra taip pat, arba veik taip pat, blogu, kaip ir kitas.

Aš vien tik stengiuosi įkvēpti į jūsų protą, jei tik tas galima, rimtas ir visapusiai apsvarstytas pažvalgas į visus lytinius dalykus.

Mat, aš tikiu, jog sugadintos ir išvirkščios pažvalgos į lyties veikimo fiziologiją ir hygieną ir į lytinę moralybę arba dorą, tai yra, į tinkamą lyčių sugyvenimą, yra priežastimi neapsakomo vargo ir nesuskaitomų kančių. Abi lyti kenčia, bet moteriškoji lytis kenčia daugiau. Moteriškē visuomet brangiaus užmoka. Tas paeina iš jos prigimtų negalių (antdrapanēs, neštumas, kūdikių žindymas), iš jos amžiais besitęsusios priespaudos, iš to fakto, kad jinai turi būt ješkoma, bet pati neturi ješkoti, ir iš jos ekonominēs priklausomybēs.

To viso delei, moteriškei yra dvejopai svarbiau teisingai apsipažinti su lyties vei-

kimu, negu vyriškiui,—tą faktą mes pabrēžēme jau pirmąjame skyriuje. Bet moteriškēs negalēs uždeda ant mūsų *kitą* pareigą: *todel*, kad jinai neša sunkiausią naštą, *todel*, kad jinai visuomet užmoka brangiau, negu vyriškis, vyriškio būtina pareiga yra savo apsiējimuose su moteriške rodyti jai ypatingą užuojautą, tikriausią malonumą ir ricierišką pagarbą.

PENKTAS SKYRIUS

SUBRENDIMAS

Subrendimas yra stebėtiniausias ir reikšmingiausias mergaitės gyvenime periodas. Didelė yra to periodo svarba jaunikaičio gyvenime ir išsivystyme, tačiaus mergaitės gyvenime ji yra dar didesnė. Šiame periode tankiai esti patiesiami būsiančiojo merginos gyvenimo pamatai, kurie arba padaro tą gyvenimą puikiu ir vertu gyventi, arba sudarko jį.

Žodis subrendimas reiškia prinokimą. Tai yra tasai periodas, kuriame mergaitė ir jaunikaitis pasiekia lyties subrendimą; kitais žodžiais sakant, tai yra periodas, kuriame jaunikaičio lyties gilės pradeda gaminti spermatozus (*apvaisinančiuosius gyvūnėlius*), o mergaitės lyties gilės pradeda prinokinti ir išleidinėti kiaušinėlius. Mergaitėje subrendimą pažymi dar kitas apsireiškimas, kuris jaunikaityje neturi sau panašaus, tai—antdrapanės.

Fizikinės Permainos. Vienu subrendimo periodo ženklų yra augimas plaukų.

Prasidėjus subrendimo laikotarpiui visi žindantieji gyvūnai (tai yra, visi gyvuliai, kurie turi krūtis ir žindo savo vaikus) pradeda labiau apželti plaukais. Jūs žinote, kad visas mūsų kūnas, išimant rankų delnus ir kojų apačias, yra apdengtas nesuskaitomomis plaukų šaknelėmis, ir nuo pat mūsų užgimimo visas mūsų kūnas, išimant tik minėtas vietas, yra apaugęs švelniais plonais plaukeliais. Tie plaukeliai gali būt perdaug plonučiai, kad galima būtų juos matyti, bet jie randasi ant kūno ir, žiūrėdami per padidinantįjį stiklą, jūs be jokio sunkumo galite juos patėmyti. Bet subrendimo periodui atėjus plaukeliai sustorėja ir jų atsiranda daug daugiau, o tūlose vietose, kur iki tolei jų veik negalima buvo užtėmyti, jie suželia labai apsčiai,—pavyzdin, pas jaunikaičius ant viršutinės lūpos ir ant veido, o pas abiejus—jaunikaičius ir mergaites—pažastyse ir žemutinėje pilvo dalyje.

Taigi pirmutiniu patėmijamu fizikiniu mergaitės subrendimo ženklu yra laipsniškas atsiradimas plaukų pažastyse, ant Veneros kalvos ir ant didžiųjų lūpų. Bet ir visi lyties organai tame periode ima sparčiai vystytis: vartai, gimdymo kanalas, gimda ir ovarai padidėja, o ovarai, kurie

iki tam laikui gamino vien tik savotiškus vidujinius syvus, dabar pradeda gaminti taipgi ir kiaušinėlius; kitais žodžiais sakant, prasideda kasmėnesinis kiaušinėlių pribrendimo procesas. Kartu su kiaušinėlių pribrendimo procesu, prasideda kasmėnesinis atsikartojimas antdrapanių. Krūtys taipgi žymiai padidėja, įgija savotišką išvaizdą, išvysto jose esančias pieno gaminimui giles ir tokiu būdu tampa pasirengusiomis gaminti ir laikyti pieną, reikalingą maitinimui galinčio gimti kūdikio. Šiame vystymosi periode krūtys dažnai esti labai opios ir visokis jų palietimas yra skausmingas; kartais net ir visai niekuo nepaliečiant jose jaučiama skausmas.

Bet ne vien tik lyties organai auga ir vystosi,—augimo procese dalyvauja visas kūnas. Tame periode ypatingai pasižymi greitumu augimas į augštį; labiausiai ištysta kojos ir rankos. Pilvą palaikantieji kaulai tampa platesniais, o krūtinės kaulai irgi išsiplečia ir padidėja. Raumens pasidaro didesniais ir apvalainesniais ir galop priduoda mergaitei gražią moterišką išvaizdą.

Psichikinės Permainos. Tačiaus permainos nėra vien tik fizikinės; labai svarbios permainos subrendimo metais įvyksta

taipgi mergaitēs psichikos (proto, jausmų) srityje. Tai yra jausmų išsivystymo periodas; visa jos esybē tampa perpildyta įvairiais jausmais; jinai pasidaro be galo jausli; savo santikiuose su vaikais ir vyriškiais jinai pradeda, taip sakant, jausti pati save. Ant laimēs, mergaitēje tuo periodu dar neapsireiškia tokio žymaus lytinio geismo, kokis apsireiškia jaunikaityje, tačiaus ją visą pripildo kokis tai neaiškus ir neišaiškinamas ilgējimasis. Tai yra laikas "jausminių audrų", kurios kartais randa sau išeigą karštuose simpatijos jausmuose linkui kokios kitos pažįstamos merginos. Tuose karštos simpatijos jausmų apsireiškimuose nēra nieko baisaus, nei peiktino—tai yra, taip sakant, numažinimas jausmų pertekliaus, kuris be tokio numažinimo neretai galētų privest prie įvairių blogumų,—ir tik labai retuose atsitikimuose jie gali privest prie nenormalio išsivystymo. Tuo pačiu periodu mergaitēje pradeda reikštis svajonēs, taip sakant, sapnavimas nemiegant, ir romansavimas; mergaitē įgauna patraukimą skaityti meiliškas apysakas ir įsivaizdina save esant panašia į tose apysakose veikiančias moteriškes. Ir reikia žinoti, kad tuo laiku skaitomos knygos daro didžiausią įtekmę, nes galingiau-

sia literatūros įtekmē ant jaunuomenēs apsireiškia tame periode, kuomet jų valia ir pobūdis yra labiausiai palankųs ir pasiduodą pašalinei įtekmei. Todel ant senesniųjų žmonių guli svarbi pareiga pasirūpinti, įdant jų priežiūroje esanti jaunomenē skaitytų tokias knygas, kurios skiepija prakilnius idealus ir turi didelę artistinę vertę.

Ypatingai rūpestingos priežiūros reikalauja mergaitēs su labai išvystytu jausmingumu arba taip vadinamu "nervišku" temperamentu, tuo labiau, jeigu "nerviškumas" yra apsireiškęs mergaitēs gimdytojuose arba giminēse. Dalykas tame, kad visoki nervingumo ir nervų išgverimo diegai subrendimo metuose gali pradēti augti ir plētotis. Tame pat periode gali išsivystyti blogi lytiniai papročiai (saužagystē), todel rūpestinga motina privalo ypatingai atidžiai daboti savo mergaites jų subrendimo metuose ir turi kiek galint saugoti jas nuo visokių fizikinių ir jausminių užgavimų arba kenksmingų įspūdžių.

Daugelis rašytojų subrendimo periodo pradžią skaito supuolančia su prasidējimu antdrapanių, kurios šioje šalyje, didžiumoje atsitikimų, prasideda tarpe trylikos ir keturiolikos metų. Tuos laipsniško vystymosi metus, paskutiniuosius prieš antdra-

panēms prasidedant, tūli vadina priešbrandiniais metais; gi pirmuosius po antdrapanių prasidējimo metus vadina pobrandiniais metais. Tačiaus subrendimo periodas neužsibaigia antdrapanēms atsiradus, nes nei lyties organai, nei abelnas kūno organizmas dar nēra pilnai išsivystę. Tasai vystymasis dar tūlą laiką tęsiasi, taip jog visas brendimo periodas tęsiasi abelnai nuo tryliktų iki aštuonioliktų metų. Sukakę aštuonioliką metų, jaunikaitis ir mergaitē esti jau pilnai lytiniai išsivystę ir subrendę. Mūsų protas auga ir tobulinasi visą amžių, kol tik mes gyvename, o net ir fizikiniai mūsų kūnas dar auga per kelis sekančius po aštuoniolikos metus. Bet lytiniai, kaip jaunikaičiai, taip ir mergaitēs pilnai subręsta iki aštuoniolikos metų, tačiaus, įvairių priežasčių delei, jiems nevertētų tapti tēvais-gimdytojais pirm pasieksiant dvidešimt arba dvidešimt penkerius metus.

ŠEŠTAS SKYRIUS

ANTDRAPANĒS

Pirmutinis apsireiškimas, kuris į subręstančią mergaitę daro didžiausią įspūdį, kuris žymiausiai jai parodo, jog jinai yra kitokios lyties tvarinys, jog jinai griežtai skiriasi nuo jaunikaičio,—yra *antdrapanēs*. Tą tai apsireiškimą mes dabar ir studijuosime.

Kas yra antdrapanēs? Antdrapanēs yra kas mēnuo atsikartojąs kraujo tekējimas. Vietoje žodžio antdrapanēs, tankiai vartojamas žodis mēnesinēs, kuris reiškia ką tai tokio, kas atsikartoja kiekvieną mēnesį. Anglų kalboje antdrapanēs vadinamos *menstruation* ir tos pačios šaknies žodis toje prasmēje vartojamas daugelyje kultūrinių kalbų. Be to, kiekvienoje kalboje yra po keletą arba net keliolikā žodžių, tam pačiam apsireiškimui pavadinti, kurie vartojami paprastoje žmonių kalboje. Pavyzdin, lietuviai, apart antdrapanių ir mēnesinių, vartoja žodžius: drapaninēs, mēnesinē liga, raudonosios, turēti ant drabu-

žių, ir dar kitokius. "Nemačiau nieko ant drabužių",—tie žodžiai dažnai vartojami pasakymui apie nebeturējimą antdrapanių. Didelēje daugumoje atsitikimų tasai kraujo bēgimas atsikartoja sykį į mēnesį; ne sykį į kalendoriaus mēnesį, bet sykį į mēnulio mēnesį, t.y., kartą į dvidešimt aštuonias dienas. O kadangi per metus laiko mēnulis mainosi tryliką sykių, kitaip sakant, kadangi metuose yra trylika mēnulio mēnesių, todel ir moteriškēs antdrapanēs atsikartoja ne dvyliką, bet tryliką kartų metuose.

Iš kur paeina antdrapanių kraujas? Antdrapanių kraujas paeina iš gimdos vidaus. Kas mēnuo, dar keletą dienų pirm antdrapanių, vidujinis gimdos pamušalas (gydytojų vadinamas gleivēta plēve) ištinsta ir jame esančios kraujo gyslelēs pritvinksta kraujo. Jei moteriškē turi lytinį susinešimą ir įvyksta apvaisinimas, tuomet tasai kraujo perteklius esti suvartojamas maitinimui ir auginimui prasidējusio vaisiaus. Jeigu gi apvaisinimo neįvyksta, tai tasai kraujo perteklius išsiveržia iš kraujagyslių (tūlos gyslelēs pratrūksta) ir išbēga iš gimdos į gimdymo kanalą, o iš ten—laukan, kur patenka ant bovelnos,

sanitarių skepetaičių arba ant kokių kitų užraiščių, kurie tam tikslui vartojami.

Kokiame Amžiuje Antdrapanēs Prasideda? Šioje šalyje antdrapanēs prasideda daugiausiai tarpe trylikos ir keturiolikos metų. Yra atsitikimų, jog antdrapanēs prasideda vos pasiekus mergaitei dvyliktus metus, bet taip pat atsitinka, jog jos prasideda tik penkioliktuose, šešioliktuose arba net septynioliktuose metuose. Prasidējimas antdrapanių anksčiau dvyliktų arba vēliau septynioliktų metų šioje šalyje skaitomas retenybe. Tačiaus šaltame šiaurēs klimate antdrapanēs prasideda neretai tik aštuonioliktuose metuose, gi karštame pietų klimate jos prasideda dažnai dešimtuose arba vienuoliktuose metuose. Permainymas klimato arba šalies neretai atsiliepia ant antdrapanių. Ankstybais savo medikalēs praktikos metais autoriui teko gydyti daugelį finaičių merginų. Dauguma jų tvirtino, jog atvažiavus joms į šią šalį antdrapanēs sustodavo ir nepasirodydavo kartais per kelis mēnesius, o kaip kada net per visus pirmuosius metus.

Kokiame Amžiuje Antdrapanēs Pasibaigia? Tasai gyvenimo periodas, kuriame antdrapanēs pasibaigia, vadinamas vaisingumo pabaiga arba gyvenimo per-

maina (angliškai—*menopause* arba *climacteric age.*) Antdrapanēs pasibaigia dažniausiai sulaukus keturiasdešimt aštuonerių arba penkiasdešimt metų. Yra atsitikimų, jog antdrapanēs kartais nepasibaigia net iki penkiasdešimt antrų metų, gi kartais jos pasibaigia vos pasiekus keturiasdešimt penktus arba keturiasdešimt ketvirtus metus. Abelnai imant, galima sakyti, jog antdrapanių periodas, kuomet moteriškē gali turēti kūdikių, tęsiasi apie trisdešimt penkerius metus. Ir jeigu nebūtų prisilaikymo ir nevartojant jokio apsisaugojimo nuo apvaisinimo, moteriškē, bēgyje viso vaisingumo periodo, galētų turēti dvidešimt arba trisdešimt kūdikių.

Kiek Dienų Moteriškē Serga Antdrapanēmis? Daugumoje atsitikimų kiekvienos antdrapanēs tęsiasi nuo trijų iki penkių dienų. Tačiaus yra moteriškių, kurios serga antdrapanēmis tik dvi dieni; ir yra tokių, kurios serga net septynias dienas. Veik pas visas moteriškes daugiausiai kraujo išbēga pirmose dviejose dienose.

Ar Daug Kraujo Išbēga? Sunku yra teisingai išspręsti, kiek kraujo išvarva antdrapanēmis sergant, bet vidutiniai išvarva nuo pusantros iki trijų uncijų. Pas tūlas moteriškes išvarva net po keturias ir pen-

kias uncijas kraujo, gi kartais yra ir tokių atsitikimų, kad išvarva net apie aštuonias uncijas. Jeigu pas kokią moteriškę išvarva daugiau aštuonių uncijų, tai tokis apsireiškimas yra nenormalis ir reikalauja gydymo. Žinomasis sprendimas, kad normaliai sergančiai moteriškei turi užtekti tris sykius mainius užraištį per dvidešimt keturias valandas, yra veik priimtinas už teisingą.

SEPTINTAS SKYRIUS

ANTDRAPANIŲ NENORMALUMAI

Daugeliui merginų ir moteriškių antdrapanės yra visai normaliu, fiziologiniu procesu. Joms antdrapanės nepadaro jokių apsunkinimų. Jos nekenčia skausmų, neturi galvos sopėjimo, nei nervingumo; jos nejaučia jokių ženklų, pranašaujančių antdrapanių pradžią, kol tik nepajaučia varvant kraują. Ant nelaimės, tik mažas moteriškių nuošimtis esti taip gilukingos. Didžiumoje moteriškės turi kęsti šiokius tokius nemalonius apsireiškimus. Tūlos moteriškės dieną kitą jaučia galvos skaudėjimą, tūlos skundžiasi jaučiančios kokį tai sunkumą, traukimą žemyn, kitos pasidaro nervingos, jaučiasi blogame ūpe arba nori bartis; kitos vėl antdrapanių laike nustoja apetito, netenka ambicijos, neturi noro dirbti nei maišytis su kitais žmonėmis. Yra ir tokių merginų, kurias vargina tokie skausmai ir diegimai, jog jos būna priverstos dieną arba dvi gulėti lovoje ir net šauktis gydytojo pagelbos.

Jeigu antdrapanių laike išbēga labai daug kraujo, taip kad bēgimas daugiau panašus į bēgimą iš kokios pratrūkusios gyslos, o ne į paprastą kasmēnesinį kraujo varvējimą, tai tokis apsireiškimas vadinamas menorragija (angliškai — *menorrhagia*). Jeigu tokis gausus kraujo bēgimas iš gimdos įvyksta ne paprastame antdrapanių laike, bet tarpe vienų ir kitų antdrapanių, tai jis vadinamas metrorragija (*metrorrhagia*). Jeigu gi antdrapanēs savo paprastu laiku neatsiranda, arba jeigu kraujo išvarva taip mažai, kad jo veik nei užtēmyt negalima, tai tokį apsireiškimą mes, gydytojai, vadiname amenorreja (*amenorrhea*). Tūluose retuose atsitikimuose antdrapanių kraujas, vieton bēgti iš gimdos, bēga iš kokios nors kitos kūno dalies, pavyzdin, iš nosies. Yra moteriškių, kurioms kas mēnesį atsikartoja gausus kraujo bēgimas iš nosies. Pas kitas vēl moteriškes kraujuotas skystimas gali varvēt iš krūtų. Tokias antdrapanes mes vadiname pavaduojančiomis, tai yra, užimančiomis tikrųjų antdrapanių vietą (angliškai—*vicarious menstruation*). Tačiaus, tokie atsitikimai yra labai reti ir yra įdomųs jau pačiu savo nepaprastumu.

Dysmenorrhea. Aš jau minējau, kad

tūlos merginos ir moteriškēs antdrapanių laike kenčia didelius skausmus ir diegimus. Šitas nelemtas apsireiškimas, kankinantis milionus moteriškių, ir nuo kurio vyrai yra visiškai liuosi, yra vadinamas *dysmenorrhea.* Dysmenorrhea reiškia skausmingos ir sunkios antdrapanēs. Lengvas skausmas ar bent jautimas žymaus nepatogumo apsireiškia didelēje didžiumoje sirgimų antdrapanēmis. Tačiaus daugelyje atsitikimų skausmas yra taip didelis, taip *kankinantis,* kad kenčiančioji, mergina arba moteriškē, nebegali dirbti jokio darbo ir turi dieną arba dvi dieni gulēti lovoje. Tūluose atsitikimuose skausmas yra taip didelis, kad prisieina duoti morfinos, o kadangi reikalingumas duoti morfinos kas trys arba keturios savaitēs yra labai blogu daiktu, tai visos pastangos turi būt dedamos, kad surasti tų skausmų priežastį ir ją prašalinti. Klaidinga, bet-gi, yra manyti, būk visos arba bent didžiuma skausmingų antdrapanių paeina iš priežasties kokio nors lokalinio-vietinio negerumo, tai yra, iš uždegimo ovaruose arba iš nukrypimo gimdos. Daugelyje atsitikimų antdrapanių skausmingumas paeina *iš nervų;* priežastis esti centralinēje nervų sistemoje, o ne pačiuose lyties organuose. Todel

nepatartina griebtis jokio lokalinio gydymo, kol gerai tuose dalykuose nusimanąs gydytojas nuodugniai neišekzamenuos ir nenuspręs, jog lokalinis gydymas gali būt naudingu.

AŠTUNTAS SKYRIUS

ANTDRAPANIŲ HYGIENA

Antdrapanių hygieną galima išreikšti dviem žodžiais: švarumas ir pailsis. Jau pats paprasčiausias kiekvieno supratimas nurodo tų dviejų priemonių reikalingumą. Beje, kaslink pailsio, tai daugelis moteriškių, antdrapanēmis sirgdamos, tikrai ilsisi arba bent stengiasi lengviau tą laiką praleisti. Tūlos yra priverstos taip daryti, nes, jei jos neturi progos kiek atsilsēti, tai jaučia daug didesnius skausmus ir daug daugiau kraujo išvarva. Daug mažiau atydos kreipiama į švarumą. Prisilaikant klaidingų, iš gilios senovēs užsilikusių, nuomonių, antdrapanēs vis dar tebēra skaitomos lyg kuo tai užkerētu, nepaliečiamu, ir moteriškēs bijo maudytis, bijo išsiplauti lyties dalis su tryškyne, o kartais bijo net paviršutiniai nusiplauti. Tikrenybēje gi, antdrapanēmis sergant moteriškei užvis reikalingiausia dažnai išsiplauti lyties dalis su tam tikra tryškyne. Jeigu moteriškē serga kokiu nors varvējimu iš lyties da-

lių, tai antdrapanių laike tasai varvējimas dar labiau pasididina; be to, tūlų moteriškių antdrapanių kraujas turi nemalonų kvapą ir jeigu per keturias ar penkias dienas lyties dalių neišmazgojama su tryškyne, tai dalis kraujo sugenda, pradeda pūti ir ima taip labai dvokti, kad jaučiasi net keli žingsniai atstu esant. Gi reikia žinoti, kad tūliems vyriškiams ir moteriškēms tasai nemalonus kvapas yra tiesiog nepakenčiamas. Yra moteriškių, kurios niekuomet nesimazgoja gimdymo kanalo su tryškyne. Tūlos mazgojimąsi skaito nenaudingu ir nereikalingu lepumu; kitos, dievašninkiškai išauklētos moteriškēs, mazgojimąsi skaito nedoru ir Dievui nepatinkančiu darbu (užmiršdamos, jog švarumas yra neatskiriama doros dalis), kuriuo galinčios užsiimti tik vējagaudēs ir taip vadinamos lengvo būdo moteriškēs. Jeigu tos dievašninkēs moteriškēs žinotų ir suprastų, kas gera ir naudinga joms ir jų sveikatai, tai jos išsimazgotų savo lyties dalis su tryškyne, bent antdrapanēmis sirgdamos, jei jau ne kitame laike.

Švarumas. Pasiekus mergaitei dvyliktus arba tryliktus metus, motina privalo paaiškinti jai apie antdrapanes ir apie prisiartinantį jų atsiradimą. Žinoma, mergai-

tei turi būt pasakyta, jog antdrapanēse nēra nieko gēdingo ir jog, joms atsiradus, jinai turi tuojaus pasakyti motinai, kuri pamokys ją, ką daryti. Jai turi būt parodyta, kaip vartoti sanitarinius užraiščius. Užraiščiams negalima vartoti senų, nešvarių skudurų. Jeigu jau prisieina užraiščius daryti iš senų skudurų, tai jie turi būti atidžiai išmazgojami ir laikomi taip, kad nesudulkētų. Nešvarųs užraiščiai gali būt priežastimi užsikrētimo kokia nors liga. Aš neabejoju, kad nešvarųs užraiščiai daugelyje atsitikimų yra pirmutine priežastimi atsiradimo taip vadinamų baltųjų. Kas rytą ir kas vakarą mergaitē turi nusiplauti išlaukinēs lyties dalis su šiltu vandeniu ir paprastu muilu. Vedusios moteriškēs turi dar sykį į dieną išsiplauti lyties dalis (gimdymo kanalą) su tryškyne. Tokiam išsiplovimui galima vartoti dvi kvorti vandens, kuriame ištirpyta vienas arbatinis šaukštelis paprastos druskos arba vienas didelis šaukštas borakso—borinēs rūgšties (*boric acid*). Tokie daiktai, kaip alumas, karbolinē rūgštis, jodinas ir tiem panašųs, gali būt vartojami vien tik baltosiomis sergant ir abelnai tik sulyg gydytojo nurodymų. Galima antdrapanių laike ir maudytis, bet saugiausia yra maudytis drungno

vandens maudyklėje. Visokios rūšies šaltų maudyklių, o taipgi maudymosi jūrose ar upėse, turint antdrapanes, geriausiai vengti; jei jau ne visą laiką, tai bent pirmi dvi dieni nesimaudyti. Aš neskaitau šio patarimo visuotinu įstatymu; aš žinau moteriškių, kurios, antdrapanių laike, maudosi jūroje nei kiek tuomi sau neužkenkdamos, bet tai yra nepaprastai sveiko ir drūto sudėjimo moteriškės. Knygose duodami patarimai yra skiriami paprastoms ypatoms, ir tokioms ypatoms visuomet geriausiai prisilaikyti saugumo ir nerizikuoti savo sveikata.

Pailsis. Pailsis antdrapanių laike yra tiek pat svarbus, jei ne svarbesnis, kiek ir švarumas. Kaip jau minėta, tūlos moteriškės antdrapanių laike jaučiasi taip pat gerai, kaip ir kitame laike ir nereikalauja jokios specialės hygienos. Tačiaus tokių yra mažai. Didžiuma merginų ir moterų antdrapanių laike jaučiasi šiek tiek arba ir žymiai blogiau, negu kitame laike, ir joms labai pravaru nedirbti sunkaus darbo, ypatingai bėgyje pirmųjų dviejų dienų. Labai blogai yra, kad daugybė menkų, silpnų merginų ir moterų turi visą dieną stovėti ant kojų arba dirbti prie įvairių mašinų,

kuomet jos turētų būt namie ir gulēti lovoje.

Antdrapanių laike gimda ištinsta, pasidaro didesnē ir sunkesnē, negu kitame laike, ir tuomet tai dažnai gauna pradžią įvairios gimdos ligos, kurios žmonēse vadinamos abelnu vardu: "gimdos sopējimai", "gumbo ligos", "moterų negalēs". Nēra būtinai reikalinga visai liautis dirbus, bet reikalinga dirbti kiek galint mažiau ir lengviau, ir kuodaugiausiai ilsētis. Menkoms ir jautrioms mergaitēms—mokinēms, antdrapanes turint, visuomet geriaus pirmi dvi dieni neeiti mokyklon. Kalbant apie vidutinio sudējimo merginas, kokių daugiausiai randasi, patartina joms antdrapanių laike nešokti, nevažinēti dviračiu (baisikeliu), nejodinēti, nesiirstyti ir neužsiimdinēt kitokia gimnastika. Kartais, nors labai retai, pasirodo kenksmingu net važinējimas automobiliuje, gelžkelio vagone arba arkliais vežamame vežime, nes tas gali labai padidinti kraujo bēgimą.

DEVINTAS SKYRIUS

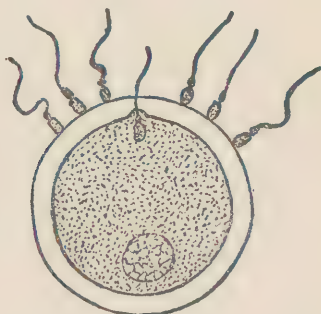
APSIVAISINIMAS

Apsivaisinimu vadinasi procesas susijungimo moteriškosios sēklos su vyriškąja sēkla; kalbant apie gyvūnus, tai yra procesas susijungimo patelēs kiaušinēlio su patinēlio spermatozu. Įvykus laimingam tų dviejų celių susijungimui, prasideda nauja gyvybē. Apsivaisinimą vadina dar prasidējimu arba užsiveisimu vaisiaus, pastojimu. Kalboje sakoma: apvaisino moteriškę; moteris tapo apvaisinta ir pradējo kūdikį; moteris tapo neščia.

Veisimosi Procesas. Patsai veisimosi procesas, trumpai kalbant, eina štai kaip. Kiaušinēlis prinoksta, išsiveržia iš to mažyčio indelio, kuris skiria jį nuo kitų, neprinokusių, kiaušinēlių ir tampa išstumtu iš ovaro. Išējus iš ovaro, kiaušinēlį pagauna išplēstasis karbuotasis Fallopiuso dūdelēs galas ir, stumiamas banguojančiu dūdelēs pamušalo judējimu, jisai pradeda kelionę į gimdą. Jeigu tuo tarpu nēra buvę lytinio susinešimo, tai su kiaušinēliu neatsitinka

nieko nepaprasto. Jisai sudžiūsta arba "numiršta" ir arba pasilieka kur nors dūdelėje bei gimdoje, arba esti prašalinamas iš ten antdrapanėmis sergant. Bet jeigu įvyksta lytinis susinešimas, tai tūkstančiai vyriškų sėklų arba spermatozų įeina į gimdą pro jos atvirąjį galą ir keliauja augštyn, jieškodami kiaušinėlio. Spermatozai gali keliauti kiekvienas skyrium, ir jie keliauja gana greitai. Sakoma, kad jie gali nukeliauti vieną colį per septynias minutas, kas skaitosi gana greitu keliavimu, atsiminant, jog paties spermatozo ilgumas siekia tik vieną trišimtinę dalį colio. Daugelis silpnesnių spermatozų žūsta kelionėje ir tik keletas pajiegia tęsti savo kelionę augštyn per gimdą ir į Fallopiuso dūdeles. Kuomet spermatozai randasi jau netol kiaušinėlio, tai jų judėjimas pirmyn darosi greitesniu, rodos, lyg koks magnetas juos trauktų prie kiaušinėlio, ir galų gale vienas spermatozas —tik vienas—kuris pasitaiko drūtesnis už kitus arba arčiausiai randasi, ūmai puola prie kiaušinėlio, praduria jį savo galvute ir visas jame pasineria. Kaip tik kiaušinėlis pagauna spermatozą, pastarojo pradurtoji kiaušinėlyje skylutė tuojaus drūčiai užsičiaupia—apsukui tą vietą įvyksta ūmus kiaušinėlio medegos sutirš-

tējimas—taip kad kitas spermatozas jau nebegali kiaušinēlin įsiskverbti. Gi jeigu į vieną kiaušinēlį patektų du arba daugiau spermatozų, tai galētų užsiveisti kokis nors keistas išgama.

Spermatozas Praduria Kiaušinēlio Paviršių ir Įsiskverbia Jo Vidun.

Kurgi dingsta visi kiti spermatozai? Jie žūsta, numiršta. Užvaisinimui reikia tik vieno spermatozo. Tuo pačiu laiku, apvaisintame kiaušinēlyje, kuris dabar vadinamas gemalų, besivystančiu užmazgu (*embryo*), prasideda nepaprastas veiklūmas. Visųpirmiausiai jisai jieškosi sau pastovios buveinēs. Jeigu laike susitikimo ir susijungimo su spermatozu kiaušinēlis buvo gimdoje, tai jisai ten ir pasilieka. Jisai

prilimpa kurioje nors vietoje prie gimdos pamušalo ir ten auga ir vystosi, kol, devynių mēnesių pabaigoje, išauga į pilną savo didumą. Tuomet gimda atsidaro ir pilnai išaugęs vaisius išeina į pasaulį. Jeigu spermatozas pasitinka kiaušinēlį dar Fallopiuso dūdelēje tebesant, kas dažniausiai ir atsitinka, tai apsivaisintas kiaušinēlis keliauja žemyn, į gimdą, ir ten randa sau pastovią vietą.

Augimas Gemalo Fallopiuso Dūdelēje. Fallopiuso dūdelē yra bloga vieta apvaisintam kiaušinēliui augti ir vystytis, kadangi dūdelē negali tiek išsiplēsti, kiek gimda, neigi ji gali parūpinti gemalui tokio gero maisto, kokį gali parūpinti gimda. Tačiaus, kartais atsitinka, kad apvaisintas kiaušinēlis pasilieka Fallopiuso dūdelēje ir tenai vystosi; tokį atsitikimą vadiname augimu vaisiaus ne-gimdoje arba neštumu Fallopiuso dūdelēje. Jeigu tokis neštumas lieka nepastebētas pačioje pradžioje ir nepadarius tam tikros operacijos, moteriškei gali gręsti didelis pavojus, nes po kelių savaičių arba mēnesių dūdelē praplyšta.

Vos tik spermatozas patenka į kiaušinēlį, pastarajame tuojaus prasideda procesas skirstymosi į dalis. Kiaušinēlis, ku-

ris susideda iš vienos celēs, persiskiria į dvi dali, dvi—į keturias, keturios—į aštuonias, aštuonios—į šešioliką, tos—į 32, tos—į 64, 128, 256, 512, 1,024, ir taip toliaus, kol tų dalių pasidaro tiek daug, jog nebegalima suskaitliuoti. Šita sudētinē iš daugybēs celių masē susitaiso į du sluogsniu, kurių tarpe randasi tuštuma. Ir iš tų tai celių sluogsnių laipsniškai vystosi visi organai ir kūno dalys, kurios sudaro pilnai ir tobulai susiformavusį kūdikį. Jeigu du spermatozu vienu kartu apvaisina du kiaušinēliu, tai to pasekme esti dvynukai.

DEŠIMTAS SKYRIUS

NEŠTUMAS

Nuo pat to momento, kuomet spermatozas apvaisina kiaušinėlį, moteriškė skaitosi neščia. Neštumas arba periodas vaisiaus augimo gimdoje tęsiasi nuo momento, kuomet įvyko apsivaisinimas, iki momento, kuomet vaisius arba kūdikis tampa išleistas iš gimdos, kitaip sakant, pagimdytas. Savo *ilgumu* neštumo periodas pas įvairius gyvūnus yra labai skirtingas: pavyzdin, triušių (kralikų) neštumas tęsiasi vieną mėnesį, šunų—du mėnesiu, avių—penkis mėnesius, karvių—devynis mėnesius, arklių—vienuoliką mėnesių. Pas žmones gi, tasai periodas tęsiasi devynis kalendoriaus mėnesius arba dešimtį mėnulio mėnesių—nuo 274 iki 280 dienų. Paprastai mes skaitome 280 dienų nuo *pirmosios paskutiniųjų* antdrapanių dienos.

Lengviausias būdas įspėti, kuomet turės įvykti gimdymas, tai atskaityti atgal (praėjusius) tris mėnesius ir pridėti septynias dienas. Pavyzdin, paskutiniu sykiu moteries antdrapanės prasidėjo balan-

džio 4 dieną; atskaičius tris mēnesius atgal gauname sausio 4 dieną; pridēkime septynias dienas ir gausime sausio 11 dieną, kurioje ir galima tikētis laukiamojo gimdymo. Kitas pavyzdis: pirmoji pastarųjų antdrapanių diena buvo gruodžio 30 dieną; atskaitę tris mēnesius atgal rasite rugsējo 30 dieną; pridēkite septynias dienas ir gausite spalio 6 dieną; ši tai ir bus laukiamojo gimdymo diena. Tas faktas, kad vienas mēnuo—vasaris—yra trumpesnis už kitus, neturi svarbos, nes tasai apskaitliavimas nēra absoliučiai teisingas; jis tik gana artimai įspēja gimdymo dieną, bet patsai gimdymas gali įvykti keleta dienų anksčiau arba vēliau spējamojo laiko.

Apie vidurį neštumo periodo motina pradeda jausti kūdikio judējimus gimdoje; tas įvyksta paprastai tarpe šešioliktos ir aštuonioliktos savaitēs.

Neštumas yra normaliu fiziologiniu procesu; bet kiekvienas aktyvis fiziologinis procesas gali būt lydimas kokiomis nors suirutēmis arba permainomis organizme, gi visame gyvūnų kūne nēra jokio kito proceso, kuris iššauktų didesnį veiklumą, didesnes permainas, negu tos, kurias padaro neštumas. Tik žiūrēkite, kas įvyksta devynių mēnesių bēgyje. Gimda, pirma sa-

ŽMOGAUS BESIVYSTANTIS VAISIUS.

Numeriai parodo keitimąsi vaisiaus didumo ir išvaizdos sulyg jo amžiaus. No. 1 iki 4, vaisius 12—15 dienų po užsiveisimo; No. 5—6, 15—20 dienų; No. 7—8, 23—25 dienų; No. 9—12, 27—30 dienų; No. 13—17, 31—34 dienų.

vo didumu panaši į nedidelę grūšią, pasidaro didesne už didelio vyro galvą; jinai ne tik skiečiasi, kaip tūli mano, bet tikrenybėje stebėtinai auga visame savo didume, ką parodo ir tas faktas, jog raumeninės nesčios gimdos sienos yra daug sykių storesnės, negu ne-neščios. Jos ir turi būt storesnės, nes kitaip jos neturėtų užtenkamai jiegos laikui atėjus išstumti kūdikį. Reikia žinoti, kad gimdant kūdikis pats savimi neišslysta laukan; jį išstumia laukan galingi gimdos raumenų trūkčiojimai. Jeigu gimda atsisakytų veikti, jeigu jos sienos būtų per plonos arba per silpnos, tai kūdikis negalėtų išeiti ir turėtų būt išimtas su tam tikromis replėmis. Tačiaus pačiame kūdikyje įvyksta dar didesnių permainų, negu gimdoje. Užsiveisimo laike jo didumas lyginasi *mažytės špilgutės galvelei;* gimdymo laike jis sveria nuo septynių iki dešimties svarų; užsiveisimo laike tai yra mažytis, į jokias dalis nesiskirstantis, pradinės medegos krislelis, viena apvaisinta celė; gimdymo laike ta buvusioji viena celė susideda iš milionų ir milionų celių, paskirstytų į skaitlingus, sutartinai veikiančius organus ir į skirtingos rūšies audinius, kurių vieni sudaro smegenis ir nervus, kiti—raumenis, saus-

gysles, kaulus, kremzles, ir t.t., ir t.t. Tai yra tikrai stebētinas procesas. Ir laike to viso vystymosi, kūdikis, kuris biologiškai skaitosi parazitu (nors išrodo nedailu jį taip vadinti), traukia sau maistą iš motinos kraujo ir motina turi parūpinti maisto dviem—sau ir kūdikiui. Apart parūpinimo maisto, motinos prašalinantieji maisto liekanas organai, jos inkstai, irgi turi atidirbti už du, nes jie turi prašalinti iš jos organizmo taipgi ir kūdikio išmatas. Todel nēra nieko stebētino, kad neščiai moteriai, ypač gyvenant nenaturalēse, nesveikose gyvenimo aplinkybēse, gręsia daugybē nesmagumų ir betvarkių organizme.

VIENUOLIKTAS SKYRIUS

NEŠTUMO NEGALĒS

Mes matēme, kad pas tūlas moteriškes antdrapanēs užeina ir praeina ramiai ir lengvai, be jokių įkyrių nemalonumų. Taip pat yra ir su neštumu. Stačiai stebētis reikia, kaip lengvai ir be nesmagumų tūlos moteriškēs praleidžia visą neštumo laiką. Daugeliui moteriškių vienatiniu neštumo ženklu yra nebeturējimas antdrapanių; ir net pastaruose neštumo mēnesiuose jos nejaučia jokios betvarkēs organizme, atlikdamos visą savo darbą ir naudodamosi savo paprastais pasilinksminimais. Tokioms moteriškēms net ir gimdymas yra menkas dalykas. Ant nelaimēs, tokių moteriškių skaitlius yra nedidelis ir, iš priežasties mūsų suvaržyto, nenaturalio, dažnai silpninančio gyvenimo, nuolatos mažēja. Negali būt jokios abejonēs, kad civilizuotai, išlepintai moteriškei neštumas ir gimdymas yra daug sunkesne našta, negu jos primityvei seseriai, laukinei moteriškei. Mes turime vilties, kad ateityje taip nebus;

mes tikime, jog ateis laikas, kuomet tikroji hygiena pataps viena reikalingiausių dalių kiekvienos merginos auklējime ir gyvenime, o tuomet neštumas ir kūdikių gimdymas gali tapti dar lengvesniais, negu jie yra laukinių tautų moteriškēms. Tačiaus tasai laikas kol kas dar neatējo ir, jo belaukiant, mūsų jaunoms moteriškēms tenka nukęsti nemažai nesmagumų.

Rytmetinē Liga. Viena paprasčiausių neštumo negalių yra taip vadinama rytmetinē liga. Ta liga apsireiškia taip vadinamu širdies pykimu ir vēmimu, kuris užeina neužilgo po atsikēlimo iš lovos. Rytmetinē liga prasideda trečioje, ketvirtoje arba penktoje neštumo savaitēje ir tęsiasi paprastai iki trečio arba ketvirto mēnesio pabaigos. Tačiaus, yra ir tokių moteriškių, kurios pradeda sirgt rytmetine liga praējus vos kelioms dienoms po apsivaisinimo, ir tokioms moteriškēms širdies pykimas ryte yra tikriausiu neštumo ženklu. Gyduolēs rytmetinēs ligos gydyme paprastai mažai ką gelbsti. Tą ligą galima palengvinti, bet ne išgydyti. Ligonē turi ryte ilgiaus gulēti lovoje, turi pavalgyti pusryčius lovoje, o pavalgiusi turi pasilikti lovoje dar apie pusvalandį. Jeigu ligonēs kraujas yra liesas, jeigu ji visuomet iš-

blyškusi, tai gali būti naudinga vartoti gyduoles, kuriose randasi tam tikra dalis geležies.

Kenksmingas Vēmimas. Neštumo laike apsireiškiąs vēmimas kartais taip įsigali ir tampa nesuvaldomu, kad pasidaro tiesiog pavojingu sveikatai. Ligonē negali *užlaikyti viduriuose jokio maisto, net nei* skystame pavidale, veik nepaliauja vēmusi ir gali labai nusilpnēti ir nupulti sveikatoje. Kartais išvemiama net kraujo. Tokiuose atsitikimuose reikia pasitarti su nusimananēiu gydytoju, nes kartais dar gi ligonēs gyvastis gali būti pavojuje ir gali būt reikalas padaryti pirmlaikinį gimdymą arba išsimetimą.

Nepastovus Apetitas. Vienu dažniausių neštumo periode apsireiškimų yra nepastovus apetitas. Tasai nepastovumas gali reikštis ketveriopai: (1) Ligonē gali veik visai netekti apetito (noro valgyti) ir tik prisiversdama tepajiegia paimti biskutį maisto. Šitokį netekimą apetito gydytojai vadina anoreksia (*anorexia*). (2) Ligonēje gali atsirasti nepaprastai didelis apetitas; jinai suvalgo kelis sykius daugiau, negu kitu laiku. Tokį apsireiškimą mes vadiname *bulimia.* (3) Gali atsirasti nenoras valgyti tūlų rūšių maistą. Pavyz-

din, daugelyje moteriškių išsivysto nekentimas mēsos; net pažvelgimas į mēsą arba kalba apie ją pykdo joms širdį. (4) Moteriškēje gali atsirasti didelis patraukimas prie pačių keisčiausių valgių ir net prie tokių daiktų, kurie visai nēra maistu. Daugeliui žinoma, kaip dažnai neščios moteriškēs nori raugintų agurkų arba raugintų kopūstų; bet tūlos moteriškēs valgo kreidą, smiltis ir dar keistesnius daiktus (patraukimas valgyti kreidą gali būt išaiškinamas tuomi, kad organizmas tuomet reikalauja daugiau kalkių, o kreida kaip tik iš kalkių ir susideda).

Vidurių Užkietējimas. Vidurių užkietējimas visuomet yra labai paprastu moteriškēse apsireiškimu; neštumo gi laike tasai negerumas dar dažniau ir daug sunkesnēje formoje apsireiškia. Neštumo laike reikia atidžiai saugotis vidurių užkietējimo, bet tam tikslui vartojamos priemonēs neturi būti žiaurios ir smarkiai veikiančios. Už vis labiausiai reikia stengtis prašalinti vidurių užkietējimą valgymu tokio maisto, kuris liuosuoja vidurius. Tam tikslui reikia valgyti apsčiai vaisių—džiovintų slyvų, obuolių, figų, datulių (*dates*), ir t. p., taipgi stambiai sumaltų ruginių miltų duoną. Vidurius užkietinančių daik-

tų, tokių, kaip sūris arba kava, reikia nevalgyti. Atsitikime, kuomet vien maisto parinkimas užkietējimo neprašalina, ligonē privalo—du arba tris sykius savaitēje —išsiplauti mēšlinę žarną. Išsiplovimą reikia daryti su tam tikra tryškyne, įleidžiant į mēšlinę žarną apie 8 uncijas (ketvirtą dalį kvortos) drungno vandens. Vandenin reikia įdēti mažą žiupsnēlį druskos, ir įleidus į mēšlinę žarną reikia palaikyti apie dešimtį minutų. Vietoj vandens, kartais patartina įleisti glicerinos (nuo vienos ketvirtos dalies iki pusēs uncijos). Vietoje skystos glicerinos, galima vartoti glicerininį supozitorijų (*suppository*). Jeigu norima vartoti į vidų imamas viduriams liuosuoti gyduoles, tai reikia vartoti tik švelniausiai veikiančias ir nedarančias viduriuose skausmų. Geriausios iš tokių gyduolių tai: geras mineralinis aliejus—imti vieną arba du šaukštu einant gulti, arba skystos skirpstanglio išsunkos (*fluid extract of cascara sagrada*)—imti nuo pusēs iki pilno arbatinio šaukštelio einant gulti. Vistiek, ką nevartotume, svarbu yra *nevartoti* ilgai tų pačių, vienodų, gyduolių. Jeigu ilgą laiką, be jokios permainos, vartoti tas pačias gyduoles ir vis po tiek pat imti, tai viduriai pripranta prie jų ir jos nebeveikia,

o tuomet prisieina imti vis didesnes ir didesnes dozas. Todel, kovodami su vidurių užkietējimu, mes turime nuolat mainyti savo ginklus: vieną vakarą reikia gerti mineralinio aliejaus, kitą vakarą gerti skirpstanglio, trečią vakarą išsiplauti mēšlinę žarną, ketvirtą vakarą įtrēkšti į mēšlinę žarną glicerinos arba įsidēti glicerininį supozitoriją, penktą vakarą galima visai nieko nedaryti, šeštą vakarą paimti taip vadinamą mēlynosios masēs (*blue mass*) pilelę, septintą rytą paimti dozą taip vadinamų Seidlitz'o miltelių (*Seidlitz powder*), paskui pasiilsēti dieną arba dvi ir vēl tas pačias gyduoles vartoti, iš eilēs, kaip ir pirmu sykiu. Tačiaus visuomet atsiminkite štai ką: pirmiausiai bandykite apsieiti visai be jokių gyduolių. Daugelyje atsitikimų neščios moteriškēs gali prašalinti vidurių užkietējimą vien tik tinkamai perkeisdamos valgius. Gyduolių reikia griebtis tik tuomet, kuomet valgių perkeitimu nepasiseka užkietējimą prašalinti, bet ir tuomet gyduoles reikia vartoti kuolengviausiai veikiančias ir tankiai pakeisti vienas kitomis, kaip augščiau ką tik nurodyta.

Dantų Gēlimas. Neštumo laike, neretai delei menkiausios priežasties, kartais

užeina smarkus dantų gēlimas; kad to išvengus, neščia moteriškē turi užlaikyti savo dantis kuogeriausiame stovyje ir menkiausias dantų gedimas turi būt prašalintas—išgydytas.

Per Dažnas Noras Šlapintis. Neščias moteriškes dažnai vargina perdaug dažnas ir nesulaikomas noras šlapintis. Tūlos moteriškēs, jei joms reikia stovēti ar vaikščioti, turi šlapintis kas kelios minutos. To priežastis yra tame, kad bēgyje pirmųjų dviejų ar trijų neštumo mēnesių gimda ne tik didēja, bet ir *svirsta priešakin* spausdama pūslę. Moteriškei gulint, gimda pūslēs nebespaudžia ir jai nēra reikalo dažnai šlapintis. Tasai spaudimas tęsiasi tik pirmus du ar tris mēnesius, vēliaus gi, beaugdama, gimda pasikelia iš žemutinēs pilvo dalies į augštesnę dalį, į taip vadinamą pilvo tuštumą; tuomet jinai nebesvirsta priešakin ir nebespaudžia pūslēs. Pastaraisiais neštumo mēnesiais dažnas šlapinimasis vēl atsinaujina, nes tuomet gimda pasidaro daug sunkesnē, negu pirma, ir vēl nusileidžia žemyn ir spaudžia pūslę. Išvengimui tos rūšies dažno šlapinimosi, reikia dēvēti gerai pritaikytą pilvą palaikantį diržą arba korsetą, kuris keltų augštyn gimdą ir neleistų jai spausti pūslę. Kar-

tais gelbsti įdējimas gimdymo kanalan tam tikro ramsčio, kuris prilaiko gimdą iš apačios ir neleidžia jai svirti priešakin. Visuose dažno šlapinimosi atsitikimuose naudinga yra kuodaugiausiai gulēti ir ilsētis. Trumpai sakant, geriausias neščioms moteriškēms vaistas nuo per dažno noro šlapintis, tai—vengti ilglaikinio stovējimo ir vaikščiojimo.

Sutrūkimas Smulkiųjų Kraujagyslių Mēšlinēje žarnoje. Spaudimas gimdos ant mēšlinēs žarnos galo, o taipgi dažnai neštumo laike įvykstąs vidurių užkietējimas yra priežastimi sutrūkimo smulkiųjų kraujagyslių mēšlinēs žarnos gale*). Ši

---

*) Sutrūkimas smulkiųjų kraujagyslių mēšlinēs žarnos gale apsireiškia štai kaip:

Žemasis mēšlinēs žarnos galas, toje vietoje, kur jis susijungia su kūno paviršiaus oda, yra apsuptas daugybe smulkyčių, kraujo pilnų, gyslelių. Tos gyslelēs yra taip plonos ir silpnos, kad nuo kokio nors didesnio spaudimo neretai plyšta ir kraujas iš kelių smulkių gyslelių susirenka į vieną stambesnę gyslelę. Ta didesnēs gyslelēs vieta, kur susirenka iš smulkiųjų sutvinęs kraujas, išsipučia ir mēšlinēs žarnos gale atsiranda spuogelis. Kartais tokių spuogelių atsiranda net keletas, o jų didumas siekia nuo mažo žirnio iki paprasto riešuto. Tie spuogeliai kartais yra gana įkyrųs ir skausmingi, ypač vidurius tuštinant. Kartais, besistengiant ištuštinti užkietējusius vidurius, minēti spuogeliai pratrūksta ir iš jų išbēga šiek tiek kraujo.

Anglų kalboje gydytojai tą ligą vadina **hemorrhoids,** o paprastoje kalboje jinai vadinama **piles.** **Vertējas.**

negalē pas neščias moteriškes pasitaiko gana dažnai. Kad tą negalę prašalinus, pirmiausiai reikia prašalinti jos priežastį—prašalinti spaudimą gimdos ant mēšlinēs žarnos galo, ir visuomet laikyti liuosus vidurius. Gimdos spaudimą geriausiai prašalina dēvējimas tam tyčia pritaikyto pilvą laikančio diržo. Labai naudinga yra tris sykius dienoje įleisti į mēšlinę žarną apie ketvirtą dalį kvortos šalto vandens. Sustabdymui nepakenčiamo niežējimo, kuris kartais jaučiasi mēšlinēs žarnos gale, labai gerai vartoti iš sekančių dalių padarytą tepalą: *menthol*, 5 *granai* (*grains*); *calomel*, 10 *granų; bismuth subnitrate*, 30 *granų; resorcin*, 10 *granų; oil of cade*, 15 *granų; cold cream*, 1 *uncija*. Mēšlinēs žarnos gale esančius spuogus reikia gerai nuplauti su šiltu vandeniu, o paskui gerai aptepti su tuo tepalu; biskutį tepalo įkišti į vidų, o iš viršaus išeinamąją vietą uždengti šmoteliu vatos. Vata apsaugoja drabužius nuo sutepimo ir ilgiaus užlaiko gyduoles reikalingoje vietoje. Vietoje augščiaus minēto tepalo, galima vartoti iš kokoa sviesto padarytą supozitorijų. Gerai vartoti iš sekančių dalių padarytus supozitorijus: *powdered nutgalls*, 3 *grains; oil of cade*, 3 *drops; resorcin*, 1 *grain; bismuth*

subnitrate, 5 *grains; cocoa butter*, 20 *grains*. Tris kartus dienoje po vieną šitokį supozitorijų reikia įsidēti į mēšlinēs žarnos galą. Čia aprašytasis tepalas ir supozitorijai ne tik laikinai palengvins, bet, veik visuomet, ir visai išgydys iš priežasties neštumo pasidariusius mēšlinēje žarnoje spuogus, tik reikia rūpintis, kad viduriai visuomet būtų liuosi.

Niežējimas Vartuose. Neštumo laike kartais atsiranda didelis niežējimas išlaukinių lyties organų. To niežējimo priežastis kartais gali būt tame, kad vartai neštumo laike veik visuomet esti subrinkę ir aptinę, kartais gi niežējimą daro tuo laiku pasidauginęs varvējimas iš gimdymo kanalo. Niežējimas kartais yra labai didelis, o jeigu moteriškē kaso su nagais ir prakaso iki kraujo, tai gali įvykti užsikrētimas kokia nors liga. Moteriškē neprivalo niežtančių dalių kasyti; jinai turi stengtis kitais būdais niežējimą prašalinti. Niežējimo prašalinimui dažnai užtenka kelis sykius dienoje suvilgyti vartus verdančiame vandenyje pamirkytu ir išgręžtu mažu rankšluosčiu ar kitokiu minkšto audeklo šmoteliu, o paskui apibarstyti zinko milteliais (*stearate of zinc*). Jeigu tas negelb-

sti, tai galima bandyti tepti niežtančias vietas tepalu, padarytu iš sekančių dalių: *carbolic acid*, 10 *grains; menthol*, 5 *grains; resorcin*, 15 *grains; zinc oxide*, 1 *dram; white vaseline*, 1 *ounce*. Atsitikimuose, kuomet niežējimas yra labai įkyrus, vartus reikia aptepti nitratinio sidabro (*silver nitrate*) skystimu, kuris padaromas ištirpinant 25 granus silver nitrate vienoj uncijoj virinto vandens.

Tinimas Kraujagyslių Kojose. Pas didžiumą moteriškių neštumo laike šiek tiek padidēja kojose esančios kraujo gyslos. To priežastimi yra gimdos spaudimas ant stambiųjų kraujagyslių, kas kliudo kraujo cirkuliacijai kojose. Gyslos tinsta dažniausiai žemiau kelių, o kartais net kojų letenose. Angliškai toji liga vadinama *varicose veins*. Tasai gyslų tinimas dažniausiai nēra labai žymus, tačiaus yra atsitikimu, kad gyslos kai kur labai išsiplečia, visos kojos ištinsta ir jose jaučiasi veržiąs skausmas. Jeigu kraujagyslēs gauna perdaug išsiplēsti, tai dažnai ir neštumui pasibaigus jos nebesusitraukia iki pirmutiniam savo didumui ir visuomet pasilieka šiek tiek storesnēs, todel reikia stengtis neleisti gysloms ištinti. Geriausia tinimo

perspējimui priemonē yra dēvējimas gerai pritaikyto pilvo palaikymui diržo arba taip vadinamo motinystēs korseto (*maternity corset*), kuris palaiko gimdą ir neleidžia jai perdaug žemai nupulti. Jeigu gyslos jau išsiplētusios ir kojos sutinusios, tai moteriškē turi dēvēti gerai pritaikytas gumines (*rubber*) pančiakas, o jei ne, tai bent apvynioti kojas elastiškomis juostomis (bandažais). Tokiomis juostomis kojas apvynioti turi tą darbą suprantanti ypata, nes visos tinstančios vietos turi būt apvyniojamos vienodai ir ne perdaug ankštai. Suprantama, keletą sykių pamokius, paskui jau ir pati moteriškē sugebēs tinkamai apsivynioti. Vidurių užkietējimas taipgi prisideda prie kraujagyslių tinimo, todel niekuomet nereikia užmiršti laikyti liuosus vidurius. Kartais atsitinka, jog gyslų ištinimas taip įsigali, kad jokios priemonēs veik nieko negelbsti be gulējimo keletą dienų lovoje, laikant kojas pakeltas šiek tiek augščiau galvos.

Jeigu tinsta kojų letenos, tai reikia tuojaus pasitarti su gydytoju. Tas gali būti menku daiktu, paeinančiu vien iš gimdos spaudimo ant kraujagyslių, kartais gi tokio tinimo priežastimi gali būt kokia nors inkstų liga. Tik gydytojas gali įspē-

ti tikrąją ligos priežastį ir surengti tinkamą gydymą.

Dēmēs Ant Odos Paviršiaus. Kartais neščioms moteriškēms atsiranda ant odos rausvai-gelsvos dēmēs aplink krūtis, ant šonų arba ant veido. Tūli mano, būk tų dēmių atsiradimas turįs ką tai bendro su kepenų veikimu neštumo laike, todel ir vadina jas kepenų dēmēmis. (Gydytojų kalboje tos dēmēs vadinamos *chloasma.*). Tų dēmių negalima niekuo prašalinti, bet po pagimdymo, paprastai, jos pačios išnyksta ir tik kai kur gali kartais viena kita dēmelē ant visuomet pasilikti.

DVYLIKTAS SKYRIUS

KUOMET REIKIA UŽKVIESTI GYDYTOJĄ

Augščiau aprašytos negalēs ir suirutēs, išimant kenksmingąjį vēmimą, yra gana menkos svarbos. Jos yra įkyrios, gali padaryti daug nesmagumo ir kentējimo, bet jos negręsia moteriškēs nei kūdikio gyvasčiai. Tačiaus kartais, ant laimēs ne labai tankiai, tie įvairųs negerumai atsiliepia ant inkstų ir tokiame atsitikime būtinai reikalinga gydytojo pagelba. Teisybę sakant, savo pačios gerovēs ir apsaugos delei moteriškē privalo pasitarti su gydytoju, kaip tik jinai pasijunta esanti neščia, ir pakviesti jį daboti jos sveikatą per visą neštumo ir gimdymo periodą. Tūlos moteriškēs užkviečia gydytoją tik eidamos jau aštuntą arba devintą neštumo mēnesį, bet tas neturētų būt daroma, nes tame laike kartais gali būti jau per vēlu pataisyti kokias nors negales, kurias pradžioje būtų buvę lengva pagydyti. Reikia atsiminti ir tą, kad nusimanąs savo darbą gy-

dytojas daugelį neštumo ligų gali visai perspēti, neleisdamas joms nei prasidēti. Todel aš dar pakartoju: kiekviena moteriškē turi užsikviesti gydytoją, kaip tik pasijunta esanti neščia, o jeigu ne tuojaus, tai bent trečiame arba ketvirtame ir ne vēliaus kaip penktame mēnesyje. Gydytojas kas mēnesį išekzamenuos jos šlapumą ir dabos, kad inkstai būtų gerame stovyje; jisai tēmys, idant kūdikis visuomet būtų normaliame padējime ir neleis įsigalēti daugeliui kitų negalių.

Šičia nēra kokia specialē, vien tik neštumo periode užsilaikymą aiškinanti, knyga, todel visų smulkmenų nēra reikalo čionai aprašinēti, tuo labiau, kadangi užkviestasis gydytojas visuomet pats visomis smulkmenomis pasirūpina. Vienok naudinga bus padaryti keletą pastabų kaslink maisto ir abelnos hygienos.

Jeigu viskas eina gerai, jeigu nēra varginančio vēmimo, inkstų nesveikatos, ir t. p., tai galima valgyti paprastus maišytus valgius. Vienatinēs permainos, kurias aš patariu, yra šios: Per visą neštumo laiką gerkite apsčiai karšto vandens; ryte išgerkite stiklą arba du, po pietų išgerkite du arba tris stiklus, vakare — irgi tiek pat. Karšto vandens (žinoma, ne perdaug

karšto, bet taip šilto, kaip galima pakęst) galima išgert nuo šešių iki dvylikos stiklų kas dieną. Taipgi daug gerti pieno, pasukų (maslionkų) ir rūgusio pieno. Valgyti apsčiai vaisių ir daržovių. Mēsos valgyti tik vieną kartą dienoje. Jeigu reiškiasi palinkimas prie vidurių užkietējimo, tai valgykite taip vadinamą čielų kviečių duoną, ruginę duoną, duoną, keptą iš sēlenų arba sēlenas su smetona.

Kaslink mankštymosi, tai reikia vengti abiejų kraštutinybių. Tūlos moteriškēs mano, jog kaip tik jos tampa neščiomis, tai jau neprivalo nei vieno raumens pajudinti; jos mano, kad turi būt lyg ir į kokią stiklinę šēpą įdētos ir ten laikomos iki pat gimdymo dienos. Kitos, ekstra-moderniško tipo, moteriškēs griebiasi priešingos kraštutinybēs: jos kas dieną ilgai mankštosi ir iki pailsdamos vaikščioja arba sunkiai dirba net iki pastarosios dienos. Kaip viena, taip ir kita kraštutinybē kenkia. Geriausiai yra vidutiniai pasimankštyti ir kas dieną pasivaikščioti, bet ne tiek toli, kad pailsti. Maudytis galima net iki gimdymo dienos; vienok geriau yra maudytis šiltame, o ne šaltame vandenyje, ypatingai bēgyje pastarųjų dviejų arba trijų mēnesių.

TRYLIKTAS SKYRIUS

VAISIAUS DIDUMAS

Vyrai ir moterys visuomet įdomauja žinoti, kaip didelis yra vaisius ir ant kiek jis yra išsivystęs tame ar kitame neštumo mēnesyje. Absoliučiai teisingai numieruoti vaisiaus didumą negalima, tačiaus sekančios vidutinēs mieros yra gana teisingos:

Pirmam mēnesiui baigiantis (ketvirtoj savaitēj po užsiveisimo), vaisiaus didumas siekia paprasto riešuto didumą. Sveria apie 15 granų.

Antram mēnesiui baigiantis, vaisius, savo didumu, paneši į nedidelį vištos kiaušinį. Viduriniai organai jau dalinai susiformavę ir vaisius jau pradeda įgauti žmogystēs pavidalą, bet lyties dar negalima įspēti. Iki penktos arba šeštos savaitēs, vaisiaus išvaizda menkai skiriasi nuo kitų gyvulių gemalo išvaizdos.

Trečiojo mēnesio pabaigoj, vaisius jau siekia didelio žąsies kiaušinio didumą; jo il-

gumas siekia nuo dviejų iki trijų ir pusēs colių. Sveria apie vieną unciją.

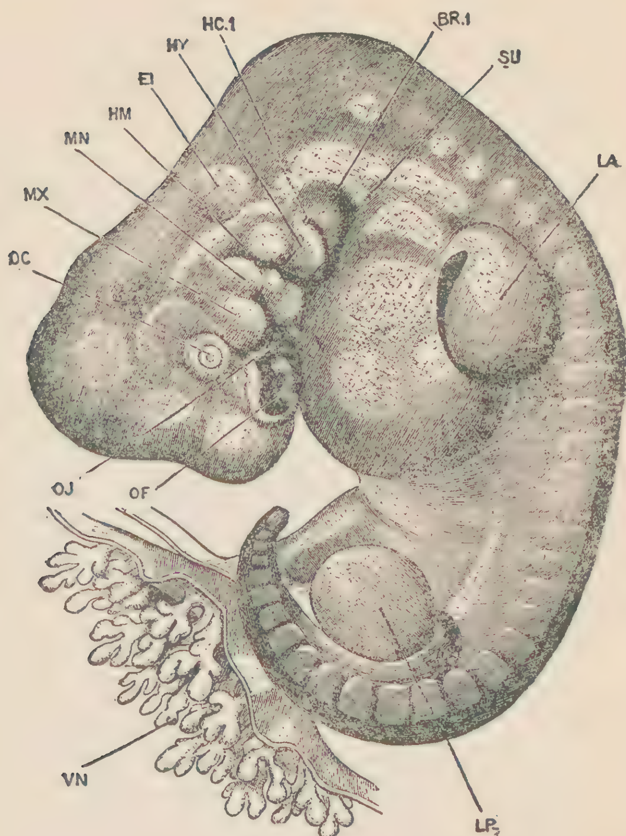
Ketvirto mēnesio pabaigoj, vaisiaus ilgumas yra nuo šešių iki septynių colių ir sveria jis jau apie penkias uncijas.

Penktam mēnesiui baigiantis, vaisius turi jau tarpe septynių ir vienuolikos colių ilgumo ir sveria nuo aštuonių iki dešimties uncijų.

Šešto mēnesio pabaigoj, jo ilgumas yra nuo vienuolikos iki trylikos colių, o sunkumas siekia nuo pusantro iki dviejų svarų. Jeigu tuomet pagimdytas, vaisius gali keletą minutų gyventi, ir net yra pranešimų, kad tūli šešių mēnesių kūdikiai tapę priemonišku budu "danešioti".

Septinto mēnesio pabaigoj, vaisiaus ilgumas siekia nuo trylikos iki penkiolikos arba šešiolikos colių, o sunkumas siekia apie tris svarus. Jisai jau gali savystoviai gyvuoti, bet išaugimui reikalauja nepaprastai atidžios priežiūros. Tame amžiuje pagimdytas kūdikis irgi, veik visuomet, turi būt priemonišku būdu "danešiotas".

Aštunto mēnesio pabaigoj, ilgumas siekia nuo penkiolikos iki septyniolikos colių, o sunkumas nuo trijų iki penkių svarų.

ŽMOGAUS VAISIUS 27 DIENŲ PO UŽSIVEISIMO.

Tryliką kartų padidintas. Raidės parodo vietas, kur pradeda augti įvairios kūno dalys: OF rodo, kur auga nosis; OC—akys; LA—rankos; LP—kojos, ir t.t. VN—vaisiaus vietos kraštas.

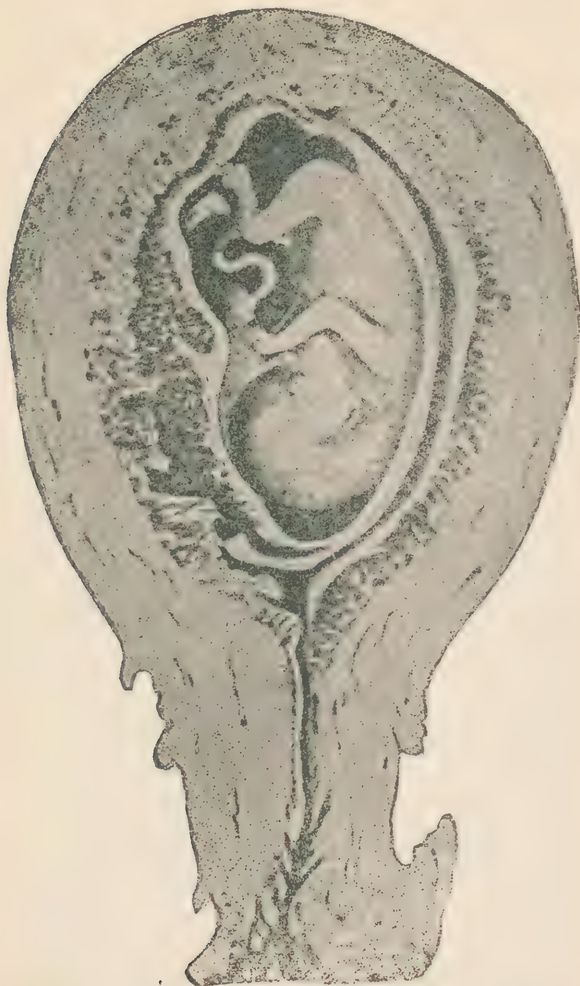
Devintam mēnesiui baigiantis, vaisiaus ilgumas esti nuo šešiolikos iki septyniolikos ir pusē colių, o sveria jisai nuo penkių iki septynių svarų.

Dešimto mēnesio pabaigoje (skaitant ne pagal kalendorinio mēnesio, bet sulyg mēnulio-planetos atmainų), gimstant, kūdikio ilgumas siekia nuo septyniolikos iki devyniolikos colių, o sunkumas nuo šešių iki dvylikos svarų. Vidutinis ką tik gimusio kūdikio sunkumas yra septyni ir ketvirtdalis svaro, tačiaus atsitinka pilnai išnešiotų kūdikių, kurie gimstant sveria mažiau šešių svarų arba daugiau dvylikos svarų, bet tai yra išimtys.

KETURIOLIKTAS SKYRIUS

KŪDIKIO VIETA IR BAMBOS GYSLA

Kaip tik apvaisintas kiaušinėlis prilimpa kur nors prie gimdos sienos, tuojaus toje vietoje prasideda veiklus augimas. Apsukui užmazgą pradeda augti ir pintis smulkytės šakotos gyslelės, kurios į trumpą laiką (apie aštuntą savaitę. — Vert.) visai apgaubia užmazgą lyg ir kokia smulkiai suaugusia kempine, pilna kraują nešančių gyslelių. Tokiame pavidale tasai gemalo apsiaustas vadinasi kūdikio arba vaisiaus vieta. Tame apsiauste vaisius auga iki pat gimimui, kuomet apsiaustas praplyšta ir vaisius išslysta gimdon, o paskui laukan. Kūdikiui užgimus, toji jo vieta irgi išeina laukan. Iš vidaus pusės kūdikio vieta yra išklota minkšta gleivėta plėve, kuri, lyg kokiu maišu, apgaubia vaisių iš visų pusių, suteikdama jam dar didesnę apsaugą. Tasai maišas prisipildo slydžiu skystimu, kuriame vaisius liuosai plaukosi. Vaisius nėra ankštai priaugęs prie jį apgaubiančios vietos, bet yra, taip

DVIEJŲ MĒNESIŲ SENUMO VAISIUS GIMDOJE.

sakant, pririštas prie jos savo rūšies virve, kuri vadinama *bambos gysla.* Kūdikiui užgimus, bambos gysla tampa nupjauta netolimai tos vietos, kur jinai jungiasi su kūdikio kūnu ir, žaizdutei užgijus, ant kūdikio pilvelio lieka mažytē duobutē, paprastai vadinama bamba. Taigi bambos gysla jungiasi su kūdikio kūnu toje vietoje, kur paskui yra bamba. Bambos gysla susideda iš dviejų arterijų ir vienos venos, kurios yra apgaubtos minkšta, želatinui panašia medega, o viskas sykiu yra apdengta švelnia plēve arba oda. Per tą tai bambos gyslą kraujas iš kūdikio vietos esti priduodamas vaisiaus kūnelin ir iš jo prašalinamas. Vaisiaus kraujas nesimaišo su motinos krauju; kraujagysles skiria plonytēs plēvelēs ir per tas tai plonytes plēveles vaisiaus kraujas gauna iš motinos kraujo tas dalis, kurios jam reikalingos. Kitais žodžiais sakant, vaisius gauna iš motinos maistą *įsēdimu arba įsmigimu.* Tas pats iš kūdikio vietos ateinantysis kraujas aprūpina vaisiaus kraują oksigenu, taip jog vaisius kvēpuoja su pagelba kūdikio vietos, o ne savais plaučiais.

Svarbu yra visuomet atsiminti, jog tarpe motinos ir kūdikio absoliučiai nēra

jokio nervinio ryšio. Bambos gysloje nēra jokių nervų, taip kad vaisiaus ir motinos nervų sistemos yra visiškai skirtingos ir viena su kita visiškai nesiriša. Tas ir išaiškina, kodel tūli motinos nervų gauti įspūdžiai ir smūgiai neesti tuojaus perduodami kūdikiui. Ant vaisiaus gali daryti įtekmę tik tos permainos, kurios įvyksta motinos kraujyje. Kaip paaiškēs iš tolimesnių straipsnių, mes menkai tikime į taip vadinamas "motinos įtekmes" ant vaisiaus.

PENKIOLIKTAS SKYRIUS

KŪDIKIO MAITINIMAS ARBA ŽINDYMAS

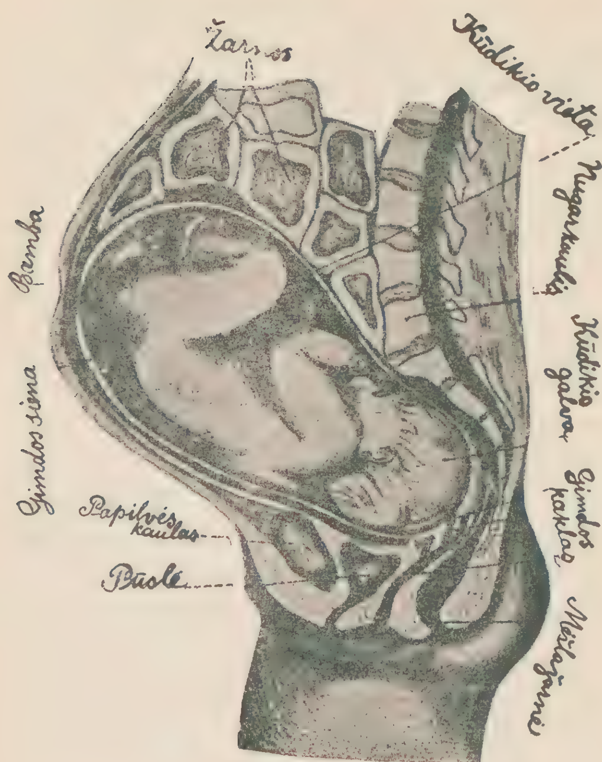
Kiekviena motina privalo — jeigu tik jinai gali — pati savo kūdikį maitinti-žindyti. Jokis kitas maistas nēra tiek tobulas, kad galētų pilnai pavaduoti motinos pieną. Motinos nenorējimą žindyti savo kūdikį galima pateisinti tik tuomet, jeigu jinai neturi pieno arba jeigu jos pienas yra tokios blogos rūšies, kad nesuteikia kūdikiui reikalingų maisto dalių, arba jeigu jinai yra labai nusikamavusi darbais ir paliegusi, jeigu jai gręsia džiova, arba jeigu jinai turi džiovą, ir t. t. Tokiuose atsitikimuose žindymas būtų kenksmingu abiem — motinai ir kūdikiui.

Kuomet motina negali kūdikio žindyti, tai jisai turi būti priemoniniu būdu maitinamas tyčia tam tikslui sutaisytu karvēs pienu. Yra jau surasti būdai, kaip geriausiai sutaisyti karvēs pieną kiekvienam kūdikio gyvenimo mēnesiui ir jeigu bus atidžiai tų patyrimų prisilaikoma, ir

bonkutē su speniu bus tinkamai išvalomi, tai kūdikiui nebus vargo ir jis taip pat augs ir bujos, kaip ir maitinamas geru motinos pienu. Jeigu kūdikis yra liguostas arba silpno sudējimo ir jeigu tinkamai sutaisytas karvēs pienas arba kitokis dirbtinis maistas pasirodo jam netinkančiu, tai kartais gali būti reikalinga ješkoti žindamos auklēs (nešiotēs). Tačiaus, pirm samdant žindamą auklę, reikia nuodugniai ištirti ir persitikrinti, ar ji yra sveika, ar jos kūdikis yra maž daug to paties amžiaus, kaip ir tas kūdikis, kurį ji turēs žindyti, o ypatingai, ar jinai yra liuosa nuo visokių sifilio pēdsakų. Kad galutinai pastarąjį klausimą išrišus, geriausiai padaryti vieną arba daugiau ištyrimų Wassermanno būdu.

Motinos turi visuomet atsiminti, kad žindymas kūdikio yra geru daiktu ne vien kūdikiui, bet taipgi ir motinai. Žindymas prigelbsti gimdai *susitraukti*: žindančios motinos gimda greičiau ir tobuliau sugryžta į savo normalį stovį, kokiame buvo pirm neštumo, negu gimda tos motinos, kuri negali arba nenori savo kūdikį žindyti.

Kad motina, kuri pati žindo savo kūdikį, turi valgyti ganētinai maistingus valgius, apie tai, rodos, nēra reikalo nē kal-

KŪDIKIO PADĖTIS GIMDOJE PASKUTINIAME NEŠTUMO MĖNESYJE.

bēti, nes tas pats savimi kiekvienam suprantama. Tačiaus neretai duodamas žindančioms motinoms patarimas gerti alaus arba vyno yra blogas patarimas. Dalykas tame, jog, bevartodama kiek daugiau alkoholinių gēralų, motina gali kartais perduoti savo kūdikiams pripratimą arba palinkimą prie alkoholio. Nors tasai klausimas dar galutinai neišrištas, tačiaus daug saugiau yra visai nevartoti alkoholinių gēralų, bet apsčiai valgyti pieno, kiaušinių, mēsos, vaisių ir daržovių.

Spenių Prirengimas. Norint, kad kūdikis galētų tinkamai žįsti, krūtų speniai turi būti gerame stovyje. Jeigu speniai yra įkritę, įdubę, tai žindimas kūdikiui yra tikra kankynē. Jisai benaudingai išaikvoja daug energijos, pailsta, ir gauna labai mažai pieno. Gi jeigu speniai bus labai opųs arba jeigu oda ant jų bus sutrūkinējusi, tai žindymas bus kankyne motinai.

Tų negerumų išvengimui, reikalinga jau iš anksto pasirūpinti prirengti spenius tam darbui, kurį jie turēs atlikti. Prirengimą pradēti nēra per anksti dar penktame arba šeštame neštumo mēnesyje. Jeigu speniai yra ganētinai iškilę, tai mažai ką bereikia jiems daryti, apart nuplovimo

jų kartais vandeniu, kuriame išmiešta biskutis borinēs rūgšties (*boric acid*). Išmiešti reikia vieną arbatinį šaukštelį borinēs rūgšties į stiklą vandens. Taipgi, kartais reikia ištrinti spenius biskučiu petrolatumo (*petrolatum*), kurį galima vartoti vieną arba sumaišius su borine rūgštimi. Bet jeigu speniai yra įkritę, taip, jog randasi žemiau krūtų paviršiaus, arba jeigu jie tik biskutį augščiau krūtų paviršiaus iškilę, tai jie turi būt gydomi-taisomi. Tris arba keturis kartus dienoje juos reikia lengvai pirštais suēmus atsargiai patraukyti. Labai retai tepasitaiko, kad kasdien atkartojamu traukymu nepasisektų padidinti arba labiau išvystyti spenius ir priversti juos stovēti žymiai iškilus.

Jeigu speniai yra labai opųs, taip, jog menkiausias palietimas ar paspaudimas juos įskaudina, tai juos reikia du arba tris kartus dienoje plauti vandeniu, atmieštu alkoholiu, įpilant vieną dalį alkoholio į tris dalis vandens. Nuplovus spenius taip praskiestu alkoholiu, juos reikia nudžiovinti ir paskui įtrinti į juos biskutį petrolatumo arba vazelinos. Taip darant du arba tris kartus kas dieną, bēgyje vieno arba dviejų pastarųjų neštumo mēnesių,

veik visuomet pasiseka padaryti spenius sveikais ir tinkamais kūdikio žindymui.

Suskeldējusių Spenių Gydymas. Jeigu speniai nebuvo tinkamai prižiūrimi ir oda ant jų suskeldējusi-sutrūkinējusi, taip, kad žindymas suteikia motinai didelį skausmą, tai žindymas turi būt atliekamas per taip vadinamą spenio skydą (tam tikras dangtelis, vartojamas apsaugojimui spenio, kad kūdikis negalētų jį įžeisti), gi protarpiais, tarpe žindymų, speniai privalo būti ištrinami sekančiu tepalu, kuris yra geriausiai tam reikalui tinkantis ir kurį aš pilnai rekomenduoju: *thymol iodide, ½ dram; olive oil, ½ uncijos.* Tuo tepalu reikia kas valandą aptepti suskeldējusius spenius ir uždengt juos šmoteliu vatos; tačiaus prieš kiekvieną žindymą speniai turi būti gerai nuplaunami šiltu vandeniu, kurin patartina įpilti biskutį borinēs rūgšties. Kuomet speniai esti suskeldēję, tai kūdikio lūpelēs pirm žindant irgi turi būt atidžiai nušluostomos švaria skarele, pamirkyta vandenyje su borine rūgštimi. Tą reikia daryti todel, kadangi kūdikio burnoje randasi bakterijų, kurios, nors pačios savimi yra nekenksmingos, patekusios į spenių suskeldējimus, gali padaryti krūties uždegimą ir būti priežasti-

mi atsiradimo pūliuojančių vočių. Kartais spenių suskeldėjimai yra nepaprastai skausmingi; tokiuose atsitikimuose reikia duoti vienam speniui atilsėti bent dvidešimt keturias valandas, žindant kūdikį kitu speniu, kol suskeldėjimai bent dalinai užgys.

Sustabdymas Pieno Gaminimo Krūtyse. Jeigu atsitinka, kad žindomas kūdikis numiršta, arba jeigu motina delei kokios kitos priežasties negali žindyti, pavyzdin, kuomet krūtys yra visai be spenių, o jų vietose randasi gilios duobelės, — tuomet esti reikalinga sustabdyti gaminimą pieno krūtyse arba, kaip kartais sakoma, "uždžiovinti krūtis". Tam tikslui atsiekti, netolimoje praeityje, o daug vietose ir dabar dar, krūtys būdavo ankštai suvaržomos, subandažuojamos, arba būdavo kas kelios valandos išpumpuojamos. Tokie pieno sustabdymo būdai yra netinkami ir smerktini. Pirmasis, tai yra, krūtų suvaržymas, daro bereikalingą skaudėjimą ir neparankumą; gi, antrasis būdas, ištraukimas pieno su tam tikra pumpa, veikia kaip tik priešingai: vieton uždžiovinti krūtis, jis palaiko pieno gaminimą. Geriausias pieno sustabdymui būdas yra — palikti krūtis ramybėje, nepumpuoti jų,

bet tik lengvai aprišti su tinkamu raiščiu, kad neduoti joms svirti žemyn, ir po trijų arba keturių dienų pienas krūtyse laipsniškai išnyks. Pirmą, arba dar ir antrą dieną jaučiasi šiek tiek nesmagumo, bet, paliekant krūtis ramybėje, tasai nesmagumas yra mažesnis, negu jas masažuojant, varžant arba pumpuojant.

Antdrapanės ir Apsivaisinimas Žindant. Daugelis moterų neserga antdrapanėmis ir neapsivaisina kolei žindo kūdikį. Tūlos moterys nepastoja, nepaisant, kiek ilgai jos nežindytų kūdikį — metus, dvejus arba ilgiau. O tūlos moterys naudojasi tuo faktu išvengimui kito kūdikio, žindydamos jau esantį kūdikį kiek tik galima ilgiau. Egypte ir kitose rytų šalyse, kur mūsų būdai perspėjimui apvaisinimo yra nežinomi, neretai galima matyti trejų arba ketverių metų vaiką pertraukiant savo darbą ar žaidimą ir bėgant pažįsti motinos krūtį. Tačiaus ne visos moterys turi tokį gerą giliukį. Tūlos moterys (apie penkiasdešimtas nuošimtis) pradeda sirgti antdrapanėmis šeštame žindymo mėnesyje, gi tūlos patampa apvaisintos net pirm pasirodant antdrapanėms. Gana tankiai atsitinka, jog moteris, tikėdamasi, kad žindymas ją apsaugos, nebevartoja jokių kitų

priemonių ir, dideliam savo nesmagumui, pasijunta beesanti apvaisinta.

Pasijutusi esant nešcia, žindanti moteris privalo tuojaus paliauti žindžiusi. Neščios moteries pienas gali pasidaryti labai blogos rūšies, bet jei kartais pienas ir būtų gana geras, tai vistiek moteriai yra per sunki našta maitinti vieną kūdikį gimdoje, o kitą prie krūties.

ŠEŠIOLIKTAS SKYRIUS

PERSILEIDIMAS IR IŠSIMETIMAS

Žodis persileidimas, dažnai vartojamas perdaug plačioje prasmėje, reiškia pirmlaikinį prašalinimą vaisiaus; prašalinimą vaisiaus iš gimdos pirmiau, negu jisai gali savystoviai gyvuoti. Tikrojoje prasmėje, žodis persileidimas vartojamas tada, kada norima pasakyti, jog prašalinimas vaisiaus įvyko pirm pasibaigiant šešioliktai savaitei po užsiveisimo. Jeigu prašalinimas vaisiaus įvyksta tarpe šešioliktos ir dvidešimt aštuntos savaitės, tai tas vadinama išsimetimu. Gi kuomet prašalinimas vaisiaus įvyksta po dvidešimt aštuntos savaitės, bet dar nepasibaigus neštumo periodui, tuomet vartojamas žodis pirmlaikinis gimdymas. Paprasti žmonės nemėgsta žodžio išsimetimas, įsivaizdindami, būk tasai žodis visuomet reiškia kriminalį išsimetimą; todel jie geriau vartoja žodį persileidimas, nepaisant kokiame laike įvyksta pirmlaikinis vaisiaus prašalinimas.

Kada persileidimas (arba išsimetimas) įvyksta pats savimi, be jokios pašalinēs pagelbos, mes vadiname tai *savanoriu, naturaliu persileidimu.* Kada jis yra įvykintas kokiais nors priemoniniais būdais, ar pačiai moteriškei ar kam kitam tą atliekant, mes tą vadiname *priemoniniu* persileidimu. Jeigu persileidimas daromas išgelbējimui moteriškēs gyvasties, tai tas vadinama *gydymo* persileidimu; tos rūšies persileidimas skaitomas pilnai legaliu ir padoriu. Bet jeigu persileidimas daromas vien tik išgelbējimui nevedusios motinos reputacijos, arba todel, kad vedusi motina yra perdaug neturtinga ar perdaug silpna turējimui daugiau kūdikių, arba jei delei kokių kitų priežasčių nenori kūdikio (arba daugiau kūdikių) turēti, tuomet jis vadinamas *kriminaliu* arba *nelegaliu* persileidimu. Už šitokios rūšies persileidimą, jeigu jis tampa susektu, motinai ir tai ypatai, kuri jį padarē, gręsia sunki bausmē.

Jeigu gimdoje būdamas vaisius del kokių nors priežasčių numiršta, tai paprastai kelių valandų arba kelių dienų bēgyje gimda išmeta jį laukan. Tačiaus atsitinka kartais ir taip, jog numiręs vaisius pasilieka gimdoje keletą savaičių arba mēnesių, arba net metų; tokius nepa-

prastus atsitikimus vadiname *nepilnai įvykusiais* persileidimais. Tūlos moterys serga, jeigu taip galima pavadinti, persileidimo papročiu; jos veik niekuomet negali išnešioti kūdikį, kiek reikalinga, ir visuomet persileidžia tame pačiame neštumo mēnesyje arba net toje pačioje savaitēje; tas vadinama *įprastu* persileidimu. Tokis įprastas persileidimas gali būti visai nepriklausančiu nuo kokios nors ligos, pavyzdin, nuo sifilio. Žodžiai *gręsiąs*, *artimas* ir *neišvengiamas* persileidimas nereikalauja platesnių aiškinimų, nes patys savimi kiekvienam suprantami.

Persileidimo Priežastys. Neskaitant įprastojo persileidimo, kurio priežastimi dalinai gali būti paveldējimas arba kokis nors nesveikumas gimdos sienas dengiančioje plēvēje, svarbiausia persileidimo ir išsimetimo priežastimi yra sifilis. Ir kada moteris turi vieną po kito du, tris, keturis arba daugiau išsimetimų, tai mes paprastai sprendžiame, jog priežastis yra sifilis, ir didelēje didžiumoje atsitikimų tasai sprendimas pasirodo teisingu.

SEPTYNIOLIKTAS SKYRIUS

RŪPINIMASIS KŪDIKIU DAR JAM NEGIMUS

Kalbēdami apie rūpinimąsi kūdikiu dar jam negimus, mes turime mintyje tą rūpestingą prisirengimą, kokis reikalingas iš gimdytojų pusēs dar neštumo laike. Platesnēje prasmēje vartojant, tasai išsireiškimas apima savyje ir pačių gimdytojų—tēvo ir motinos—rūpinimąsi savimi dargi net pirmiaus, negu kūdikis esti pradētas.

Žinoma, pradēdami kūdikį ir net dar pirm pradedant, tēvas ir motina privalo būti kaip galint geriausiame fizikinēs ir protinēs sveikatos stovyje; motina gi ypatingai turi kuoatidžiausiai daboti savo sveikatą — jinai turi rūpintis, idant jos sveikata per visą neštumo laiką būtų gerame stovyje ir privalo laikytis kiek galint ramiau, vengiant visokių didelių susinervavimų, rūpesčių, ir t. p. Tas reikalinga todel, kadangi abelna motinos sveikata ir jos nervų ir smegenų stovis daro įtekmę ant kūdikio.

Man teko matyti tiek daug blogo, kurio priežastimi buvo netikęs aiškinimas rūpinimosi kūdikiu dar jam negimus ir kvailos, perdėtos tame klausime idejos, kad aš skaitau savo pareiga šį-tą pasakyti užkirtimui kelio toms klaidingoms nuomonėms. Aš laikau ypatinga savo užduotimi naikinti klaidas, misticizmą ir niektikystę. Gi tūlų skelbiamas mokslas apie rūpinimąsi kūdikiu dar jam negimus labai atsiduoda visomis trimis minėtomis blogybėmis.

Žinoma, aš atkartoju, neštumo laike motina turi stengtis būti kaip galint geriausiame stovyje. Tačiaus nereikia įsivaizdinti, būk menkiausias motinos apsirgimas, susinervavimas ar supykimas būtinai atsilieps ant kūdikio. Kūdikis, kaip mes jau žinome, neturi jokio nervinio ryšio su motina, ir tik patys žiauriausi arba ilgai besitęsiantieji nervų sistemai smūgiai gali kenksmingai atsiliepti ant kūdikio.

Aš žinau vaikų, kuriuos motinos nešiojo dideliausiame piktume ir širdgėloje nuo dienos jų pradėjimo iki pat gimdymo. Ir visgi jie užgimė visai normaliais. Aš žinau vaiką, kurio motina per visą neštumo periodą kankinosi baisiausiomis pavydo kančiomis, ir vistiek kūdikis gimė visiš-

kai normalis, ir išaugo į visais žvilgsniais puikų vyrą. Aš žinau vaikų, kurių motinos, neštumo laike, sunkiai sirgo plaučių uždegimu, karštlige ir kitomis ligomis, o jie vistiek gimē visai sveiki ir visai normaliai. Aš žinau vaikų, kurių motinos darē viską, kad tik išsimesdinti, gērē įvairiausias gyduoles, kol veik mirtinai susirgdavo, o jie vistiek gimē visai sveiki ir normaliai. Aš žinau vaikų, kurių motinos bandē išsimesdinti visokiais mechaniškais būdais, ējo prie išmesdintojų, kurie vieną arba ir kelis kartus bandē įvykinti išsimetimą — žinau net atsitikimų, kuomet po tokių bandymų net kraujo plūdimas atsitikdavo — ir vistiek, to viso nepaisant, vaikai gimē visai sveiki ir tinkamai išsivystę, kaip fizikiniai, taip ir protiniai.

Suprantama, jokiai moteriškei aš nepatarsiu nei vieno iš čia suminētųjų dalykų. Aš nepatarsiu neščioms moterims rūpintis, nervuotis, sirgti, gerti nuodingas gyduoles arba bandyti išsimesdinti, bet aš vien tam tą viską priminu, kad aiškiai nurodyti skaitytojams, jog nēra reikalo manyti, būk rūpinimasis kūdikiu dar jam negimus yra taip jau absoliučiu ir būtinu reikalu. Aš nenoriu, idant gimdytojai bereikalingai griaužtųsi tuomi, kad neštu-

mo laike ne visos aplinkybēs yra taip geros, kaip norētųsi, kad būtų. Mažai tēra pamato manyti, jog paprasti blogumai atsilieps ant kūdikio. Veisimosi celių, t. y., kiaušinēlio ir spermatozo, stovis užsiveisimo laike yra daug svarbesnis, negu visas besirūpinimas kūdikiu neštumo laike.

Kadangi yra kvailų žmonių, nepaprastai sugebančių viską kreivai aiškinti ir savotiškai suprasti, todel aš noriu ypatingai pabrēžti tą, kad neštumo laike neturi būti apleidžiamos paprastos hygienos taisyklēs. Turi būti daroma viskas, kas tik galima, idant motina rastųsi geriausiame galimame fizikiniame ir protiniame stovyje. Viskas, ką aš noriu pasakyti, tai — kad blogai yra nesivaduoti šiame klausime savu protu, kad blogai yra imti dalykus jų absoliutēje prasmēje, tikint, būk visuomet dalykai krypsta pačion blogiausion pusēn, ir kad blogai yra dalykus perdēti, įsivaizdinti juos baisesniais, negu jie tikrenybēje yra.

AŠTUONIOLIKTAS SKYRIUS

NEVAISINGUMAS

Nevaisingumas reiškia negalėjimą turėti vaikų. Seniau veik visur laikytasi tos nuomonės, kad, kur tik pora neturėjo vaikų, kalta tame buvo išimtinai tik moteris. Niekam net ir į galvą neįeidavo, kad vyras galėtų būti tame kaltas. Dabar mes žinome, jog mažiausiai *pusėje* viso skaitliaus atsitikimų, kur pasirodo nevaisingumas arba bevaikiai apsivedimai, kaltė yra ne moteries, bet vyro. Todel labai neišmintinga yra, apsireiškus nevaisingumui, versti moterį gydytis, neišekzamenavus pirma vyrą. Tačiaus net ir dabar dar tas labai dažnai daroma, ypač tarpe bėdnuomenės arba mažiau apsišvietusių žmonių. Yra atsitikimų, kur moteris daugel metų vaikščioja nuo vieno gydytojo prie kito ir kenčia visokių rūšių gydymą, kuomet vienas paprasčiausias vyro išekzamenavimas parodytų, jog nevaisingumo priežastis slepiasi jame, o ne moteryje.

Yra tokių moterų, kurios pagimdo

vieną kūdikį, o paskui jau nebegali apsivaisinti. Šitokis apsireiškimas vadinamas vienvaikiū nevaisingumu, tai yra, nevaisingumu, ištikusiu po pagimdymui pirmojo kūdikio. Tos rūšies nevaisingumo priežastimi dažniausiai yra uždegimas Fallopiuso dūdelių, kuris uždaro arba užtvenkia tų dūdelių kanalus toje vietoje, kur jie išeina į gimdą, taip jog kiaušinėliai nebegali tais kanalais ateiti iš ovarų į gimdą. Tasai uždegimas gali būt pasekme gimdymo, kadangi gimdymas, net be jokių kitų priežasčių, gali iššaukti uždegimą, arba jo priežastimi gali būti užsikrėtimas nuo vyro.

Kad būti vaisinga, tai yra, kad galēti pradēti ir pagimdyti gyvą kūdikį, moteriškēs išlaukiniai ir vidujiniai veisimosi organai turi būti normaliai, jos ovarai turi gaminti sveikus kiaušinēlius ir neturi būti jokių kliūčių jų kelionēje iš ovarų gimdon, kur jie galētų liuosai susitikti su spermatozais. Gleivētoji gimdos plēvē, kuria išklotas gimdos vidus, taipgi turi būti sveika, taip kad, kuomet apvaisintas kiaušinēlis prilimpa prie gimdos sienos, jis galētų augti ir vystytis be jokio vargo, o netaptų liguostu, blogai maitinamu arba ir visai išmestu.

Mes turime visuomet atsiminti, jog moteries dalis gimdyme vaikų ir palaikyme žmonių rasēs yra daug svarbesnē, negu vyro. Išleidus vyrui spermatozą, jo darbas tuomi ir užsibaigia, moteries gi darbas tuomi tik-ką prasideda.

Daug yra aplinkybių, kurios padaro moteriškes nevaisingomis, bet dažniausiai to priežastimi yra uždegimas Fallopiuso dūdelių (angliškai—*salpingitis*), paeinąs iš triperio arba iš kokio nors kito uždegimo. Sirgimas baltosiomis (*leucorrhea*) taipgi gali būti nevaisingumo priežastimi, nes tasai skystimas gali kartais užmušti spermatozus. Kita priežastimi yra didelis nulinkimas arba nusvirimas gimdos į priešakį arba į užpakalį. Kartais gimdos kakle esanti kiaurynē arba žiotis gali būti visiškai arba veik visiškai uždaryta-užtvenkta ten atsiradusiais skauduliais, smarkiai veikiančiomis gyduolēmis, ir t. p., ir tas yra priežastimi nevaisingumo. Tūluose atsitikimuose nevaisingumo priežastimi gali būt kokia nors sunki ir ilga liga, kuomet moteris labai nusilpsta ir tiek mažai beturi kraujo, jog net antdrapanēs sustoja. Ant nelaimēs, tas ne visuomet taip būna, nes moterys, būdamos net paskutiniuose džiovos laipsniuose, gali tapti, ir dažnai

tampa, neščiomis. Sifilis, ant nelaimēs, nepadaro nevaisinga; jis vien tik yra priežastimi išsimetimų, kol jo veikmē netampa sukontroliuota tinkamu gydymu.

Pasekmingai gydyti nevaisingumą gali tik patyręs gydytojas, ypatingai tokis, kuris yra specialiai pasišventęs tos rūšies darbui. Bet aš noriu dar kartą atkreipti atydą kiekvienos moteries, kuri yra nevaisinga, ir kuri nori turēti kūdikį, kad ji neprivalo leistis save gydyti arba net ekzamenuoti pirm, negu bus išekzamenuotas jos vyras.

DEVYNIOLIKTAS SKYRIUS

ANTDRAPANIŲ PABAIGA ARBA GYVENIMO PERMAINA

Skyriuje apie antdrapanes aš trumpai paminėjau antdrapanių pabaigą; čia aš šiek tiek plačiau apie tai pakalbėsiu.

Antdrapanių pabaiga arba, kaip paprastoje kalboje sakoma, gyvenimo permaina vadinasi tasai periodas, kuomet moteriškė paliauja sirgti antdrapanėmis, kitaip sakant, kuomet antdrapanės prapuola ir nebeatsikartoja — pasibaigia. Vidutiniai imant, antdrapanės pasibaigia apie keturias dešimtis aštuntus metus. Tačiaus yra moteriškių, kurios turi antdrapanes iki penkiasdešimtų, penkiasdešimt antrų ir net penkiasdešimt penktų metų; bet yra ir tokių, pas kurias antdrapanės prapuola vos pasiekus keturiasdešimt penktus arba net keturiasdešimt antrus metus. Normalis antdrapanių pasibaigimo laikotarpis yra tarpe keturiasdešimt ketvirtų ir penkiasdešimt antrų metų. Jeigu antdrapanių pabaiga įvyksta pirm arba po minėto

laikotarpio, tai tas skaitoma išimtimi arba nepaprastu atsitikimu.

Taip, kaip antdrapanių prasidėjimas gali įvykti be jokių negerumų ir kaip tūlos moteriškės per visą antdrapanių turėjimo periodą neturi nei menkiausių nemalonių apsireiškimų, taip pat ir antdrapanių pasibaigimas tūlose moteriškėse įvyksta be jokių fizikinių ir psichikinių nemalonumų. Tarpai nuo vienų iki kitų antdrapanių darosi biskį ilgesniais, arba nereguliariais, t. y., antdrapanės prasideda tai anksčiau, tai vėliau paskirto laiko, kraujo išbėga vis mažiau ir mažiau, paskui, vieną arba keletą mėnesių antdrapanės gali visai nebepasirodyti, o galop ir visai prapuola — įvyksta tikroji antdrapanių pabaiga. Vienok, daugelis moteriškių, o gal ir didžiuma jų, gana dikčiai prisikankina tame pereinamajame gyvenimo laikotarpyje, kuris tęsiasi nuo vienų iki keletos metų. To periodo apsireiškimai yra dvejopi: fizikinio ir psichikinio pobūdžio, bet psichikiniai apsireiškimai lošia žymesnę rolę. Gali jaustis galvos skaudėjimai, geidimas įvairių nepaprastų valgių, o kartais visiškas netekimas apetito (nenorėjimas valgyti). Neretai moteriškė tame laike žymiai sulysta arba, priešingai, labai umai

ir greitai įriebėja. Kartais moteriškę kankina didelis nervingumas, negalėjimas miegoti, gausus prakaitavimas; dažnai visą kūną perlieja lyg ir kokios karštos bangos, kurios labiausiai jaučiasi veide, kas yra priežastimi dažnai užraudimų. Tai yra fizikiniai apsireiškimai. Psichikiniai gi apsireiškimai yra štai kokie. Moteriškės būdas gali tapti visai kitokiu. Iš malonios ir nuolankios jinai gali patapti išdidžia-pasipūtusia ir barninga. Pavydas be jokios priežasties ir pamato gali būti vienu įkyriausių apsireiškimų, padarydams abiejų — moteries ir vyro — gyvenimą labai nelaimingu. Tūluose išimtinuose atsitikimuose gali išsivystyti net tikrasis nervų arba ir proto suirimas.

Priežastis Kančių Gyvenimo Keitimosi Periode. Aš esu įsitikrinęs, ir jau daug metų, kaip tą įsitikrinimą turiu, kad daugelis, jeigu ne didžiuma, antdrapanių pabaigoje įvykstančių kankinančių apsireiškimų paeina ne iš pačios antdrapanių pabaigos, bet iš klaidingų apie tą periodą nuomonių, kurios laikėsi žmonėse per tiek daug šimtmečių. Mes žinome, kokią didelę įtekmę turi mintys ant kūno ir kaip kenksmingai veikia ant mūsų jausmų visokios blogos idejos. Tarpe moterų, o ly-

giai ir tarpe vyrų, plačiausiai išsiplatinusi nuomonē yra, būk antdrapanių pasibaigimas reiškia pabaigą moteriškēs lytinio gyvenimo. Tokios nuomonēs prisilaiko ne tik paprasti žmonēs, bet, ant nelaimēs, ir didelē didžiuma gydytojų. Kiekvieną moterį slēgia klaidinga mintis, būk, įvykus gyvenimo persikeitimui, pasibaigus antdrapanēms, jinai paliauja buvusi moteriške, o kadangi jinai netampa vyriškiu, tai lieka kokia tai neutrale-belyte esybe, nei moteriške, nei vyriškiu. Ir jinai turi ideją, būk po gyvenimo persikeitimo joje nebegali būti nieko tokio, kas trauktų prie jos josios vyrą arba kitus vyriškius. Visiems suprantama, jog tokios idejos gali bile vieną sloginti ir įstumti nusiminiman. Kiekviena žmogiška esybē iki paskutiniai kovoja už išlaikymą visų savo žmogiškų veikmių, ypatingai gi tokios svarbios veikmēs, kokia skaitoma lytinē veikmē.

Veisimosi Veikmē ir Lytinē Veikmē Nēra Tai Vienas ir Tas Pats Dalykas. Žinoma, galutinai prapuolus antdrapanēms, pasibaigia ir moteriškēs *veisimosi* veikmē. Tačiaus veisimosi veikmē *nēra* tas pats, kas ir *lytinē veikmē;* tą aš turiu dar sykį ir dar sykį pakartoti, ir kol ta klaidinga ideja netaps išblaškyta, — mūsų moterims

teks nemažai bereikalingai prisikankinti. Kuomet moterys patirs, jog antdrapanėms pasibaigus jos *nepaliauja* būti moteriškėmis; kuomet jos patirs, jog lytinis geismas moteryse užsilieka dar ilgam laikui po prapuolimo antdrapanių, jog daugelis moterų, sulaukusios šešiasdešimt metų, yra taip pat jauslios lytiniai, kaip buvo, turėdamos trisdešimt metų; kuomet jos patirs, jog galėjimas arba negalėjimas patraukti prie savęs vyriškąją lytį priklauso ne nuo netekimo antdrapanių, bet nuo abelno jų pačių stovio; kuomet jos sužinos, kad daugelis moterų, turinčių penkiasdešimt ir šešiasdešimt metų, yra daug labiau patraukiančiomis, negu tūlos moterys, turinčios vos pusę to amžiaus, tuomet jos antdrapanių pasibaigimą nelaikys tokiu tragedingu dalyku ir tuo būdu išvengs didžiausios dalies proto ir jausmų kankynių.

Žinomas dalykas, negalima yra prašalinti aktualį nykimą ovarų, gimdos, išlaukinių lyties organų ir krūtų, tačiaus tasai nykimas arba atrofija įvyksta labai lėtai ir laipsniškai, ir pats savimi nėra priežastimi tų įvairių varginančių apsireiškimų, kuriuos mes augščiau suminėjome.

Jeigu tik gyvenimui keičiantis atsiranda kokie nesmagūs ar kankiną apsireiš-

kimai, tai jų gydymas turi būt pavestas patyrusiam gydytojui. Mažas su atjautimu duotas patarimas gali daugiau pagelbėti, negu galionai (gorčiai) gyduolių ir bušeliai įvairiausių pilių. Abelnai imant, gyvenimui keičiantis moteriškė privalo stengtis gyventi kiek galima ramiai, vengiant didelių rūpesčių, nervavimosi, ir t. p. Naudinga yra kas dieną maudytis šiltoje maudynėje; reikia atidžiai vengti užkietėjimo vidurių; nuo įkyraus, tankiai atsikartojančio užraudimo neretai gelbsti plovimas gimdymo kanalo šiltu vandeniu, įleidžiant vandenį su fontanine tryškyne. Be to viso, labai yra svarbu, kad vyras per visą tą kritingąjį periodą būtų dvejopai malonesnis ir dvejopai širdingiau atjaustų savo moteriai. Kaip tik tame tai amžiuje, tarpe keturiasdešimt penktų ir penkiasdešimt penktų metų moteriai užvis labiausiai reikalinga jos vyro simpatija ir parama.

DVIDEŠIMTAS SKYRIUS

SAUŽAGYSTĒ ARBA MASTURBACIJA

Saužagyste arba masturbacija vadinamas blogas paprotis čiupinēti ir trinti lyties organus. Tasai paprotis yra blogas todel, kadangi jis gali užkenkti mergaitēs sveikatai ir tolesniam jos išsivystymui. Kuo dažniau tasai paprotis praktikuojamas, tuo labiau jisai kenkia. Mergaitēms tasai paprotis labiau kenksmingas, negu vaikams, nes mergaitēse jo pasekmēs tankiausiai užsilieka daug ilgesniam laikui. Mergaitēs, kurios perdaug atsiduoda saužagystēs pabročiui, ne tik kad save nusilpnina, tampa išblyškusiomis, liesakraujemis ir įgauna tamsų, nublankusį, tankiai spuogeliais apauganti veidą, bet jos praranda patraukimą prie normalių lytinių susituokimų išaugus, ir apsivedusios nebegali rasti sau jokio malonumo lytiniuose susinešimuose. Faktinai, daugelis merginų, kurios yra perdaug saužagiavusios, įgauna didelį bjaurējimąsi normaliu lytiniu veikimu ir, apsivedus, jų gyvenimas yra nelaimingas.

Jų vyrams dažnai prisieina jieškoti perskyrimo. Ant laimēs, tarpe merginų tasai paprotis yra daug mažiau išsiplatinęs, negu tarpe vaikinų. Kuomet apie devyniasdešimtas visų vaikinų nuošimtis — devyni iš kiekvienos dešimties — daugiau ar mažiau saužagiauja, tik apie dešimtas arba, daugiausiai, dvidešimtas merginų nuošimtis turi tą paprotį. Tačiaus, nepaisant, kokis būtų tasai nuošimtis, saužagystēs paprotis yra kenksmingas ir, jeigu jūs branginate savo sveikatą, savo gražumą, dailų nuaugimą ir išsivystymą proto jiegų, jūs neprivalote tam prandom pasiduoti. Jeigu jūs jau įgijote tą paprotį, jeigu jūs jau įpratote savo lyties organus čiupinēti, jeigu kokia nors bloga draugē išmokē jus to papročio, — jūs privalote tą paprotį pergalēti ir atmesti. Motinos turi tēmyti savo kūdikius, saugoti juos nuo to papročio, ir daryti viską, kas tik galima, kad išgydyti nuo jo, kur perspējimas jau suvēluotas.

Tačiaus, nors, kaip matote, aš neužginčiju, jog saužagystēs pasekmēs yra blogos, čia reikalinga yra pažymēti, kad mūsų nuomonēse tuo klausimu įvyko milžiniška permaina, ir gimdytojai turi pilną teisę žinoti tą permainą gydytojų nuomonēse, ypatingai gi nuomonēse tų, kurie speciali-

zuojasi lyties apsireiškimų tyrinėjime (seksologijoje).

Netikęs Gimdytojų Elgimasis. Kuomet gimdytojams tenka patėmyti tą "baisų" atradimą, jog jų vaikas žaidžia savo lyties organais arba užsiima saužagiavimu, tai jie jaučiasi taip, lyg kokia baisiausia nelaimė būtų juos ištikusi. Jie negalėtų blogiau jaustis net patyrę, kad jų vaikas yra vagimi arba padegėju. Persiėmę viduramžių ideja, būk tasai paprotis esąs baisiai "nuodėmingas", o taipgi ir baisiai kenksmingas, jie pradeda barti vaiką, baugina jį, stengiasi jį įtikinti, būk jis darąs kokį tai baisų darbą, būk jis tuomi užtraukęs ant jų ir ant savęs didžiausią panieką; ir stengiasi jį įtikinti, jog jeigu jis umai nepaliaus tą daręs, tai jam gręsia visokios baisenybės. Šitokio gimdytojų elgimosi pasekmės yra tikrai baisios — daug baisesnės, negu yra pati saužagystė.

Dažnai vaiką barama ir gėdinama už tą blogą paprotį net kitiems žmonėms girdint. Tokis pasielgimas pasėja vargšės mergaitės širdyje tylų liūdną protestą-priešginumą, kuris dar labiau apsunkina jai to papročio apgalėjimą. Kuomet kūdikis tampa atvestas pas gydytoją, tai jau iš jo apsiėjimo, iš jo nuleistų akių, iš jo

baugštumo ir nenorėjimo kalbėti, iš stengimosi susilaikyti nuo ašarų ir iš kitų ženklų matosi, jog į gydytoją jisai žiūri ytin taip pat, kaip jaunas prasikaltėlis žiūri į teisėją, priešais kurį jis atvestas nuteisimui.

Jau laikas ir labai ,labai laikas radikaliai perkeisti tą kvailą ir kenksmingą nusistatymą linkui papročio, kuris taip labai išsiplatinęs. Jau laikas gimdytojams ir gydytojams žinoti, kad to papročio kenksmingumas buvo labai, nesvietiškai perdedamas. Laikas jau jiems žinoti, jog milžiniška didžiuma vaikų ir mergaičių perauga tą paprotį be didelių arba net be jokių blogų pasekmių. Šio fakto žinojimas ne tik išgelbės juos ir vaikus nuo daug bereikalingo rūpinimosi ir kankinimosi, bet ir labai žymiai palengvins išnaikinimą vaikuose to papročio.

Jeigu mes žiūrėsime į tą dalyką rimtai, vaduodamiesi šaltu protu, ir, nutėmiję kūdikį su savimi bežaidžiant, neužpulsime ant jo, išmetinėdami, būk jis darąs baisiai begėdišką ir kriminalį darbą, bet kalbėsime su juo maloniai ir papasakosime jam, jog jisai daro tokį darbą, kuris gali jam labai užkenkti, kuris gali ateityje apsunkinti jo protinį ir fizikinį išsivystymą,

— tuomet mes turēsime daug didesnio pasisekimo savo pastangose atpratinti vaiką arba mergaitę nuo saužagystēs pabročio. Kaip aš jau esu kitoje vietoje pasakęs:

"Mano nuomone, vadinimas paleistuvyste net menkiausio užsiēmimo saužagyste, daro silpninančią įtekmę į žmones, kurie tuomi užsiima ir apsunkina jiems to papročio atsikratymą. Kiekvienas atidus gydytojas ir lyties žinovas gali jums pasakyti, jog piešimas saužagystēs papročio perdaug baisiomis spalvomis ir keikimas jo labai bjauriais vardais veik visuomet atnеša visai priešingus rezultatus, negu buvo tikētasi. Papročio aukos skaito save nupuolusiais, neišgelbiamai pražuvusiais. Jie pradeda patys save niekinti ir per tai jiems paskui daug sunkiau tą paprotį pergalēti."

Aš nesistengiu sumažinti saužagystēs pavojingumą, nes, jeigu į ją įprantama ankstybame amžiuje ir atkartojama labai tankiai, pasekmēs *gali* būti labai blogos. Tačiaus, net jei aš ir mažinčiau tas blogas pasekmēs, tas būtų mažesniu prasikaltimu, negu nesvietiškas jų didinimas, kaip tą per tiek daug metų darē daugybē gydytojų ir šiaip įtekmingų žmonių. Nelemtos pasekmēs perdējimo saužagystēs įtekmēs praeityje buvo tokios didelēs, kad, net jeigu da-

bar taptų prieita prie antros kraštutinybēs, aš esu įsitikinęs, jog tame nebūtų nieko tokio blogo.

Gvildenimas klausimo, kaip *gydyti* saužagystę, priklauso medicinos sritin. Čia gi bus vietoje padaryti keletą pastabų apie tai, kaip perspēti vaikus nuo įgijimo saužagystēs papročio.

Saužagystēs Papročio Perspējimas. Svarbiausia priemone to papročio perspējimui yra atidus tēmijimas kūdikio nuo pat ankstybiausios kūdikystēs. Mes žinome, jog neretai nežinēlēs arba ištvirkusios vaikų dabotojos, žindytojos ir net auklētojos-mokytojos nesužiniai arba tyčiomis įduoda tą paprotį jų priežiūroje esantiems vaikams. Tas, žinoma, turi būt perspēta. Niekuomet nereikia vaikus palikti vienus; net devynerių, dešimties, vienuolikos metų vaikai privalo būti visuomet po priežiūra. Reikia atidžiai tēmyti, kad neišsivystytų perdaug artimas draugiškumas tarpe vaikų ir mergaičių, ypač jeigu jie yra skirtingo amžiaus.

Keletas arba keliolika mergaičių niekuomet neprivalo viename kambaryje miegoti, neprižiūrint jas senesniai ypatai.

Jokiose aplinkybēse negalima leisti dviem miegoti vienoje lovoje, visvien ar tai

būtų du vaiku, arba suaugus ypata ir vaikas. Šitame reikalavime aš nedaleidžiu jokių išimčių. Nedaro jokio skirtumo nē tas, kad ta suaugusioji ypata yra vaiko motina, tēvas, brolis, arba sesuo. Tas yra pavojinga net ir tuomet, kuomet nēra jokio pamato klausimui apie papiktinimą *tyčiomis*, nes, labai tankiai, tokis artimas susisiekimas visai nesužiniai ir nejaučiamai duoda pradžią saužagystei.

Vaikas — vistiek, vyriškosios ar moteriškosios lyties — privalo gulēti vienas ir ant gana kieto šienyko (matraso). Apklotai turi būti lengvi. Kojas galima šiek tiek šilčiau apkloti. Vaikui miegant, jo rankos visuomet privalo būti ant apklotų, o *ne po jais*. Jeigu tas bus daroma nuo pat kūdikystēs, tai vaikui bus labai lengva priprasti miegoti laikant rankas ant apklotų, ir tuo būdu bus išvengta daugelio progų išsivystymui saužagystēs. Vaikui neturi būt leidžiama gulēti lovoje nemiegant: jis turi būti pratinamas keltis iš lovos tuojaus, kaip tik pabunda iš miego. Abelnas vaiko auklējimas turi būti sudrūtinančio, užgrūdinančio pobūdžio; tas liečia lygiai kaip kūno, taip ir valios auklējimą. Pasiekus vaikams devintus, dešimtus, vienuoliktus, dvyliktus arba tryliktus me-

tus (mes privalome vaduotis kiekvieno atskiro atsitikimo aplinkybēmis ir vaiko ypatybēmis, nes tūli devynerių metų vaikai yra tiek pat išsivystę, kiek kiti trylikos metų), mes turime jiems papasakoti, jog negerai ir kenksminga yra čiupinēti savo lyties dalis; mes turime persergēti juos, kad jie vengtų tokių draugų, kurie nori įpratinti juos kaip nors žaisti lyties dalimis, arba kurie rodo palinkimą kalbēti apie lyties organus ir lyties dalykus abelnai.

Karštos maudynēs yra labai kenksmingos jauniems vaikams savo įtekme toje linkmēje. Nēra jokios abejonēs, kad karštos mandynēs daro labai žymią drūtinančią įtekmę ant lyties geismo, kaip suaugusių žmonių, taip ir vaikų, kaip vyriškosios, taip ir moteriškosios lyties; aš esu turējęs net kelioliką abiejų lyčių pacientų, kurie sakēsi, jog pirmutinį saužagystēs aktą jie papildē, būdami karštoje maudynēje. Kadangi jausmas buvęs malonus, tai jie, žinoma, ir vēliau atkartodavę tą patį patyrimą.

Visos aplinkybēs, kurios tik gali vesti prie įgijimo to papročio, privalo būti prašalintos. Pavyzdin, niežai apie lyties organus, ēdąs šlapumas, kirmēlaitēs mēšlinēje žarnoje, ir kiti panašųs negerumai turi

būt gydomi, iki bus visai prašalinti. Rodos, jau nereikia nei sakyti, kaip rūpestingai turi būt vengiama viso to, kas galētų kokiu nors būdu pirm laiko pabudinti lyties instinktą.

Protinē Arba Psichikinē Saužagystē. Tūlos merginos ir moterys prisilaiko nuo čiupinējimo savęs rankomis, tai yra, nuo fizikinēs saužagystēs, bet užsiima taip vadinama protine saužagyste. Tai yra, jos koncentruoja savo mintis ant priešingosios lyties, piešia savo vaidintuvēje įvairiausias gašlias scenas, kol tik pasijunta "užganēdintos". Ši saužagystēs metoda yra labai kenksminga ir alinanti ir gali privesti prie neurastenijos ir prie nervų suirimo. Jūs turite visokiais būdais stengtis tą paprotį atsikratyti, jei tik pajiegiate. Tokia protinē saužagystē yra daug kenksmingesnē, negu paprasta, fizikinē saužagystē.

DVIDEŠIMT PIRMAS SKYRIUS

BALTOSIOS ARBA LEUCORRHEA

Žodis leucorrhea, teisingai išvertus, reiškia "baltasis tekējimas". Tuo vardu paprasti žmonēs vadina bile kokį balsganą skystimą, tekantį iš gimdymo kanalo. Tačiaus tokis abelnas užvadinimas yra netikęs, neatsakantis, nes yra ir tokių baltų skystimų, kurių tekējimas gali neturēti veik jokios svarbos; kiti tekējimai gali būti ir gana pavojingi, tačiaus jie gali nebūti tikruoju baltuoju tekējimu arba baltosiomis, kaip jis paprastoje kalboje vadinamas.

Baltosios yra viena nelaimių, varginančių šių laikų merginas ir moteris. Jos yra labai išsiplatinusios. Mažiausiai dvidešimt penktas visų moteriškių nuošimtis (tūli sako, penkiadešimtas arba septyniasdešimt penktas nuošimtis) daugiau ar mažiau kankinasi tąja liga. Tūluose atsitikimuose tai yra tik mažos svarbos neparankumas, verčiantis dažnai mainyti užraištį, gi kituose atsitikimuose tai yra prie-

žastimi gana žymaus nusilpimo, skaudėjimo strėnose, sutinimų, niežėjimo ir deginimo gimdymo kanale ir vartuose. Baltosios labai sunkiai pasiduoda gydymui, ypač merginose. Priežastis, kodel jas taip sunku išgydyti, yra tame, kad tasai balsganas skystimas, nors teka iš gimdymo kanalo, *retai kada pačiame gimdymo kanale teatsiranda;* jis paeina, dažniausiai, iš gimdos kaklo, gi tie plovimai ir įtrėškimai, kuriuos moteriškės šimtais sykių atkartoja, stengdamosi išgydyti baltąsias, pasiekia vien tik gimdymo kanalą; jie negali patekti į gimdą. Pačią tos blogybės (baltųjų) šaknį galima pasiekti tik gydant gimdos kaklo vidų, o tą gali atlikti tik gydytojas, su tam tinkamais įrankiais. Ir tik gydytojas, patėmijęs gimdos kakle kokį sutinimą ar votį, gali tinkamai pasiekti ją su reikalingomis gyduolėmis. Čia tai ir slepiasi priežastis, kodel merginose baltąsias daug sunkiau gydyti, negu moteryse. Bijodama suplėšyti nekaltybės plėvę, mergina priešinasi tinkamam išekzamenavimui ir tiesioginiam gydymui pačių skaudančiųjų vietų, ir leidžia baltosioms tiek įsigalėti, kad prasideda chroniškas uždegimas gimdos, o kartais net ir Fallopiuso dūdelių. Nėra abejonės, jog daugelyje at-

sitikimų, kur moteris pasirodo nevaisinga arba negalinti turėti kūdikių, priežastis slepiasi dar mergystės laikais prasidėjusiose ir ilgai negydytose baltosiose.

Kas Yra Baltųjų Priežastimi? Trumpai į šį klausimą atsakome sekančiai: Baltųjų priežastimi yra uždegimas kokioje nors gimdos arba gimdymo kanalo dalyje. Tačiaus šitokis atsakymas nėra tinkamas. Kas yra priežastimi to uždegimo? Uždegimo priežasčių yra daug: paprasčiausia priežastimi yra susišaldymas. Sušlapimas kojų ir susišaldymas, ypač antdrapanėmis sergant, gali būti priežastimi uždegimo gimdos kakle. Ilgas stovėjimas ant kojų, kilnojimas ir nešiojimas sunkių ryšulių, šokimas perdaug šiltuose kambariuose, o paskui išėjimas menkai apsirengus į vėsų nakties orą, ilglaikinis neužganėdintas lytinis susierzinimas, laikymas išlaukinių lyties organų nešvariame stovyje — tos tai yra priežastys, vedančios prie uždegimo gimdos kakle, iš ko paskui prasideda baltosios. Abelnas nusikamavimas, rūpestis, persidirbimas, perdaug įtemptas mokymasis, trūkumas tyro oro ir abelnas organizmo ir kraujo nesveikumas taipgi prirengia dirvą gimdos uždegimui ir baltosioms. Iš to viso aišku, jog, norint bal-

tąsias pasekmingai išgydyti, gydymas turi būti ne tik lokaliniu, bet ir abelnu, tai yra, reikia gydyti ne tik skaudančiąją vietą, bet kartu ir visą organizmą.

Abelnasis Gydymas. Abelnasis gydymas reiškiasi prisilaikyme paprastų hygienos taisyklių ir vadovavimesi paprastu protu. Ligonē privalo kuomažiausiai stovēti ant kojų ir neprivalo perdaug — iki pailstant — vaikščioti. Jeigu reikia daug arba toli vaikščioti, tai geriau kiek paējus pasilsēti ir paskui vēl eiti, o ne vienu ypu eiti iki pailstant. Jeigu ligonē dēvēja korsetą, tai pastarasis turi būti naujosios rūšies: ne tokis, kuris spaudžia gimdą ir kitus pilvo organus žemyn, bet tokis, kuris palaiko pilvo sienas ir dargi kelia pilvo organus augštyn. Korseto užraišiojimą arba užsegiojimą reikia pradēti nuo apačios, o ne nuo viršaus. Nereikia jau nē aiškinti, kad korsetas neprivalo nei kiek kliudyti liuosam kvēpavimui. Jeigu yra užkietējimas vidurių, tai jis turi būti sumaniai gydomas, naudojant lengvai veikiančias gyduoles, kaip nurodyta skyriuje apie neštumą, ir reikia pasirūpinti, idant viduriai visuomet būtų paskirtu laiku ištuštinami. Tokiuose atsitikimuose, kur baltosios paeina iš perdaug lieso kraujo ir abelno silp-

numo, naudinga yra vartoti gyduolių, kuriose yra apsčiai geležies, pavyzdin, tris sykius dienoje praryti po vieną Blaud'o pilę (*Blaud's iron pills*), arba gerti tam tikrą gēralą iš geležies, chinino ir strichnino (*tonic of iron, quinine and strychnine*). Naudinga, taipgi, kas dieną maudytis šaltame vandenyje arba nusitrinti šaltame vandenyje sumirkyta kempine, tuojaus po to sparčiai ištrinant visą kūną sausu kietu rankšluosčiu.

Lokalinis Gydymas. Lokalinis gydymas susideda iš tepimo gimdymo kanalo ir gimdos kaklo įvairiais gydančiais tepalais, iš vartojimo tam tikrų užkaiščių, supozitorijų ir plovimo įvairiais skystimais. Lokalinį gimdymo kanalo ir gimdos gydymą tinkamai atlikti gali tik gydytojas arba išlavinta slaugytoja. Supozitorijų įsidēti arba išsiplauti su tryškyne lengvai gali ir pati ligonē.

Nors visuomet geriausiai ir saugiausiai yra pasitarti su gydytoju, ir, nors abelnai niekam nepatartina pats save gydyti, yra atsitikimų, kuomet prisieina apsieiti be gydytojo; kai kur, mažuose miesteliuose arba kaimuose, moteriškē gali, *del įvairių priežasčių*, nenorēti leisti vietos gydytojui ekzamenuoti ir gydyti jos lyties orga-

nus; kitos vēl moteriškēs gali neturēti kuo užmokēti gydytojui. Tokiose aplinkybēse pateisinamas ir pats save gydymas, ir tokiam gydymui negalima priešintis, jeigu gyduolēs yra nekenksmingos ir galinčios šiek tiek pagelbēti, tai yra, galinčios palengvinti ligos apsireiškimus ir sulaikyti jos plētojimąsi, nors ir nepajiegiant visiškai išgydyti.

Vienu paprasčiausių daiktų yra alumo užkaištis. Paimk šmotą aptiekoje perkamos vatos (*absorbent cotton*), didumo maž daug kaip kumštis, išskleisk ją ir ant išskleistos užbarstyk vieną didelį šaukštą alumo miltelių, paskui sulankstyk vatą, užrišk ant vidurio ilgoką drūtą siūlą ir įkišk tą vatą į gimdymo kanalą, tiek toli, kiek tik galima. Vata gali būti tenai dvidešimt keturias valandas. Paskui, atsargiai traukdama už to siūlo, kuris užrištas ant vatos ir kurio galas paliktas lauke, ištrauk tą vatą ir išsiplauk kanalą su tryškyne, vartojant nuo vienos iki dviejų kvortų šilto vandens. Šitokį užkaištį galima įsidēti kas antrą arba kas trečią dieną, ir aš žinau daug atsitikimų, kur tokis paprastas gydymas išgydē baltąsias be jokių kitų gyduolių. Tačiaus, tūluose atsitikimuose, plovimasis su tryškyne daugiau

gelbsti, negu minētas užkaištis. Plovimuisi geriausiai vartoti iodiną (*tincture of iodine*) arba taip vadinamą pieninę rūgštį (*lactic acid*). Nusipirk, sakysime, keturias uncijas iodinos ir įpilk jos po du arbatiniu šaukšteliu į dvi kvorti šilto vandens, kurį vartosi išsiplovimui. Plautis geriausiai vartojant pakabinamą tryškynę (angliškai vadinasi *fountain syringe*). Tokiu, iodina atmieštu vandeniu reikia plautis du kartu dienoje, ryte ir vakare. Pieninės rūgšties nusipirkti reikia kokią pusę kvortos ir pilti po du dideliu šaukštu į dvi kvorti vandens. Pieninė rūgštis yra tuo geresnė už iodiną, kad jinai yra bespalvė, gi iodina yra tamsi ir padaro dėmes visur, kur tik ji prisiliečia. Kartais aš liepiu vartoti abi — iodiną ir pieninę rūgštį, pakeičiant vieną kita: vieną sykį plautis su iodina, kitą sykį su pienine rūgštimi, paskui vėl su iodina, ir t. t. Ligai žymiai sumažėjus, užtenka bepilti tik po vieną arbatinį šaukštelį iodinos ir po vieną didelį šaukštą pieninės rūgšties į dvi kvorti vandens. Tokie išsiplovimai yra gana pagelbstinti ir yra dar tuomi geri, jog visai negali užkenkti. Dar viena pastaba kaslink plovimosi su tryškyne: plautis reikia ne stačia stovint arba atsitūpus, (taip plau-

nantis skystimas tuojaus išbēga laukan), bet atsigulus augštienika lovoje ant tam tikro indo vandens subēgimui (*douche pan*). Tryškynēs maišas su vandeniu turi būt pakabintas tik apie vieną pēdą augščiau lovos, taip kad vanduo iš jo bēgtų išlengvo. Kuomet plaunamasi dienos laike, tai po išsiplovimui ligonē privalo mažiausiai pusę valandos pagulēti lovoje (vakare išsiplovus ligonē pasilieka lovoje per visą naktį). Tuo būdu gyduolēs gauna geresnę progą pasiekti visas gimdymo kanalo dalis, o dalis jų pasiekia net ir gimdos kaklą, kur jos kaip tik ir yra labiausiai reikalingos. Nevartokite gydymuisi nuo baltųjų jokių patentuotų gyduolių.

DVIDEŠIMT ANTRAS SKYRIUS

VENERINĖS LIGOS

Žodis "venerinis" reiškia—atsinešąs prie lytinio susinešimo: venerinis palaidumas—palaidumas lytiniuose susinešimuose; venerinė liga—liga, gauta iš lytinio susinešimo su užkrėsta ypata. Tasai žodis paeina nuo vardo Venus arba Venera, senovės romiečių pavasario, žiedų ir meilės dievė.

Venerinių ligų yra trys: triperis (*gonorrhea*), sifilis ir šankeris. Iš visų trijų, triperis yra daugiausiai išsiplatinęs, sifilis gi yra sunkiausias. Šankeris yra, palyginamai, mažos svarbos.

Nors didelė venerinių ligų didžiuma —gal būti devyniasdešimtas visų susirgimų nuošimtis—gaunama iš palaidų*) lytinių susinešimų, tačiaus nereikia pamiršti ir tai, jog tūla dalis užsikrėtimų venerinėmis ligomis įvyksta visai nekaltai, ar tai bučiuojantis, ar tai vartojant kempinę arba rank-

---

*) Palaidas susinešimas — nelegalis, neleidžiamas įstatymais, be apsivedimo atliekamas lytinis susinešimas.

šluostį, kuriuos pirma vartojo užkrēsta ypata, ar kokiu kitu panašiu būdu. Triperio perai dažniausiai persiduoda tiesioginiai, gi sifilio nuodai gali būt perduoti su pagelba įvairios rūšies tarpininku—pašalinių daiktų. Tokį sifilį, kuris gautas ne laike lytinio susinešimo, bet kokiu nors nekaltu būdu, iš bučkio, iš rankšluosčio, iš dantis valomojo šepetēlio, iš skustuvo, ir t. p., vadiname nekaltai gautu sifiliu. Senesniuose laikuose gydytojai gana dažnai užsikrēsdavo sifiliu, ekzamenuodami nuogais pirštais sifiliu sergančias moteriškes. Dabartiniu laiku, išsiplatinus papročiui apsimauti guminēmis pirštinēmis, ekzamenuojant tos rūšies ligonius, tokių užsikrētimų skaitlius žymiai sumažējo. Ir nēra abejonēs, jog kuo labiau žmonēs apsipažins su pavojumi užsikrētimo venerinēmis ligomis iš nevenerinių šaltinių, t.y., be lytinio susinešimo, tuo labiau—ir labai dideliame nuošimtyj—sumažēs skaitlius nekaltų užsikrētimų. Tokie pavojingi sveikatai daiktai, kaip bendras rankšluostis viešose vietose ir bendras gērimui puodukas, kurie buvo veik žymiausiais nekaltų užsikrētimų platintojais, išlengvo jau naikinami; ir mes galime tikētis, jog po dešimties arba

po dviejų dešimčių metų visose civilizuotose šalyse žymiai sumažēs taipgi ir tiesioginiai (laike lytinių susinešimų) užsikrētimai venerinēmis ligomis. Venerinių ligų sumažinimui daugiausiai prisidēs abelnas išsiplatinimas švarumo visuose draugijos sluogsniuose ir įpratimas vartoti antiseptikus po kiekvieno įtariamo lytinio susinešimo.

DVIDEŠIMT TREČIAS SKYRIUS

VENERINIŲ LIGŲ IŠSIPLATINIMAS

Buvusioji Tyla. Keletas metų atgal taip vadinamos gerbtinos moteriškės, tai yra, visos moteriškės, apart taip vadinamų "nupuolusiųjų", nežinojo venerinių ligų buvimo. Tos ligos buvo skaitomos uždraustu, paniekinančiu daiktu, netinkamu minėti neigi duoti menkiausią apie jį supratimą kalboje, knygose arba laikraščiuose, paskaitose arba teatro scenoje. Sakydamas, jog moteriškės nežinojo *buvimo* tokių dalykų, kaip venerinės ligos, jog net patys tie žodžiai, triperis ir sifilis, buvo joms nežinomi, aš vartoju tą išsireiškimą ne kokiam tuščiam kalbos pagražinimui, bet jo tikrojoje prasmėje. Kadangi visi keliai prie tos rūšies žinojimo buvo joms užtverti, tai aišku, jog joms ir nebuvo kur įgyti apie tai informacijų. Juk paprasti žmonės net ir dabar mažai perka ir skaito grynai medikalinius veikalus, gi seniaus jie tokių veikalų visiškai nepirkdavo nei skaitydavo. To pasekmės buvo tokios, jog,

pasitaikius moteriai ant nelaimės gauti venerinę ligą nuo savo vyro, jinai visai nesuprasdavo, kokios rūšies ligą turi ir neturėdavo jokio supratimo apie ligos šaltinį, t. y., iš kur ji ją gavo. Tokis dalykų stovis buvo gana geras—vyrui. Mat, tuo būdu geriau buvo apsaugota ramybė šeimynoje.

Dabartiniai Perdējimai. Dabartiniu laiku šiame dalyke įvyko didelė permaina ir, kaip tas tankiai su neseniai įvykusiomis permainomis atsitinka, jau pradedama pasiekti kitą kraštutinybę. Praējusiais laikais viešpatavusioji tyla užleido vietą triūkšmingiems šauksmams. Šis paskutinis išsireiškimas irgi mano pavartotas veik tiesioginēje prasmēje. Daugelis vyriškių ir moteriškių, giliai sujudinti veneriniu pavojum ir iš širdies geisdami apsaugoti vaikus ir mergaites nuo užsikrētimo venerinēmis ligomis, užsiima skelbimu labai peiktinų perdējimų. Ypatingai vaizdųs yra tie perdējimai klausime kaslink tų ligų išsiplatinimo vyriškoje lytyje ir kaslink iš to paeinančių baisių pasekmių ant vedusių moterų. Apie pusę šimtmečio atgal, New Yorke gyvenęs vokietys gydytojas, Noeggerath, paskelbē, būk 80 visų vyrų nuošimtis turi triperį ir būk 90 visų tu-

rinčiųjų nuošimtis pasilieka neišgydytais ir užkrečia arba gali užkrēsti savo moteris. Dabar jau aiškiausiai prirodyta, jog tasai jo paskelbimas buvo juokingai absurdišku perdējimu. Jeigu tas paskelbimas būtų buvęs teisingas, tai dabartiniu laiku žmonių rasē jau būtų bebaigianti išmirti. O vienok, tasai pareiškimas yra atkartojamas iš knygos knygon, lyg tai būtų esanti gryniausia teisybē, lyg tai būtų esąs moksliškai ir statistiškai patvirtintas faktas, o ne tuščias, sensacijinis spējimas. Gerbiamas New Yorko gydytojas, Prince A. Morrow, vienas iš pirmutinių atliko puikų darbą, atkreipdamas visuomenēs atydą į venerinių ligų pavojus. Tačiaus jisai, kaip ir daugelis kitų "reformuotojų", pasiduodavo, taip sakant, geriems norams ir kartais paskelbdavo tokių pareiškimų, kurie skaudino ir dar tebeskaudina širdis visiems teisingiems toje srityje veikējams. Pavyzdin, jo pareiškimas, būk daugiau venerinių ligų esą tarpe nekaltų, dorų moterų, negu tarpe prostitučių, gali kiekvieną teisingą tyrinētoją privesti prie ašarų (apgailestaujant žmonių palinkimą prie perdējimo) arba priversti garsiai juoktis. Ypatingai aiškiai pasirodo to pareiškimo žioplumas, atsiminus, jog tasai pats žmogus paskelbē,

būk kiekviena prostitutē, be išimties, yra ar viename, ar kitame laike turējusi venerinę ligą. Jeigu venerinių ligų išsiplatinimas tarpe prostitučių siekia 100 nuošimčių, tai kaipgi jis gali būti dar didesniu tarpe nekaltų, dorų moterų? O kad dar labiau pabrēžti minēto pareiškimo absurdiškumą, aš pasakysiu jums, jog dabartiniai atsargųs ir nepasiduodą sensacijoms venerologai (venerinių ligų tyrinētojai) tiki, kad venerinių ligų išsiplatinimas tarpe vedusių moterų neperviršija penkių nuošimčių!

Taip, praeitų laikų tyla užleido vietą gąsdinantiems dabartinių laikų perdējimams. Nors, abelnai imant, buvusioji tyla buvo blogesnē už dabartinius perdējimus, tačiaus ir pastarieji yra užtenkamai blogi, kadangi jie daugelį merginų padaro nelaimingomis, pasēdami jose nuožiūros ir cinizmo sēklas, duoda pradžią atsiradimui neapykantos linkui visos vyriškosios lyties ir įskiepija jose neprotingą baimę apsivedimo. Šias mūsų pastabas griežtai patvirtina tyrinējimai, kuriuos darē Miriam C. Gould, darbuodamasi Pittsburgho universiteto psichologijos ir filosofijos departmente (aprašyta žurnale, "*Social Hygiene*", balandis, 1916 m.).

Jinai turējo draugiškų pasikalbējimų su 50 jaunų merginų, kurias ji šiek tiek artimiau pažinojo; 25 iš tų penkių dešimčių buvo augštesniųjų mokyklų mokinēmis, o kitos 25 nebuvo augštesnēse mokyklose buvusios. Jinai davē joms daug klausimų, kurių tikslu buvo surasti, kokį psichologinį įspūdį darē į jas jų žinojimas apie prostituciją ir apie venerines ligas. Savo išvadose jinai pareiškia, jog "istorijos parodo didelį nuošimtį kenksmingų pasekmių, tokių, kaip pavojus įgyti neurasteniją, melancholija, pessimizmą ir *lyties antagonizmą* (mano pabraukta), kurių tiesiogine priežastimi pasirodo esąs tasai žinojimas. Vienuolikoje išklausinētų merginų pasirodē išsivystęs žymus bjaurējimasis vyriškiais, nors, pirm įgijant minētąjį 'žinojimą', jos mylējo draugauti su vyriškiais. Dabar jos vengia turēti ką nors bendro su vyriškiais, o šešios jų tiesiog užreiškē, jog jos visiškai nebetiki, kad yra moraliniai švarių vyriškių. Aštuonios jau atsisakē apsivesti, arba yra pasiryžusios tai padaryti (atsisakyti), kadangi jos įsitikinusios, jog perdaug didelis pavojus užsikrēsti venerinēmis ligomis. Jos sako, kad jei venerinių ligų nebūtų, tai jos džiaugsmingai norētų apsivesti. Visos jos sako, jog tasai

pasiryžimas nevesti padarė jas daugiau ar mažiau nelaimingomis."

Savo gerbtiname troškime užlaikyti mūsų jaunas moteriškes nekaltomis ir apsaugoti jas nuo užsikrėtimo, besistengdami priversti jas reikalauti abiem lytim vieno moralybės įstatymo, mūsų perdedantieji reformuotojai pasmerkia jas pasilikti visą amžių nevedusiomis, kas, moterų gyvenime, tankiai reiškia visą amžių kankintis neurastenija ir hipochondrija.

Tikrasis Dalykų Stovis. Štai pati teisybė apie venerines ligas — teisybė, kokia aš ją žinau, be jokių slėpimų iš vienos pusės ir be jokių perdėjimų iš kitos pusės. Suprantama, absoliučiai teisingų skaitlinių negalima niekur gauti; tačiaus tos pasekmės, kokias davė bešališki tyrinėjimai *skirtingose* draugijos klesose, ligonbučių raportai, teiravimosi studentų tarpe, ir t. t., rodo mums, jog maž daug apie dvidešimtas visų suaugusių žmonių nuošimtis, tame ar kitame amžiaus periode, yra triperio aukomis; jog gal aštuntas arba dešimtas nuošimtis nėra visiškai išsigydę, kuomet apsiveda; ir jog keturi arba penki nuošimčiai (tūli sako, du nuošimčiu) moterų tampa užkrėsti triperiu. Aš sakau, jog ir tokis nuošimtis yra užtenkamai bai-

siu dalyku ir rodo reikalingumą didžiausio atsargumo ir apsisaugojimo; nes jeigu jus ištiks nelaimē tapti viena iš dviejų arba viena iš penkių nuošimčių, tai jūs mažai rasite susiraminimo tame, kad kiti devyniasdešimt aštuoni arba devyniasdešimt penki nuošimčiai moterų tokios nelaimēs išvengē.

Suprantama, nuošimtis išsiplatinimo venerinių ligų tarpe jaunų vyrų, o paskui ir tarpe jų moterų, labai žymiai skiriasi skirtinguose draugijos sluogsniuose. "Žemąjame" sluogsnyje galite rasti net penkiasdešimtą nuošimtį užsikrētimų ir labai didelį nuošimtį neišgydytų. Tas yra ne todel, kad jų moralybē-dora būtų žemesnē, negu augštesniųjų sluogsnių, bet todel, kad pigiosios rūšies prostitutēs, kuriomis jie yra priversti naudotis, dažnai yra ligotos, ir todel, kad jie neišgali gydytis pas gerus, patyrusius gydytojus, o ne retai ir visai neišgali net prasčiausiu būdu gydytis. Pats savimi suprantama, jog tuose sluogsniuose rasite ir daug didesnį sergančių moterų nuošimtį. Tačiaus, šio apsireiškimo atsvērimui, mes privalome neužmiršti, jog yra dideli sluogsniai vyrų, kuriuose triperis išsiplatinēs tik iki penkių arba dešimties nuošimčių, ir mes žinome skaitlin-

gus sluogsnius moterų, kurių tarpe triperio aukų skaitlius siekia vos tik mažą vieno nuošimčio dalį.

Kaip matote, augščiau paduotos skaitlinės žymiai skiriasi nuo daugelyje lyties knygų randamų pareiškimų, būk "aštuoniasdešimtas nuošimtis New Yorke gyvenančių vedusių vyrų turi triperį," ir būk "mažiausiai trys iš kiekvienų penkių (šešiasdešimtas nuošimtis!) New Yorke esančių vedusių moterų turi triperį." Pasitaikius kur nors tokį pareiškimą skaityti arba girdėti, priimkite tai su šypsa — arba su panieka, kaip turi būti priimami visi melagingi pareiškimai.

Kaslink sifilio, tai jo išsiplatinimą galima apspręsti tarpe dviejų ir penkių nuošimčių. Šitas nuošimtis daug skiriasi nuo 75, 50 arba 25 nuošimčio, kurį mums skelbia tūli lyties dalykų aiškintojai; tačiaus ir šitas, palyginamai, mažas nuošimtis yra užtektinai baisus, taip kaip jis yra, be jokių perdėjimų ir didinimų.

DVIDEŠIMT KETVIRTAS SKYRIUS

TRIPERIS ARBA GONORRHEA

Triperis ir sifilis yra gana plačiai, paprasto žmogaus supratimui, aprašyti šio paties autoriaus knygoje, "*Patarimai Vyrams Apie Lyties Dalykus.*" Čia aš nemanau pašvęsti daug vietos apkalbējimui visų tų dviejų ligų smulkmenų, kadangi moteriškēms tas viskas nēra taip svarbu, kaip vyriškiams. Gerbtinos merginos ir moterys neužsiima palaidais susinešimais tiek, kiek tą daro gerbtini vyrai ir vaikinai, ir joms gręsiantysis pavojus užsikrēsti venerinēmis ligomis yra visai menkas, palyginant su vyrams gręsiančiuoju pavojumi. Todel aš čia paliesiu tiktai keletą punktų, pabrēždamas labiausiai tas ligų ypatybes, kurios moteriškēse apsireiškia kitaip, negu vyriškiuose.

Triperis Arba Gonorrhea yra tai uždegimas, kurio priežastimi yra ypatingas gyvūnēlis, vadinamas *gonococcus.* Tą gyvūnēlį surado Breslau'o gydytojas, A. Neisser, 1879 metuose. Triperis gali užsivei-

sti bile kokioje gleivētoje plēvēje, bet geriausia jam dirva yra lyties organų gleivētoji plēvē, kur jis tankiausiai ir prasideda, o taipgi gleivētoji plēvē apie akis. Svarbiausi triperio ženklai yra: uždegimas-sutinimas, skausmas, deginimas ir varvējimas. Vyriškiuose ta liga užpuola šlapinimosi kanalą; moteriškēse ji užpuola gimdos kaklą, šlapinimosi kanalą ir vartus. Suaugusiose moteriškēse triperis retai kada paliečia gimdymo kanalą, kadangi suaugusios moteriškēs gimdymo kanale gleivētoji plēvē yra gana kieta ir netinkama gonococcus'o perams vystytis dirva. Tasai varvējimas, kuris pas moteriškę apsireiškia turint triperį, daugiausiai arba išimtinai paeina iš gimdos kaklo. Tačiaus, mergaitēse, kurių gimdymo kanalo pamušalas yra minkštas, triperis gana tankiai atsiranda gimdymo kanale ir vartuose. (Apie tai rasite dar ir sekančiame skyriuje.) Triperis yra lokaline liga, t. y., tokia liga, kuri paliečia veik išimtinai tik tą vietą, kurioje užsikrēsta. Nors tūluose atsitikimuose, po ilgesnio ligos tęsimosi, jos perai pagamina savo rūšies nuodų, kurie patenka į kraują, ir nors tie perai gali kartais užklysti į toli esančius organus,

vienok 98 visų atsitikimų nuošimčiuose triperis yra lokaline liga, kurią, į laiką pradėjus, galima taip išgydyti, jog visame organizme nelieka jokių jos pēdsakų.

Triperis Nēra Paveldējamas. Triperis *nēra* paveldējama liga. Nei vienas neužgema su triperio perais, kaipo *paveldējimu* iš savo tēvų. Kūdikis gali gimti su triperiniu akių uždegimu (*ophthalmia neonatorum*), bet tas uždegimas nēra paveldētas; tą uždegimą kūdikis gali gauti tik tuomet, jei motina serga triperiu laike gimdymo: kūdikiui einant iš gimdos ir per gimdymo kanalą, į jo akeles patenka biskutis pūlių iš gimdymo kanalo ir tuo būdu įvyksta tasai akių užkrētimas. Tas nēra paveldējimas; tai yra paprastas užkrētimas, ir jo galima išvengti apšvarinant prieš gimdymą motinos gimdymo kanalą antiseptišku vandeniu, kuriuo reikia bent kelis kartus išplauti kanalą su tryškyne. Trumpai sakant, aš paantrinu, triperis yra lokalinē, o ne visą organizmą paliečianti liga, ir nēra paveldējama. Tom dviem ypatybēm jisai skiriasi nuo sifilio, kuris yra iš visų ligų labiausiai apimančiu visą organizmą ir labiausiai paveldējamu.

Triperio Bēgis Vyriškiuose ir Moteriškēse. Moteriškēse triperio bēgis yra visai

kitokis, negu vyriškiuose. Jeigu vyriškis įgauna triperį, tai jis tuojaus apie tai patiria. Pirmiausiu ženklu yra varvējimas, kuris jam praneša, jog su juo jau kas nors negerai; mat, vyras nēra pratęs turēti kokį nors varvējimą iš šlapinimosi kanalo, jeigu ten viskas kaip reikiant sveika. Antru ženklu yra deginimas ir skaudējimas, kuris šlapinantis jaučiamas šlapinimosi kanale. Moteriškēse šlapinimosi kanalas yra atskirtas nuo gimdymo kanalo, ir labai dažnai triperis šlapinimosi kanalo nepaliečia. Užsikrētimas dažniausiai prasideda gimdos kakle ir liga gali gana ilgai bujoti, kol moteriškē pasijunta serganti. Abelnai imant, moteriškēje triperis yra mažiau skausmingas, o tas šiame atvejyje yra negerai, nes ji, nejausdama didelio skausmo, nesirūpina gydytis ir praleidžia brangų laiką, duodama ligai progą išsiplētoti. Net ir tuose atsitikimuose, kuomet liga paliečia moteriškēs šlapinimosi kanalą, ji nepasižymi tokiais dideliais skaudējimais, kokiais pasižymi to kanalo uždegimas vyriškiuose. Jeigu moteriškē ir jaučia skaudējimus, ji dažnai nekreipia į juos atydos, nes moteriškē yra pripratusi prie skaudējimų; kaip mes jau pirmiau matēme, penkiasdešimtas visų moteriškių nuošimtis

kankinasi daugiau ar mažiau skausmingomis antdrapanēmis. Daugelis jų turi didesnį ar mažesnį baltųjų tekējimą, ir todel, jei skaudējimai padidēja, arba jei pasidaugina tekējimas iš lyties dalių, — moteriškē mažai kreipia į tai atydos. Faktas yra, kad moteriškē gali turēti chronišką triperį kelis mēnesius arba metus, visiškai nejausdama, kad jai kas nors negerai. Svarbu yra išmokyti moteriškes ješkoti gydytojo pagelbos tuojaus, kaip tik jos užtēmija bent kokį padidējimą tekējimo iš lyties dalių, arba užtēmijus permainą ištekančio skystimo spalvoje, ypač jeigu spalva pasidaro žalsva, arba jei pradeda jaustis nemalonus kvapas, arba jei apie lyties dalis jaučiasi tvoskimas, deginimas ar aptinimas; ypatingai gi reikia nieko nelaukiant kreiptis pas gydytoją, jeigu apsireiškia dažnas ir nesulaikomas noras šlapintis, arba jei šlapinantis jaučiasi deginantis, tvilkinantis ar pjaunantis skaudējimas. Taipgi nevilkinant reikia kreiptis pas gydytoją, jeigu lytiniai susinešimai pasidaro skausmingi. Jeigu moteriškēs pasitartų su geru gydytoju tuojau, vos tik patēmijusios kurius nors čia suminētus ligos ženklus, tai jos išvengtų daugel mēnesių ir metų kankinimosi ir sutaupytų daug

išlaidų, nes tuo būdu ligą dažnai galima būtų sulaikyti dar tuomet, kuomet ji vos tik gimdos kaklą palietusi, o ne taip, kaip dabar dažniausiai yra: ateina pas gydytoją, kuomet uždegimas jau išsiplētojęs į gimdą ir net į Fallopiuso dūdeles.

Gydymas Pats Save. Aš netikiu į gydymą pats save arba, kitaip sakant, į naminį gydymąsi, kadangi tokis gydymas dažniausiai neduoda gerų pasekmių, o ne retai gali pasidaryti net ir pavojingu, ir aš rimtai patariu kiekvienai moteriškei, turinčiai pamato manyti, jog ji gavo triperį, tuojaus kreiptis pas patyrusį gydytoją. Tačiaus ne retai ir taip atsitinka, jog moteriškē randasi tokiame padējime, kad negali su gydytoju pasitarti. Gi tuomi pačiu laiku yra pavojus, jog triperis gali vis labiau ir labiau plētotis. Tokiuose atsitikimuose patartina moteriškei plauti skaudančias dalis su tryškyne, kol jinai gaus progą pasitarti su gydytoju. Skystimas, kurį aš čia patarsiu vartoti, gali kartais net visiškai išgydyti; o ir tuose atsitikimuose, kuomet tokis plovimas nepajiegia visiškai išgydyti, jis vistiek žymiai palengvina ligą, neleidžia jai plētotis, palengvina tolimesnį gydymą, ir yra visiškai nekenksmingas. Geriausia gyduolē plovimuisi su-

sirgus triperiu yra iodina (*tincture of iodine*); jos reikia pilti du arbatiniu šaukšteliu į kvortą arba į dvi kvorti vandens. Jeigu liga labai įsigalėjusi, tai reikia plautis du kartu dienoje. Gi jei liga nelabai įsigalėjusi,—užtenka išsiplauti vieną kartą dienoje. Pavartojus iodiną kokias penkias dienas arba savaitę, gerai yra pakeisti ją pienine rūgštimi (*lactic acid*). Nusipirk aptiekoje kokią pusę kvortos pieninės rūgšties ir vartok įpilant po vieną didelį šaukštą į kvortą vandens. Geriau yra, kad plovimui vanduo būtų gana karštas, apie 100 laipsnių karščio, bet jei tokio vandens neparanku pasitaisyti, tai galima vartoti ir tik biskutį šiltoką—drungną—vandenį. Pienine rūgštimi atmieštu vandeniu reikia plautis tris dienas, paskui vėl plautis iodina atmieštu vandeniu, vėliau vėl pienine rūgštimi, ir taip toliau. Aš žinau daug atsitikimų, kur vien tik šitokiu gydymu liga tapo visai išnaikinta. Čia galiu dar priminti, jog šitokis plovimasis yra labai pagelbingas turint baltąsias, kaip jau buvo sakyta skyriuje apie baltąsias.

DVIDEŠIMT PENKTAS SKYRIUS

VARTŲ IR GIMDYMO KANALO UŽDEGIMAS MERGAITĖSE

Gleivėtoji plėvė arba pamušalas, kuriuo iškloti mažų mergaičių vartai ir gimdymo kanalas, yra labai opus ir todel labai lengvai užkrečiamas. Labai paprastas dalykas yra rasti mažų mergaičių, kurių vartai ir gimdymo kanalas yra užkrėsti gonococcusais arba kitokios ligos perais. Ypač seniau tokių atsitikimų daug tekdavo patėmyti, daugiausiai neturtingų tėvų kūdikiuose, įvairiose beturčių vaikams prieglaudose ir ligonbučiuose. Tuomet nežinota, kad tokis vartų ir gimdymo kanalo uždegimas yra labai užkrečiamas, todel nebuvo prisilaikoma reikalingos apsaugos ir liga dažnai būdavo perduodama su pagelba rankšluosčių, baltinių, išeinamosios vietos sėdynių, šlapinimuisi vartojamų indų, tryškynių, termometrų, auklių (nešiočių) rankų, ir įvairiais kitais būdais. Dabar tame dalyke prisilaikoma didelės atsargos ir didžiumoje ligonbučių vaikų neleidžia į bend-

ruosius skyrius, kol nepersitikrina, jog jie yra liuosi nuo apkalbamosios rūšies uždegimo.

Angliškai tasai mergaičių vartų ir gimdymo kanalo uždegimas vadinamas *vulvovaginitis.* (Išvengimui kelių žodžių kartojimo, nuo čia ir mes tą ligą vadinsime jos angliškuoju vardu. — *Vert.*).

Abelnai kalbant, vulvovaginitis mažose mergaitēse skaitomas lengva liga. Mergaitē gali net keles savaites arba mēnesius turēti tą ligą, nieko apie ją nežinodama ir nieko apie ją nesakydama, taip jog dažnai ligą pirmiausiai pastebi motina, rasdama mergaitēs lovoje arba apatiniuse drabužiuose smetonai panašaus skystimo pēdsakus. Ir tasai tekējimas yra tai svarbiausiu mažose mergaitēse užsikrētimo ženklu. Tasai tekējimas kartais yra labai gausus, taip jog visi vartai, gimdymo kanalas ir gimdos kaklas esti tuo skystimu aptekę.

Sunkiuose ligos apsireiškimuose, atsitinka taipgi užsikrētimas šlapinimosi kanalo ir tuomet mergaitē skundžiasi deginimu laike šlapinimosi, niežējimu ir skaudējimu apie vartus ir išeinamąją vietą, ir lengvu skaudējimu pilvo gale. Kartais mergaitē gali šiek tiek karščiuoti—tempe-

ratūra pasikelia iki 101 laipsnio, o kartais daeina ir iki to, kad mergaitę krečia šaltis ir karštis. Kartais dar pirmose užsikrētimo savaitėse gali pasirodyti lengvas uždegimas nariuose, tačiaus tokis uždegimas paprastai atsiranda vėliau, ligai įsisenėjus.

Blogos Vulvovaginitis'o Pasekmės. Nors, kaip jau sakyta, vulvovaginitis yra palyginamai lengva liga, kiek tas liečiasi jos paviršutinių ženklų, tačiaus jos pasekmės yra labai blogos kūdikiui, kurį patiko nelaimė ta liga užsikrėsti. Pirmučiausiai, tai yra labai ilgai užsitęsianti, atkakli liga. Pilnam tos ligos išgydymui paprastai reikalinga daugelio mėnesių, o dažnai net ir keleto metų laiko. Antras dalykas, net ir pagydžius, liga gana dažnai vėl atsinaujina. Trečias, gydymas yra kūdikiui gana įkyrus, o kartais ir skausmingas. Ketvirtas, tos ligos gydymas daro kenksmingą įtekmę į mergaitės pobūdį ir dvasią; didžiuma tėvų, nors ir kuolabiausiai savo kūdikį mylėdami, žiūri į tą ligą šiek tiek paniekinančiai; be to, nuolatinis lyties dalių gydymas šiaip ar taip daro į kūdikį pažeminantį įspūdį: kūdikis pradeda skaityti save kažkokia atmata, kuo tai skirtingu nuo kitų vaikų. Penktas, labai dažnai padaroma žymios ir ilglaikinės

blēdies mergaitēs auklējimui, nes dažnai ją reikia sulaikyti nuo lankymo mokyklos, vistiek ar tai būtų viešos, ar privatinēs, gi privatinis savo namuose mokymas, suprantama, tik keletui tēra prieinamas. Šeštas, ir šitas yra ytin svarbus punktas, nors daugelis gydytojų ir paprastų žmonių ir neskaito jį svarbiu: vulvovaginitis mergaitēse dar tuomi kenksmingas, kadangi jis *pagreitina mergaitēs lytinį subrendimą*. Ar tas paeina nuo veržimo organuose, kurį padaro uždegimas, ar nuo ekzamenavimų tam tikrais įrankiais, tēpliojimų gyduolēmis, plovimų tryškynēmis, užraiščių, supozitorijų, ir t. p., tačiaus faktas lieka faktu, kad tos mergaitēs, kurios mažos būdamos serga vulvovaginitisu, žymiai anksčiau subręsta lytiniai, negu normalēs tos pačios klesos, sluogsnio ir klimato mergaitēs, ir jose daug energingiau apsireiškia reikalavimas lytinio užsiganēdinimo. Septintas, net lengvas vulvovaginitis gali būti priežastimi visam amžiui pasiliekančio *nevaisingumo*.

Iš to viso matosi, jog vulvovaginitis yra nemaža nelaimē, ir visa, kas galima, turi būti daroma, kad apsaugoti moteriškosios lyties kūdikius nuo užkrētimo tąja liga. *Visi* kūdikiai *visuomet* privalo mie-

goti vieni. Niekuomet, jokiose aplinkybēse, kūdikis neprivalo miegoti su kuo nors kitu, vistiek, ar tai būtų jo sesuo, motina, draugē, mokytoja, ar tarnaitē. Žmonēs turi būti labai atsargųs siuntime savo vaikų praleisti vieną kitą naktį pas draugus. Tie draugai gali būt ir be jokios dēmēs, bet tų draugų draugas arba giminaitis ar giminaitē gali būti ne be dēmių. Aš žinojau kelioliką atsitikimų, kur užsikrētimas mažų mergaičių vulvovaginitisu įvyko beviešint joms pas draugus, kurių įnamis ar giminaitis sirgo triperiu. Nereikia jau nei sakyti, kaip reikia saugoti kūdikius nuo draugavimo ir žaidimo su suaugusiais žmonēmis arba su kitais vaikais, kuriuos žinome esant užkrēstus triperiu. Motina privalo dažnai apžiūrēti kūdikių lyties dalis ir visuomet užlaikyti jas kuošvariausiame stovyje. Tą galima atsiekti dažnai nuplaunant tas dalis drungnu vandeniu, apdrēkinant jas borine rūgštimi atmieštu šiltu vandeniu ir apibarstant tam tikrais milteliais (talcum powder). Išeinamųjų vietų sēdynēs mokyklose turi būti ypatingai atidžiai prižiūrimos. Medinēs sēdynēs yra dideliu užsikrētimo pavojumi, nes ant jų dažnai užsilaiko triperio pūliai iš moteriškēs arba vyriškio lyties organų. Vienati-

ne tinkama sēdyne yra taip vadinama U pavidalo sēdynē, tai yra, tokia, kurios priešakis visai atviras ir kuri savo išvaizda panaši raidei U.

DVIDEŠIMT ŠEŠTAS SKYRIUS

SIFILIS

Sifiliu vadinasi liga, kurią gimdo ypatingi tos ligos perai arba mažyčiai gyvūnėliai, vadinami spirocheta; pilnas jų vardas yra *spirocheta pallida.* Tie gyvunėliai yra balsganos spalvos, pavidale plono siūlelio. Išvaizda jie panašūs į spirališkai susuktą vielos šmotelį arba į bonkoms atidarinėti grąžtelį. Nors ta liga jau per daug šimtmečių terioja Europą ir Ameriką, tačiaus jos perai, t. y., ją gimdanti gyvūnėliai, tapo surasti vos tik keliolika metų atgal, būtent, 1905 metuose. Juos, kaip ir gonococcusus, atrado vokietys mokslininkas, Fritz Schaudinn. Sifilis yra tokia liga, kuri apima visą žmogaus organizmą. Jeigu žmogus, vyriškis arba moteriškė, užsikrečia sifiliu, tai tarpe dešimties dienų ir trijų savaičių užsikrētimo vietoje pasirodo pirmutinis spuogelis. Tasai spuogelis vadinamas *šankeriu* arba *pirmuoju skauduliu.* Tačiaus, kuomet tasai pirmutinis skaudulēlis vos tik pradeda pasirodyti, li-

gos perai ir jų gaminami nuodai jau plaukioja kraujyje po visą kūno sistemą. Jau tuomet liga yra pasidariusi visasistemine, t. y. tokia, kuri apima visą užsikrētusiojo žmogaus organizmą. Pirmutinis spuogelis yra tik lokalinis pasirodymas visą organizmą apēmusios ligos. Išpjovimu pirmojo skaudulio tos ligos neišgydysi, nes, kaip jau sakyta, ligos perai jau esti išnešioti visame kūne. Tasai laikotarpis, kuris praeina nuo užsikrētimo (nuo lytinio susinešimo su sifilį turinčia ypata) iki pasirodymo pirmutinio spuogelio, yra vadinamas ligos *perējimosi periodu.* Laikotarpis nuo atsiradimo pirmutinio spuogelio iki atsiradimo ant viso kūno daugelio mažų pratrūkstančių skaudulēlių vadinamas *pirmuoju laipsniu.* Tie smulkųs pratrūkstanti skaudulēliai yra panašųs į spuogus, kurie atsiranda blusinēmis susirgus ir yra rausvos spalvos, todel dažnai ir vadinami rausvaisiais skaudulēliais. Šitas pirmasis ligos laipsnis tęsiasi apie šešias savaites. Nuo tų mažyčių skaudulēlių atsiradimo prasideda *antrasis ligos laipsnis.* Šitą laipsnį charakterizuoja visokeriopi *išbērimai,* lengvi ir skausmingi skauduliai ir votys; gerklēje, burnoje, ant liežuvio, gimdymo kanale atsiranda mažos, baltos, gleivētos dēmēs;

prasideda greitas plaukų slinkimas, abelnas gilių ištinimas, akių nesveikumai, ir t. p. Šio antrojo laipsnio ilgumas daug priklauso nuo to, kaip rūpestingai liga gydoma. Netinkamai gydant, arba visiškai negydant, šis ligos laipsnis gali tęstis dvejus arba trejus metus, arba ir ilgiau. Tinkamai gydant, tą periodą galima žymiai sutrumpinti, galima net pačioje pradžioje jį sustabdyti, taip jog ligonis arba ligonē per visą savo gyvenimą nesusilauks jokių skaudulių, apart pirmojo spuogo. *Trečiasis laipsnis* atsižymi *votimis* įvairiose kūno dalyse ir *sutinimais.* Tokie, iš sifilio paeinantieji, tinimai arba skauduliai vadinami *gumma* (daugskaitoje—*gummata*). Trečiasis laipsnis yra baisiausiu sifilio periodu ir seniau jis labiausiai ta liga sergančius baugindavo. Tačiaus dabartiniame laike, naudojant naujausius gydymo būdus, ligoniai, tinkamai gydant, *visai trečiojo laipsnio nepasiekia.* Mes esame matę daugelį ligonių, kurie skaitē sifilį menka liga, kadangi viskas, ką jie apie tą ligą žinojo, buvo tik pirmutinis spuogas ir rausvieji skaudulēliai, ir gal dar menkai žymus plaukų slinkimas. Vos tik tiems ženklams pasirodžius, jie pasidavē energingam gydymui, ligos *veiklumas* liko sustabdytas ir jie niekuomet pas-

kui nebeturėjo jokių ligos ženklų, nors Wassermanno būdu tyrinėjant matėsi, jog liga dar nebuvo visiškai išnaikinta. Tokiuose atsitikimuose liga, taip sakant, tampa pažebota, kas skaitoma antru geriausiu galimu daiktu tokioje sunkioje ligoje.

Kaip jau pirmiau sakyta, sifilis yra labiau, negu kokia nors kita liga perduodamas paveldėjimu. Ant laimės, jeigu tėvuose, ypač motinoje, liga tebėra labai veikli, tai kūdikis dažniausiai tampa pirm laiko išmestas iš gimdos, t. y., įvyksta persileidimas. Tūlos sifilitikės motinos persileidžia po pustuzinį ir daugiau atvejų vienas po kito. Ligai "nusilpnėjus", ar tai per gydymą, ar pati savimi—daugelis ligų laikui bėgant netenka savo pirma buvusiojo nuodingumo—kūdikis gali būti išnešiotas ir iki gimdymo. Tokiame atsitikime kūdikis gali užgimti negyvu, arba jis gali gimti gyvu, bet pilnai apimtu sifiliu ir po keletos dienų arba savaičių numirti; arba gali gimti be jokių sifilio ženklų ir išrodyti sveiku, bet liga gali pasirodyti sulaukus dešimties, dvylikos, keturiolikos ar daugiau metų; kartais gi gali atsitikti ir taip, kad kūdikis gema sveiku ir pasilieka sveiku. Tačiaus jokia moteris, kuri turėjo sifilį, arba kurios vyras turėjo sifilį, neprivalo *drįs-*

ti apsivaisinti arba gimdyti kūdikį negavusi tam leidimo iš gerai nusimanančio gydytojo. Aš sakau tą aiškiai, be jokio dviprasmingumo. Tai nēra ypatiškas, atskiro žmogaus dalykas. Moteris turi teisę apsivesti su sifilitiku vyru, jeigu ji to nori, rizikuodama užsikrēsti sifiliu. Jos kūnas priklauso jai pačiai, ir jeigu jinai tą daro atviromis akimis, t. y., aiškiai dalykus permatydama, tai tas yra jos ypatiškas dalykas. Bet moteris neturi teisēs atnešti pasaulin sifilitikų arba sifiliu užkrēstų kūdikių. Čia jau ir draugija turi teisę įsikišti.

Moteriškēse sifilis apsireiškia šiek tiek lengvesnēje formoje, negu vyriškiuose. Tačiaus ta lengvesnē ligos forma nereiškia jokią didelę gerovę; ją galima skaityti dar didesne nelaime, kadangi, lyginai taip pat, kaip tas yra su triperiu moteriškēse, sifilis neretai išbūna daugel mēnesių arba net kelis metus, kol į jį atkreipiama reikalingos atydos, gi tuo laiku liga spēja tiek įsigalēti, jog net ir geriausiu gydymu sunku ją beįveikti. Daugelyje moteriškių liga apsireiškia tiek lengvoje formoje, ant kiek tas liečiasi pasirodymą reikšmingiausių jos ženklų, jog jos yra įsitikinusios, kad su jomis nēra nieko blogo., ir jos visai nuoširdžiai ginasi niekuomet nebuvusios jokia li-

ga užkrēstos. Dažnai yra taip, jog tik joms skundžiantis kokiais nors neaiškiais liguostumo ženklais, kuriuoș mes nerandame kuomi išaiškinti ir Wassermanno būdu ištyrus kraują mes patiriame, kame yra tikroji nesveikavimo priežastis. O tokiuose atsitikimuose kartais pasirodo, jog vidujiniai organai yra jau taip giliai ligos suēsti, kad labai sunku kiek nors pagelbēti. Iš to viso matome, jog lengvesnē ligos forma, nors pati savimi yra geru daiktu, yra bloga tuomi, kad kliudo ankstybam pradējimui gydyti. Todel labai yra svarbu, kad kuomet tik moteriškē turi mažiausios nuožiūros, jog ji galējo užsikrēsti, jinai privalo eiti pas patyrusį gydytoją ir išsiekzamenuoti; o jeigu jinai turi pamato manyti, jog jos vyras arba draugas yra užsikrētęs, jinai privalo prikalbinti jį nueiti pas gydytoją ir išsiekzamenuoti.

Nugarkaulio smegenų liga (*locomotor ataxia*), viena baisiausių sifilio pasekmių, moteriškēse daug rečiau atsitinka, negu vyriškiuose. Tas pats yra ir su visuotinu paralyžiumi, kuris kitaip vadinamas visuotinu beprotystēs paralyžiumi arba smegenų suminkštējimu. Ta liga irgi paeina iš sifilio, bet moteriškēse ji daug rečiau atsitinka, negu vyriškiuose.

DVIDEŠIMT SEPTINTAS SKYRIUS

AR GALIMA VENERINES LIGAS IŠGYDYTI?

Kaip kad paprastieji pareiškimai kaslink venerinių ligų išsiplatinimo pasirodē esą neteisingi arba perdaug perdēti, taip lyginai atidaus perkratymo reikalauja pareiškimai kaslink galējimo arba, teisingiau sakant, negalējimo venerines ligas išgydyti. Triperio ir sifilio išgydymo beviltingumas paprastai yra piešiamas perdaug liūdnose, perdaug juodose spalvose, ir todel, priešingai tvirtinimams paprastų vyriškių ir moteriškių, o taipgi ir gydytojų, kurie nespecializuojasi venerinių ligų gydyme, aš noriu čia pareikšti, jog kiekvienas triperio atsitikimas vyriškiuose, be jokios išimties, jeigu tinkamai gydomas, gali būti visiškai išgydytas, *ant kiek tas paliečia visus praktiškus siekius.* Pastarąją sakinio dalį aš pridedu todel, kad išgydymas gali nebūti tobulu mokslinēje to žodžio prasmēje, tai yra, vyras gali nebesugrįžti atgal į tą patį stovį, kuriame jis buvo pirm

užsikrečiant ta liga. Tačiaus, visiems praktiškiems tikslams, ant kiek tas paliečia jį patį, ant kiek tas paliečia jo moterį ir ant kiek tas paliečia jo vaikų ateitį,—kiekvienas ligos atsitikimas, be jokios abejonēs, gali būti išgydytas. Ir aš sakau tą, remdamasis visokeriopais profesionaliais patyrimais, apimančiais beveik ketvirtą dalį šimtmečio.

Kaslink triperio moteriškēse, tai čia išgydymas priklauso dideliame laipsnyje nuo ligos smarkumo ir nuo to, kaip greitai po užsikrētimo pradēta gydyti. Jeigu triperis yra palietęs tik gimdos kaklą, vartus ir šlapinimosi kanalą, tai, greitai pradējus gydymą, tankiausiai pasiseka palyginamai trumpu laiku išgydyti. Bet jeigu triperinis uždegimas išsiplētē į gimdos vidurį, arba, dar blogiau, į Fallopiuso dūdutes, tuomet gydymas gali pasidaryti labai įkyrus, o kartais ir visai negalimas be tam-tikros operacijos.

Su sifiliu dalykai yra kitaip. Nuo to laiko, kaip Ehrlich'as įvedē vartojimą įvairių, arseniko turinčių, gyduolių, mums daug geriau sekasi sifilį gydyti, ir mes pilnai galime kiekvieną ligos atsitikimą padaryti nepavojingu kitiems, tai yra, neužkrečiančiu to, kuris turi su sergančiuoju gy-

venti. Bet, kaslink garantavimo visišką išgydymą, tai yra, garantavimo, jog ligoniui ateityje jau visai negręsia atkartotinas ligos išsiveržimas arba atsinaujinimas, ir jog jo vaikai bus visiškai liuosi nuo mažiausių ligos pēdsakų,—to mes ir dabar taip pat negalime duoti, kaip negalējome duoti tuomet, kuomet naujovinis sifilio gydymas dar nebuvo įvestas. Tokiu būdu, nusprendimas ar galima ar negalima sifiliu sirgusiam ligoniui leisti apsivesti priklausys žymioje dalyje nuo to, ar norintieji apsivesti vyras ir moteris nori turēti kūdikių, ar nenori. Jeigu jie nori turēti kūdikių, tai mes dažnai esame priversti neduoti leidimo apsivesti; bet jeigu vyras ir moteris sutinka apsivesti ir gyventi be vaikų, tuomet, didelēje atsitikimų didžiumoje, mes duodame leidimą apsivesti. Venerinių ligų ir apsivedimo klausimas bus plačiau apkalbētas tolimesniuose skyriuose.

Venerinēs ligos, aš pakartoju, yra pačios savyje užtenkamai baisios, be jokių perdējimų, be piešimo jas perdaug juodomis spalvomis. Ir reikalinga yra, idant žmonių idejos apie tas ligas nebūtų perdaug juodos. Reikalinga yra, idant jie žinotų, jog yra tūkstančiai ir dešimtys tūkstančių žmonių, sirgusių triperiu arba sifiliu,

kurie tapo visai išgydyti, kurie apsivedē, ir kurių moterys pasiliko visai sveikos, ir kurie davē gyvybę visiškai sveikiems, be jokių ligos pēdsakų, vaikams.

DVIDEŠIMT AŠTUNTAS SKYRIUS

APSISAUGOJIMAS NUO VENERINIŲ LIGŲ

Trumpai sakant, apsisaugojimą galima išreikšti šiais keliais žodžiais: Jeigu moteris turi nuožiūros, kad jos vyras turi kokią limpamą ligą, jinai turi prisilaikyti nuo lytinių susinešimų su juomi, kol tik ji persitikrins, jog jisai jau negali ją užkrēsti. Bet, jeigu delei kokių nors priežasčių tenka turēti susinešimus tokiose aplinkybēse, kur yra nuožiūra užsikrēsti,—moteris privalo *pirm* ir *po* susinešimo išsiplauti antiseptišku vandeniu. Kur yra labai neparanku plautis du kartu—pirm ir po susinešimo,—tai prisieina pasitenkinti išsiplovimu po susinešimo, bet daug saugiau ir užtikrinančiau yra išsiplauti pirm ir po susinešimo. Plovimuisi geriausiai naudotis pakabinama tryškyne (*fountain syringe*). Po kiekvieno išsiplovimo gimdymo kanale pasilieka šiek tiek antiseptiško skystimo, kuris sunaikina visus arba bent dalį ten patekusių ligos perų. Sekančiu būdu

prirengtas vanduo yra labai geras išsiplovimui: Į dvi kvorti karštoko, drungno arba šalto vandens įdėti ir ištirpyti vieną bichlorido pilę (jos perkasi aptiekose, po šimtą pilių bonkutėje, arba ir tuzinais; kiekviena pilė sveria apie 7½ grano; angliškai jos vadinamos *bichloride tablets*). Pirm susinešimo užtenka įsileisti tik biskį—apie pusę arba ketvirtą dalį kvortos taip atmiešto vandens, o likusį vandenį suvartoti išsiplovimui po susinešimo. Bichlorido pilių neturint, galima vartoti karbolinę rūgštį, įpilant į tiek pat vandens vieną didelį šaukštą atmieštos (5%) karbolinės rūgšties. Tam reikalui galima vartoti ir borinę rūgštį (*boric acid*), įpilant jos du, tris arba net keturis didelius šaukštus į dvi kvorti vandens.

Vietoje plovimosi minėtomis gyduolėmis atmieštu vandeniu, galima vartoti tam tikrą antiseptišką tepalą, kuris parduodamas suspaudamose, blėkinėse, ilgu kaklu dūdelėse. Tas tepalas vartojasi štai kaip: Dūdelės kaklą reikia atsargiai įdėti kiek galint giliaus į gimdymo kanalą ir paskui gerokai suspausti kitą dūdelės galą. Nuo spaudimo tepalas ištrykšta pro plonąjį dūdelės galą ir ištepa gimdymo kanalą.

Tačiaus, apart saugojimosi nuo užsi-

krētimo tiesioginiu būdu, t. y., laike lytinio susinešimo, moteris turi saugotis nuo užsikrētimo netiesoginiais būdais. Niekuomet, jei tik galite to išvengti, nesinaudokite viešа išeinamąja vieta, kuria naudojasi daugybē visokių žmonių. Jeigu jau būtinai prisieina tokia vieta naudotis, tai apsisaugokite užklojant sēdynę šmoteliu švarios popieros.

Negerkite iš viešo—visų vartojamo—geramojo puoduko. Jeigu būtinai prisieina iš tokio puoduko gerti, tai gerkite nepaliečiant lūpomis puoduko krašto. Kiekvienam lengva išmokti gerti nepaliečiant lūpomis stiklo arba puoduko kraštų.

Niekuomet, jokiose aplinkybēse, nevartokite viešo rankšluosčio. Senoviniai apskriti rankšluosčiai, kurie dar daugelyje vietų vartojami bendram nusišluostymui, yra dideliu pavojumi sveikatai ir jų vartojimas seniai turētų būt visur uždraustas.

Jeigu kada nors reikia gulēti viešbutyje arba šiaip svetimoje lovoje, tai pirm gulsiant persitikrinkit, ar visi lovos baltiniai yra švarųs ir šviežiai pakloti. Niekad negulkite į nežinomo žmogaus gulētą lovą.

Visuomet turēkite nuosavas šukas. Niekad nevartokite kitų vartojamų šukų arba šepečio.

Pasirūpinkite, kad jūsų dentistas būtų švarus ir švariai užlaikytų savo įrankius. Daug yra atsitikimų, jog dentisto įrankiai perduoda sifilį. Tas atsitinka šitaip: sifilitikas, nuėjęs pas dentistą, paprastai slepia savo ligą, ir jeigu dentistas nėra pratęs atsakančiai po kiekvieno vartojimo nuvalyti savo įrankius, tai liga gali būt perduota sekančiam pacientui.

Jeigu duodate nagus valyti ir taisyti, tai persitikrinkite, ar sveika yra valytoja (*manicurist*), arba bent ar sveikos ir švarios jos rankos.

Galop, neturėkite papročio bile su kuom bučiuotis. Šita drausmė yra labiausiai svarbi jaunoms mergaitėms. Bučiavimosi yra tikru pavojumi ir tūkstančiai atsitikimų žinoma, kur užsikrėsta sifiliu per bučiavimos. Sifiliu sergą žmonės dažnai turi ant lūpų, liežuvio ir vidurinėj skruostų pusėj mažyčius baltus skaudulėlius (*gleivėtas dėmes*). Tuose skaudulėliuose visuomet randasi ligos perų ir bučiuojantis liga lengvai tampa perduota sveikai ypatai. Įvairųs žaidimai su bučkiais neretai vienu sykiu perduoda sifilį daugeliui ypatų. Aš dabar gydau devyniolikos metų merginą, kuri, išvažiavusi vasarą pasilsėti, gavo sifilį tik vieną kartą pabučiuodama tūlą vy-

riškį. Saugokitės su bile kuom bučiuotis! Įpratimas bile su kuom bučiuotis yra daugeliu atžvilgių blogas ir smerktinas daiktas.

DVIDEŠIMT DEVINTAS SKYRIUS

GIMDYMO KONTROLIAVIMAS ARBA APRIBOJIMAS KŪDIKIŲ SKAITLIAUS

Nei viena mergina, kaip lyginai ir nei vienas vyriškis, neprivalo susirišti šliubo ryšiu, neapsipažinusi su naujausiais būdais perspējimui apvaisinimo, reguliavimui kūdikių skaitliaus. Su tais žmonēmis, kurie visokį bandymą reguliuoti kūdikių skaitlių laiko prasižengimu, mes neturime ką argumentuoti, nors mes tikime, jog labai mažai yra žmonių—išimant tik pačias žemiausias draugijos nuotrupas,—kurie nevartoja kokių nors reguliavimo priemonių. Jei tas būtų kitaip, tai mes matytume didžiumą šeimynų turint nuo dešimties iki dvidešimt kūdikių, vietoj dviejų arba trijų. Neigi aš žadu šį skyrių pašvęsti nuodugniam aiškinimui argumentų už racionalį reguliavimą kūdikių. Tas būtų vien tik pakartojimu argumentų, kuriuos aš esu plačiai išdēstęs kitur*). Tačiaus tūlus dalykēlius ne pro šalį bus ir čia priminti.

*) Knygoje, "Apribojimas Kūdikių Skaitliaus Perspējant Apvaisinimą". Ta knyga yra anglų kalboje. —Vertējas.

Nors gimdymo kontroliavimo klausimas dabar yra daug geriau žinomas, negu buvo žinomas tada, kada mes pirmiausiai pradējome kelti jį viešumon, tačiaus jis ir dabar turi būti kuodažniausiai minimas, kadangi suvedžiojanti tame klausime protavimai ir klaidingi aiškinimai platinasi veik taip pat spračiai, kaip ir rimtas to klausimo aiškinimas. Pirmiausiai reikia priminti apie plačiai išsiplatinusią mintį, būk mes stengiamiesi kūdikių skaitlių reguliuoti priverstinai, būk mes norį priversti žmones turēti mažą skaitlių kūdikių. Rodosi, jog nieko absurdiškesnio negali būti, o vienok daugelis žmonių tiki, būk tikrai taip ir yra. Tokiame manyme nēra nei kruslelio teisybēs. Priešingai, nors mes ir stojame už kontroliavimą gimdymo, mes patariame apribojimą kūdikių skaitliaus tik tiems, kurie, del įvairių priežasčių, finansinių, paveldētinių arba hygieninių, negali daug kūdikių turēti. Mes griežtai tikime, jog tos poros, kurios yra puikoje sveikatoje, kurių tēvai ir protēviai yra buvę geros sveikatos, kurie tinka kūdikių auginimui ir turi iš ko juos auginti, privalo turēti mažiausiai po pusę tuzino kūdikių. Jeigu jie turētų po tuziną, tai jie būtų verti visuomenēs padēkos. Viskas, ko mes rei-

kalaujame, tai tas, kad tokiame svarbiame dalyke, kokiu yra atvedimas šin pasaulin kūdikių, sprendimo teisē priklausytų tēvams-gimdytojams, ant kurių puola visa tų kūdikių išauginimo našta. Jie privalo žinoti, kaip kontroliuoti savo kūdikių skaitlių. Jie turi galēti patys spręsti, ar jie turēs du, ar šešis, ar tuziną vaikų.

APVAISINIMO PERSPĒJIMUI PRIEMONĒS

Gi tą argumentą, būk apvaisinimo perspējimui priemonēs yra kenksmingos moteries, vyro, arba abiejų, sveikatai, galima atmesti net be jokio platesnio svarstymo. Jokios naujovinēs apvaisinimo perspējimui priemonēs nēra kenksmingos. Tačiaus, net jeigu tas būtų ir teisybē, tai tas kenksmingumas, kurį minimos priemonēs galētų padaryti, būtų kaip vienas vandens lašas, palyginant su tais kenksmingumais, kurie paeina iš per dažnų neštumų ir gimdymų. Tūlų apvaisinimo perspējimui priemonių vartojimas turi šiek tiek neparankumų, kitos jų yra neestetiškos, bet tai yra menkniekiai ir labai pigi kaina už galējimą reguliuoti savo kūdikių skaitlių sulyg savo protingo noro.

Dabartiniu laiku plačiausiai prieš apsaugos priemones vartojamas argumentas

yra tas, kad jos neesančios absoliučiai tikros-saugios, tai yra, kad ant jų negalima esą absoliučiai atsidėti, kad jos neabsoliučiai kiekviename atsitikime teapsaugoja. Tas teisybē; tačiaus yra trys atsakymai, kurie tą užmetimą padaro beverčiu. Pirmas, daugelyje atsitikimų nepasisekimo priežastis slepiasi ne pačiose apsisaugojimo priemonēse, bet netinkamame, neatidžiame ir neprotingame jų vartojime. Geriausios pasaulyje priemonēs neatsieks tikslo, jeigu bus netinkamai vartojamos. Antras, jeigu priemonēs yra geros 98 arba 99 nuošimčiuose, o viename arba dviejuose nuošimčiuose pasirodo netikusiomis, tai jos yra tikra laime. Tūlos moterys būtų laimingiausiomis pasaulyje moterimis, jeigu jos galētų padaryti nevaisingais 98 nuošimčius savo lytinių susinešimų. Trečias, mūsų apsisaugojimo priemonių netobulumai paeina iš slaptybēs, kuria visas šis klausimas turi būti apsupiamas. Jeigu gimdymo kontroliavimo klausimas galētų būti nuodugniai išdiskusuojamas medikalinēse knygose, nēra jokios abejonēs, kad trumpu laiku mes turētume tokių priemonių, kurios būtų absoliučiai tikros ir visais atžvilgiais tobulos. Bet net ir tokios, kokios dabar yra, tos priemonēs yra geresnēs, negu nieko, ir, kaip

jau sakyta šio skyriaus pradžioje, kiekvienos jaunos moteries pareiga yra įgyti, kaipo vieną lyties srityje žinojimo dalį, žinių apie apsisaugojimą nuo perdaug dažnų neštumų. Teisybę sakant, aš skaitau tą svarbiausiu dalyku visame moteries apsipažinime su lyties apsireiškimais, ir ji privalo su tuo dalyku apsipažinti, nors jai nepasisektų nieko kito toje srityje patirti. Tasai žinojimas yra *absoliučiai* reikalingas jos sveikatai ir laimei ateityje.

KELETAS KASDIENINIŲ ATSITIKIMŲ

Per dvidešimt metų darbuodamosi racionalio gimdymo kontroliavimo srityje, aš susidūriau su daugeliu tūkstančių atsitikimų, kurie kuopertikrinančiausiai parodo tragiškas priverstos arba negeistos motinystės pasekmes, o taipgi pasekmes, paeinančias iš baimės likti auka priverstos arba negeistos motinystės.

Tūli atsitikimai pasitaikė mano paties praktikoje, kitus papasakojo man pažįstami gydytojai, o dar kitus aprašė man pačios nuo tų atsitikimų nekentėjusios ypatos, gyvenančios įvairiose šios plačios šalies vietose. Jeigu aš surinkčiau ir aprašyčiau visus atsitikimus, kuriuos man teko patirti per tuos dvidešimt metų, tai, be perdėjimo, jie

sudarytų tokio didumo knygą, kokią sudaro pilnasis anglų kalbos žodynas, ir tokiomis pat smulkiomis raidēmis atspausdintą. Tūli tų atsitikimų yra tikrai širdį perverianti. Jie verčia bjaurētis žmonių rasēs bukaprotybe, o lyginai bukaprotybe ir brutalybe-žiaurumu visų įstatymų gamintojų. Tačiaus aš nenoriu šauktis į jūsų jausmus. Aš nenoriu minēti kraštutinių ir vienatinių savo ypatybēmis atsitikimų. Todel aš trumpai papasakosiu keletą kasdieninių atsitikimų, kurie parodys jums naudingumą žinojimo apsisaugojimo priemonių ir tas tragedijas ir vargus, kuriuos gimdo tų priemonių nežinojimas.

Pirmas Atsitikimas. Šios rūšies atsitikimai yra taip paprasti, kad aš beveik noriu atsiprašyti už tokio atsitikimo minējimą. Jinai, kurią aš pavadinsiu ponia Smith, biskį daugiau devynerių metų kaip apsivedusi ir jau pagimdžiusi penkis kūdikius. Jinai buvo puiki motina, pati juos žindē, visu kuo tinkamai juos aprūpino, ir visi penki buvo gyvi ir sveiki. Bet viena pati besirūpindama vaikais ir namų užlaikymu, nes tarnaitēs jie neišgalējo pasisamdyti, jinai išaikvojo visas savo gyvastines jiegas; visa jos pirma buvusioji didžiulē energija visiškai sunyko; jos nervai ga-

lutinai nusidėvėjo ir išgvero, ir ji liko vien šešėliu to, kuomi buvo pirma. Gi naujo neštumo baimė slogino ją lyg kokis slogutis. Naktimis jinai sapnavo tai, o dienomis ta baimė nuodijo visas jos valandas. Ji jautė, jog jokiu būdu nebepajiegs pernešti dar vieną neštumą, dar vieną gimdymą su jo bemiegėmis naktimis ir alsinančiomis, darbo kupinomis dienomis. Jinai prašė savo gydytojo, kuris priėmė pasaulin jos kūdikius, duoti jai kokią nors priemonę apsisaugojimui nuo apvaisinimo, bet jisai juokais tą prašymą nuleido. "Tik būk atsargi," tai buvo visas patarimas, kokį jinai nuo jo gavo. O kuomet, nepaisant viso atsargumo, jinai, baisiausiame išgąstyje, pasijuto vėl nėščia, jinai susirinko visą drąsą, nuėjo pas tą patį gydytoją ir prašė padaryti jai persileidimą. Bet jisai buvo augštai gerbiamas gydytojas, krikščioniškas džentelmanas, ir jis labai įsižeidė ir pasibjaurėjo jos drįsimu eiti pas jį su prašymu papildyti "žmogžudystę". Jos ašaros ir meldimai nieko negelbėjo. Jisai pasiliko kietu ir nepermaldaujamu.

Ar jis būtų pasilikęs taip pat nepermaldaujamu, jeigu vietoj ponios Smith, kuri už padarymą persileidimo galėjo mokėti tik dvidešimt penkis dolerius, pas jį būtų

atējusi kokia nors iš jo pažįstamų taip vadinamos augštosios klesos ponių, galinčių užmokēti du šimtu ir penkias dešimtis dolerių, tai yra klausimas, į kurį aš nesiimu atsakyti nei vienaip, nei kitaip. Tą klausimą aš palieku atviru. Tiek tik pastebēsiu, kad persileidimų klausime, tūluose ypatinguose atsitikimuose, moralinis tūlų gydytojų pasibjaurējimas yra tuo mažesnis, kuo didesnis yra atlyginimas, kurį jie tikisi gauti. Neretai tas pats gydytojas, kuris baisiai įsižeidžia ir pasibjauri, kuomet pas jį ateina beturtē moteris ir, siūlydama dešimtį arba penkioliką dolerių, meldžia paliuosuoti ją nuo vaisiaus, išklausęs moteries, galinčios užmokēti šimtą dolerių, atranda, jog jai labai reikalinga išvalyti gimdą. O, ne! Jis nedaro persileidimo. Jis tik išvalo gimdą.

Bet grįžkime prie ponios Smith. Jinai išējo nuo įsižeidusio nepermaldaujamo gydytojo. Bet jinai buvo pasiryžusi nebegimdyti daugiau kūdikių. Jinai pasisakē savo nelaimę kaiminkai, o ta pasiuntē ją pas akušērę. Akušērē nebuvo nei ganētinai patyrusi, neigi labai švari. Ponia Smith turējo eiti pas ją du ar tris kartus. Prasidējo kraujo bēgimas, kuris tęsēsi apie dešimtį dienų; paskui įvyko kraujo užsinuo-

dijimas, nuo kurio jinai po kelių dienų ir numirė. Ji numirė, turėdama vos dvidešimt devynerius metus, palikdama nuliūdime tėvą ir penkis našlaičius kūdikius. Tėvas po kiek laiko gal ir susiras sau nusiraminimą su kita moteriške, bet vaikai-našlaičiai neberas sau globėjos-užtarėjos. Moteriai galima rasti pavaduotoją, motiną gi niekas negali pavaduoti.

Ir tokios tragedijos įvyksta kas dieną. Kas tikrieji tų tragedijų kaltininkai ir ar pajiegs jie už tai atsiteisti?

Pirm eisiant toliau, aš noriu pasakyti, jog baisus besiplatinimas persileidimų, su visais iš jų paeinančiais blogumais: užsikrėtimais, paliegimais, chroniškais įsiligojimais ir mirtimis, daugiau negu kas kitas ragina mus skleisti gimdymų kontroliavimo propagandą. Tie gi, kurie nori uždrausti platinimą bent kokių informacijų apie perspėjimą apvaisinimo, tiesioginiai gelbsti profesionaliniams išmesdinėtojams arba aborcionistams. Jie negalėtų nei kiek daugiau pastariesiems patarnauti net ir atvirai su jais išvien veikdami ir gaudami nuo jų atlyginimą. Beje, užsiminęs apie persileidimus, aš noriu visus perspėti. Savo propagandoje už kontroliavimą gimdymų, mes privalome labai rūpestingai at-

skirti ir atskirai laikyti perspējimą apvaisinimo ir persileidimą. Bukaprotis įstatymas abu tuodu klausimu deda vienon vieton, tūli nežinėliai žmonės ir tokie pat nežinėliai gydytojai skaito tuodu klausimu esant vienu ir tuo pačiu dalyku, bet mes, savo kalbose ir raštuose, turime laikyti tuodu klausimu atskirai; mes turime parodyti žmonėms pamatinį skirtumą tarpe perspējimo ir persileidimo, tarpe susilaikymo nuo tvērimo gyvasties ir sunaikinimo jau sutvertos gyvasties; mes turime nurodyti visą nemoralingumą skyrime tos pačios bausmēs už du daiktu, kuriuodu yra pamatiniai skirtingu, skirtingu ne tik laipsnyje, bet ir rūšyje—ir tik tuo būdu, laikydami tuodu dalyku atskirai, rodydami, jog mes stojame už vieną dalyką—perspējimą—o ne už kitą—išnaikinimą, mes galēsime įgyti abelną žmonių simpatiją ir pagelbą tų, kurie taiso įstatymus. Aš nesakau, kad nēra daugelio tokių atsitikimų, kuomet padarymas persileidimo yra ne tik pateisinamas, bet būtinai reikalingas; tačiaus tai yra skirtingas klausimas ir tuodu dalyku neprivalo būti sumaišomu. Ir mes visuomet priešinsimēs ir privalome priešintis kiekvienam bandymui tuodu dalyku sumai-

šyti, vistiek ar tokį bandymą darytų priešas ar draugas.

Antras Atsitikimas. Vaikinas A ir mergina B myli vienas kitą. Bet juodu negali apsivesti, kadangi jis per mažai uždirba. Juodu gal ir rizikuotų apsivesti, jeigu juodu nebaugintų vaizdas neužsibaigiančio skaitliaus kūdikių. Mergina paeina iš geros šeimynos, kurioje ji užaugo, jeigu ne pertekliuje, tai visgi gana puikiose aplinkybēse, gi kiekvieno gero amerikiečio (kaip ir kiekvieno vyro, abelnai) vaikino troškimu yra suteikti savo moteriai, jei jau ne geresnius, tai bent ne prastesnius namus, kokius jinai turējo pas savo tēvą. Čia galima priminti ir tą, kad jos tēvas pirma laiko numirē nuo persidirbimo, stengdamos suteikti kuogeriausį gyvenimą ir visus parankumus savo šešioms nevedusioms ir apsivedimo amžiuje esančioms dukterims.

Kaip sakiau, bijojimas kūdikių neleido jiem dviem susijungti. Kiekvienų metų pradžioje atsinaujindavo jų dviejų viltis, jog tų metų bēgyje juodu galēs susijungti moterystēs ryšiu. Bet metai ējo. Vaikino A plaukai suplonējo ir pradējo žilti, mergina B išrodē jau žymiai senyva ir ant jos veido jau matēsi raukšlių—apsivesti gi

vis dar nebuvo galima. Mergina B buvo labai religinga ir labai padori, ir niekuomet nedarē nieko nepadoraus. Vaikinas nebuvo taip labai padorus; jisai kartais eidavo kur kitur, o kadangi universitete esant jam nebuvo aiškinta, kaip apsisaugoti nuo venerinių ligų, jisai gavo triperį, kurio išgydymas užēmē apie šešis mēnesius laiko. Trumpai sakant, A buvo trisdešimt devynerių metų, o mergina B—trisdešimt penkerių metų, kuomet, daug kartų atidētasis apsivedimas galop įvyko, bet išrodē, lyg jiem dviem apsivedant meilēs dievaitis, Amuras, būtų kur tai kitur buvęs kažkuo užimtas, ir jų dviejų gyvenime yra labai mažai romantiškumo. Apsivedę juodu jau nebeturējo kūdikių, ką aš jau pirma buvau A pranešęs.

Aš skaitau šitą sunaikintu gyvenimu. Ir to viso priežastis—neturējimas biskučio tam-tikro žinojimo.

Jeigu apsisaugojimo priešai, tie, kurie yra priešingi visokioms informacijoms kaslink perspējimo apvaisinimo, nebūtų taip beviltingai kvaili, jie matytų, jog net sulyg jų pačių pažvalgų būtų geriaus, kuomet tokios informacijos būtų legaliai gaunamos. Galējimas tokias informacijas gauti padrąsintų prie apsivedimo daugelį žmo-

nių, kurie kitaip lieka nevedėliais, o padrąsinant apsivesti jaunystėje jie prisidėtų prie sumažinimo prostitucijos, prie sumažinimo venerinių ligų. O juk venerinės ligos, kaip jau gerai žinoma, yra vienu svarbiųjų faktorių žmonių rasės saužudystėje.

Trečias Atsitikimas. Jauna moteriškė buvo moterystės ryšiu pririšta prie vyro, kuris, apart buvimo brutaliu girtuokliu, sirgo periodiniai atsikartojančia beprotyste. Kas metai arba kas dveji metai jį reikėdavo paduoti kelioms savaitėms arba mėnesiams į beprotnamį. Ten bebūdamas jis šiek tiek pasitaisydavo ir jį paleisdavo. Ir kiekvieną sykį, paleistas iš beprotnamio, jisai pažymėdavo savo pasiliuosavimą tuomi, kad apvaisindavo savo moterį. Jinai nekentė jį ir bjaurėjosi juomi, bet negalėjo apsisaugoti nuo jo "glamonėjimosi". Ir jinai buvo priversta matyti save gimdant vieną nenormalį kūdikį po kito. Jinai meldė savo gydytojo suteikti jai kokį nors būdą apsisaugoti nuo neštumo, bet tas kvailys išsikalbėjo nežinojimu ir bijojimu duoti nelegalį patarimą. Galų gale moteriškė nusižudė, pagimdžiusi šešis nenormalius kūdikius, kurie išaugs greičiausiai girtuokliais, kriminalistais arba bepročiais.

Ir už tai, kadangi mes priešinamiesi

tokios rūšies veisimuisi, mus įtaria esant žmonių rasės nepriteliais, kurstant žmonių rasę prie saužudystės, peržengiant Dievo ir žmonių įstatymus. Oi, reikia mums reikia galingojo Samsono, kuris nušluotų tuos tuščiagalvius; reikia mums protinio Herkuleso, kuris išvalytų jų pripelėjusių kiaušų užkaborius ir įkrėstų juosna šiek tiek proto!

Ketvirtas Atsitikimas. Šis pavyzdis liečiasi porą, kurios abu nariu buvo atsinešę pasaulin labai blogus savo tėvų palikimus. Abiejų kraujas buvo labai užnuodytas ir sugadintas. Gydytojas, kuriam teko gydyti vyrą, perspėjo juodu ir pasakė, jog juodu neturi teisės gimdyti kūdikių. Bet čia apsireiškė kita klausimo pusė. Gydytojas norėjo suteikti jiem dviem būdus apsisaugoti nuo apsivaisinimo, bet vyras ir moteris, dievuoti katalikai, atsisakė peržengti savo religijos ir Dievo reikalavimus (tarsi Dievas būtų norėjęs pripildyti pasaulį silpnapročiais) ir nesutiko vartoti jokių priemonių apsisaugojimui. Iki šiol juodu susilaukė jau keturis kūdikius. Vienas kūdikis išrodo gana normalis, vien yra labai nesugabus ir bukaprotis, kuomi pilnai paneši į savo tėvus; du yra kurtu ir vie-

na akim aklu; ketvirtas yra išgama ir veik visai idiotas.

Šis atsitikimas pastato mus priešais kitą tos problemos pusę. Ką mes privalome daryti, kuomet bukapročiai ir nežinēliai tēvai atsisako liautis veisti beverčius ir niekam netinkančius vaikus? Agitacija už sveiką ir tobulą žmonių veislę, o taipgi abelnas mokslinis auklējimas išvystys tokią galingą visuomenēs nuomonę, kad niekas, apart idiotų, nedrįs leisti pasaulin fizikiniai ir protiniai apsunkintų ir netikusių kūdikių. Idiotai gi, kurie drįstų tą daryti, bus vasektomuojami arba atskiriami nuo kitų žmonių.

Penktas Atsitikimas. Ši pora jau aštuoneri metai, kaip apsivedusi ir turi penkis vaikus. Moteris užreiškē, jokiu būdu nebepajiegsianti daugiau vaikų gimdyti. Ji geriaus numirs, negu dar vieną vaiką gimdys. Tūlą laiką juodu bandē pertraukinēti susinešimus, nors tas abiem teikē pasibjaurējimą, bet kuomet pati vēl liko apvaisinta, jinai pasakē: "Daugiau to nebus!" Ir jinai nei arti savo vyro nebeprisileido. Tegu jis sau daro, ką jis nori—ji nieko nepaisē. Po keletos mēnesių vyras pradējo eiti kitur—gavo sifilį, turējo paleisti savo darbą, naminis gyvenimas iširo, pati išē-

jo ieškotis darbo, vaikai liko išblaškyti—trumpai sakant, namai, kurie, mums sakoma, yra mūsų draugijos pamatu, sugriūna, šeimyna iškrinka, skleisdama vargus ir nelaimes—ir tas viskas del to, kad laiku negauta reikalingų informacijų.

Šeštas Atsitikimas. Vaikinas A ir mergina B, pirmasis dvidešimt aštuonerių, antroji dvidešimt penkerių metų, jau kelioliką metų su viens kitu pasižinojo ir, nepaisant jų dviejų užsiēmimo, kuris neva tai darąs žmones persisotinusiais ir ciniškais—jisai buvo laikraščio reporteriu, o jinai buvo trumpų apysakų rašytoja—gana karštai vienas kitą mylējo. Bet jų dviejų užsiēmimas ir įeigos yra tokie, jog juodu jokiu būdu negali išgalēti nei vieno vaiko gimdyti ir auklēti. Juodu labai norētų apsivesti, bet vaizdas kūdikio—arba, teisingiau sakant, kūdikių—gąsdina juodų; ir juodu gyvena nevedę, nors tas abiem daro didelę fizikinę ir protinę blēdį. Netikētai juodu sužino tinkamus būdus reguliuoti apsivaisinimą, apsiveda ir laimingai gyvena visą savo amžių, tai yra, prisilaikydami nuo vaikų tol, kol gyvenimo aplinkybēs pavelija turēti kūdikius ir juos tinkamai išauklēti.

Kokiu žvilgsniu žiūrint draugija tapo nuskriausta tuomi, kad ši jauna pora įgi-

jo apsisaugojimui reikalingų informacijų?

Septintas Atsitikimas. Vaikinas C ir mergina D karštai myli vienas kitą. Ant nelaimēs, abiejų jų dviejų giminēse yra buvę bepročių. Juodu yra perdaug kiltų minčių, kad gimdyti kūdikius, kurie galētų kartais tapti bepročiais. Gal būti juodu yra visiškai sveiku, gal ir vaikai būtų sveiki, tačiaus juodu supranta, jog paveldētas palinkimas prie beprotystēs nēra juokais leidžiamas daiktas. Beprotystē, nuo ko ji nepaeitų, yra baisiu daiktu. Juodu pasmerktu gyventi vienatvēje, gi tokis gyvenimas jiem dviem reiškia amžiną liūdēsį ir ilgējimąsi. Tačiaus, lyg aniolas iš dangaus, ateina jiem dviem žinia, kad galima gyventi meilēs pilnu gyvenimu, nekenčiant tų bausmių, kurios paprastai tokį gyvenimą seka. Juodu apsiveda ir, rodos, visame pasaulyje nēra laimingiau gyvenančios poros.

Kokiu žvilgsniu žiūrint draugija nukentējo nuo to, kad ši pora įgijo apsisaugojimui reikalingų žinių?

Aštuntas Atsitikimas. Ponas ir ponia E jau penkeri metai, kaip apsivedę. Juodu turi ketverių metų senumo vaikutį, kuriame jau matosi aiškųs epilepsijos (puolamosios ligos) ženklai. Tēvai baisiai nusigandę ir susirūpinę; tyrinējimas gi parodo, jog

motinos giminėje, pirmesnėje gentkartėje, epilepsija buvo gana žymai apsireiškusi. Suprantama, kitas kūdikis gal ir nebūtų epileptiku; tačiaus užtikrinimas tame dalyke negalimas. Jokie, nors kiek savo atsakomybę supranta, tėvai nedrįs tokiame atvejyje rizikuoti. Juodu nutarė nebeturėti lytinių susinešimų. Juodu pildė tą nutarimą per tryliką ar keturioliką mėnesių; bet vieną naktį atsitinka nelaimė ir neužilgo jinai pasijunta esanti nešcia. Moteris pareiškia greičiau numirsianti, negu gimdysianti ir augysianti kitą epileptiką kūdikį. Jinai eina pas draugišką gydytoją, kuris padaro jai persileidimą, o paskui juodu su vyru, bijodamu tokių nelaimių atsikartojimo, sykiu begyvenant, nutaria persiskirti, ir tas viskas gręsia tragedija. Ant laimės, juodu patiria, jog apvaisinimas yra išvengiamas, ir juodu tęsia tolyn savo šeimyninį gyvenimą su nauda sau ir niekam niekuo nekenkdamu.

Kokiu būdu draugija tapo nuskriausta tuomi, kad šiuodu žmogu sužinojo apsisaugojimo priemones?

Devintas Atsitikimas. Ponas ir ponia F jau šešeri metai gyvena vedusių gyvenimu ir per tuos šešerius metus juodu tapo apdovanotu keturiais kūdikiais. Kuomet

juodu apsivedē, vyras uždirbdavo dvidešimt du doleriu savaitēje, ir lyginai tą pačią sumą jis uždirba dabar. Gi per tą laiką pragyvenimo lēšos pakilo bent dvidešimt penkiais nuošimčiais, o čia prisidējo dar keturios žmogystēs maitinti ir keturi kūnai aprengti. Kokį skirtumą tas viskas padarē jų dviejų vargingame gyvenime, tą galima geriau įsivaizdinti, negu apsakyti. Motinēlē per tuos šešerius metus paseno mažiausiai šešiolika metų ir joje nei pēdsako nebeliko jos jaunystēs ir mergiškojo gyvumo. Jinai myli savo kūdikius ir nenori jų išsibodēti. Jinai nei vieno savo kūdikio neatiduotų nei už milioną dolerių, bet, tuo pačiu laiku, ji neduotų nei penkių centų už dar vieną kūdikį. Bet tas tai juodu kuolabiausiai ir kankina—galimybē atsiradimo daugiau kūdikių. Ir ta galimybē daro ją nervinga, verčia stumti nuo savęs menkiausią vyro meilinimąsi, verčia iškelti vyro lovą į kitą kambarį. Jinai net pataria vyrui užganēdinti savo lyties geismus kitur... ir tuo pačiu sykiu jinai rūpinasi ir dreba iš baimēs, kad jis gali ir ištikrųjų jos patarimą išpildyti. Trumpai sakant, dailiam jaunos šeimynos gyvenimui gręsia iširimas. Ant laimēs, vyrui tenka kur tai perskaityti straipsnį apie galējimą sulyg

savo noro kontroliuoti kūdikių skaitlių, jisai pradeda tą klausimą tyrinēti; jo gydytojas išsikalbinēja nežinojimu, bet jisai nesiliauja jį maldavęs, gydytojas imasi tą dalyką tyrinēti ir gauna reikalingų informacijų, kuriomis pasidalija su savo pacientu. Šeimynoje vēl atsteigtas sutikimas ir namuose vēl viešpatauja laimē ir pasitenkinimas.

Ką ši pora nuskriaudē, gaudama jai reikalingų informacijų? O jeigu niekas neliko nuskriaustu, bet visiems užinteresuotiems tas išējo ant gero, tai kodel tokių informacijų suteikimas turētų būti skaitomas prasikaltimu, už kurį reikētų bausti, kaipo už baisiausį prasižengimą?

Dešimtas Atsitikimas. Jau penkiolika metų praējo nuo to laiko, kada apsivedē ponas ir ponia G. Juodu turējo septynetą vaikų, tai yra, tokį skaitlių, kokiu bile šeimyna gali pasiganēdinti. Tie septyni vaikai gimē laike pirmųjų vienuolikos metų po apsivedimo. Per paskutinius penkerius metus, bijodamu daugiau vaikų susilaukti, juodu pradžioje visiškai vengē susinešimų, o vēliau ēmē vartoti tokį būdą, kurį kiekvienas dabartinis lyties žinovas žino esant kenksmingu abiejų, vyro ir moteries, nervų sistemai. Vyras virto tikru

suirēliu; pradžioje patapo neurasteniku, paskui lytiniu nusilpēliu, barningu ir nesukalbamu, kuris nei darbavietēje su kuo besutikdavo, nei namiškiams ramybēs beduodavo, nuolat bardamosi su moterimi, kuri ir pati tokia pat suirēle patapo. Ekonominēs jų dviejų gyvenimo aplinkybēs ir nemažas skaitlius mažų kūdikių neleido tēvams persiskirti. Juodu bendrai vilko tolyn gyvenimo naštą, bet juodu gyveno lyg šuva viename su kate maiše. Abu tyliai troško pasiliuosuoti vienas nuo kito. Bet kartą, turkiškoj maudynēj beesant, vyrui pasitaikē nugirsti kalbą, kuri jį pastūmējo į tikrąjį kelią, ir štai, po vienų metų laiko, mes randame tą porą susitaikiusią, abudu geroje sveikatoje, begyvenančiu ramybēje ir gana puikiame sutikime. Toji permaina užvis didžiausią naudą atnešē jų dviejų vaikams. Kuomi čia tapo nuskriausta draugija? O betgi, jeigu tas gydytojas, kuris suteikē minimam vyrui informacijų, būtų pagautas ir nuteistas, tai jisai būtų gavęs vienus arba dvejus, arba penkerius metus kalējimo. Ar jis būtų to vertas?

Čia mes suminējome keletą aiškių, paprastų, nepadailintų ir neišpūstų atsitikimų, kurie yra tipiškais pavyzdžiais milio-

nų panašių atsitikimų ir kurie kuoaiškiausiai parodo, jog įstatymas, draudžiąs suteikti žinių apie perspējimą apvaisinimo, yra brutalis, nedoras, priešdraugijinis. Ar neprivalo tokis įstatymas būti atšauktu, ištrintu iš įstatymų knygų?

Žinoma, privalo.

TRISDEŠIMTAS SKYRIUS

PATARIMAI APSIVEDUSIEMS IR TIEMS, KURIE RENGIASI APSIVESTI

Aš turiu pasitikėjimą ir klausaus privatinių išpažinčių gal didesnio skaitliaus vyriškių ir moteriškių, negu kokis kitas gydytojas Amerikoje, o gal ir visame pasaulyje. Delei lengvai suprantamų priežasčių, jie papasakoja man dalykų, kurių jie net nepamanytų pasakoti savo nuolatiniam-pažįstamam gydytojui. Aš sužinojau daugelį priežasčių, kurios daugelyje šeimynų vedė pirma prie atšalimo, paskui prie susvetimėjimo, prie barnių, prie gyvenimo atskirai ir prie galutino persiskyrimo. Aš žinau pirmus žingsnius, kurie daugelyje atsitikimų patraukia vyrą prie kitos moteriškės. Ir aš noriu jums pasakyti, jog, nors aš drūčiai tikiu, kad paprastame vyriškyje yra palinkimų prie poligamijos arba, teisingiau sakant, prie įvairumo., vienok aš esu įsitikrinęs, jog viena svarbiau-

sių priežasčių, delei kurių tokia daugybė vedusių vyrų lanko prostitutes arba turi sugulovių ir moteriškų draugių, randasi pačiose moteryse. Daugelis moterų *varo* savo vyrus prie kitų moteriškių, ir tik jos vienos yra atsakomybėje už savo kančią, už atšaldymą savo vyrų prisirišimo ir gal net už jų prasišalinimą. Taigi sekančiuose puslapiuose aš stengsiuosi, kaip jau pirmiau minėjau, nurodyti tūlus akmenis ir uolas, į kurias taip tankiai susikulia vedusiųjų gyvenimo laivelis, ir duoti moterims tūlų pastabų-patarimų, kurie pagelbės joms palaikyti savo vyrų prisirišimą, o gal net ir ištikimybę.

Nors šie patarimai skiriami labiausiai moterims, tačiaus juose rasis ir vyrams naudingų pastabų. Tūli patarimai tinka abiem lygiai, vyrui ir moteriai, gi kaslink tų pastabų, kurios paliečia vien tik vyrus—moterys gerai padarys, atkreipdamos į tai savo vyrų atydą.

Pirmosios kelios savaitės arba pirmieji keli mėnesiai yra patys svarbiausieji vedusios poros gyvenime. Visas apsivedimo pastovumas, visa būsianti laimė dažnai priklauso nuo tų dalykų, kurie esti padaromi arba lieka nepadaryti bėgyje įžanginių moterystės gyvenimo savaičių. Pačio-

je bendro gyvenimo pradžioje vedusi pora būtinai turi prieiti prie šiokio tokio susipratimo, tai yra, turi išreikšti savo pažiūras į tuos arba kitus vienas kito apsiėjimus ir papročius. Jeigu jūsų vyras daro ką nors tokio, kas jums nemalonu ir jūs žinote, kad tas neturėtų būti daroma, tai geriausiai pačioje pradžioje apie tą pakalbėti. Lengviau yra perspėti papročio išsivystymą, negu išnaikinti paprotį jam išsivysčius ir įsigalėjus.

Pasilaikykite Savo Individualumą. Pirmutinis mano jums patarimas yra: *Pasilaikykite savo individualumą.* Jau seniai pastebėta—ir ta pastaba pilnai teisinga,—kad visur perdaug yra tokių vyrų, kurie sužiedotuvių laike pasižymi didžiausiu lipšnumu, malonumu ir nuolankumu, bet vos tik moterystės mazgas lieka sumegstas, jie užmiršta visą savo malonumą ir pradeda kalbėti ir elgtis tikrai diktatoriškai. Jie mano, būk moteris tikrai liovėsi ekzistavusi, kaipo atskira žmogystė, būk jinai pasinėrė ir dingo vyro esybėje, ir, kartu su praradimu savo pavardės, prarado visą teisę turėti savo nuomones, savo skonius ir, žinoma, savo draugus. Kartais vienas ar antras apsivedusiųjų turi atsisakyti nuo tokių draugų, kurie kuo nors labai nepa-

tinka arba nepakenčiami kitai pusei; tačiaus nedaleiskite užtemdinti arba nustumti užpakalin visą jūsų savystovumą arba individualumą. Išaiškinkite savo vyrui, jog jūs tebeesate nepriklausančia gyva žmogiška esybe. Aš nesakau, kad jūs tuojaus turite pradēti karą. Nēra man koktesnio daikto už karingą, priekabių jieškančią moteriškę, kuri visuomet pasipūtusi ir nuolat pasirengusi kautis už savo "teises". Bet aš pabrēžiu, jog daug ką galima atsiekti malonumu ir rimtu tvirtumu. Ir atsiminkite tai, kad daugelis vyrų elgiasi taip, kaip jie elgiasi, ne todel, kad jie būtų taip jau blogi ar pasileidę, bet todel, kad jie yra bukapročiai arba vaikiški. Kartais kaltas yra vien tik jų neatidumas ir neapsvarstymas. Jie buvo klaidingai išauklēti ir tūli jų ištikrųjų įsivaizdina, būk slopindami ir naikindami moteries savystovumą ir individualumą, jie darą jai gerą. "Tai jos pačios gerovei". Rimtas pasikalbējimas su vyru kartais padaro stebētiną įspūdį. Kartais tokis pasikalbējimas gali visiškai perkeisti jo mintis. Suprantama, jeigu vyras yra nenaudēlis, save augštinąs kvailys, arba beširdis brutalas, tai jūs nieko su juomi nepadarysite;

tačiaus, ant laimēs, ne visi vyrai į tas blogąsias rūšis priklauso.

Moteries Elgimasis Lytinių Susinešimų Srityje. Dabar aš prieinu prie opaus klausimo. Tačiaus, nors jis ir opus, jis turi būti drąsiai ir šaltai apkalbētas, nes jis yra priežastimi gal didesnio skaitliaus vyrų neištikimybēs atsitikimų, negu visos kitos priežastys sykiu. Aš kalbu apie moteries atsinešimą į savo moterystēs pareigas, kitais žodžiais sakant, į lytinius susinešimus. Labai daug yra moterų, kurios lytinį aktą (susinešimą) skaito įkyriu ir varginančiu prievartos darbu, kuo tai tiek nemaloniu, jog reikia stengtis kuogreičiausiai jį atlikti ir užbaigti; vyro reikalavimus toje srityje jos skaito sunkia našta, neteisētu arba net brutaliu dalyku; gi jų elgimasis pirm ir laike susinešimo yra tokis, kuris galētų atšaldyti kiekvieno švelnesniais jausmais ir jautresnio vyro palinkimą ir meilę. Daug ir įvairių yra priežasčių, kurių delei daugelis moterų taip elgiasi; čia ne vieta nuodugniai tas visas priežastis perkratinēti. Aš tik trumpai jas paminēsiu. Viena didelē priežastis yra įgimtas šaltumas. Moteriškē yra šalta, taip sakant, šaltakraujē, neturi jokio patraukimo prie lytinių susinešimų ir neran-

da juose jokio džiaugsmo, jokio malonaus jausmo. Tokių moterų negalima kaltinti; jų reikia tik pasigailėti. Tačiaus net ir jos galėtų elgtis taip, kad neatstumti nuo savęs savo vyrus.

Kita didelē priežastis yra nedoras, dievašninkiškas išauklējimas, kuris lyties aktą skelbia esant kuo tai nešvariu, nemoraliu, gyvulišku, brutaliu. Tokioms moterims reikalinga gero "pasikalbējimo", išaiškinimo, ir, jei tik jos nēra įgimtos kvailēs, dažnai vienas geras išaiškinimas pataiso dalykus. Lygią su tuo abelnu dievašninkiškumu vertę turi ir ta bjauri ideja, kurią skelbia keletas pusiau bepročių, protiniai persenusių vyriškių ir moteriškių, būk lytinis susinešimas esąs vien tik veisimosi tikslui. Jie skelbia, jog susinešimas leistinas tik tada, kada norima pasidaryti kūdikį; visais gi kitais laikais susinešimas esąs nusidējimu, "prostitucija", prasikaltimu prieš Dievą, ir t.t., ir t.t. Žinoma, jeigu moteris turi tokias idejas, tai vyras nēra didelēs simpatijos vertas. Vyriškis privalo jau pirma žinoti, kokias idejas turi ta moteriškē, kurią jisai rengiasi padaryti savo moterimi ir savo kūdikių motina. Bet, ant nelaimēs, susižiedavusi pora niekuomet nepaliečia to svarbiau-

sio lyties ir lytinio gyvenimo klausimo (negražu, mat, esą tokius klausimus liesti!), apsivedę gi tankiai pasijunta beesą griežtomis priešginybēmis. Tokiuose atsitikimuose irgi labai daug pagelbsti nuoširdus pasikalbējimas. Aš esu turējęs keliolikę tos rūšies atsitikimų, kur paaiškinantis pasikalbējimas arba net laiškas išgelbējo porą nuo iširimo.

Daugelyje atsitikimų priežastis priešinimosi susinešimams yra bijojimas neštumo. Šitokiame atsitikime moteris elgiasi teisētai. Bet tam yra labai paprasta pagelba: suteikite moteriai pilnus pamokinimus, kaip vartoti apsisaugojimo priemones. Kitos priežastys nekentimui susinešimų yra per dažnas saužagiavimas, skausmingas mēšlungiškas susitraukimas gimdymo kanalo susinešimų laike (*vaginismus*), kokis nors nenaturalis nuaugimas lyties organų, uždegimas, sutinimas, ir t. p. Bet kokios nebūtų tos moteries "blogo elgimosi" priežastys, jos visos yra prašalinamos. Tūlos jų reikalauja gydymo gyduolēmis, kitos—psichikinio, dvasinio gydymo, o dar kitos—nieko kito, apart rimto, nuoširdaus pasikalbējimo, paaiškinimo.

Ir aš noriu pabrēžti štai ką: Neatstumdinēkite savo vyrus, kuomet jie pra-

šo lytinio prielankumo—bent neatstumdinēkite juos perdaug dažnai. Naminis gyvenimas yra daug laimingesnis ir malonesnis tose šeimynose, kur susinešimai įvyksta palyginamai dažnai ir kur moterys pilnai ir noriai juose dalyvauja, negu ten, kur susinešimai įvyksta retai ir kur moterys lydi juos murmējimu ir visokiomis įžeidžiančiomis pastabomis.

Tačiaus, žinoma, jūs neprivalote eiti nei prie kitos kraštutinybēs. Jūs neturite statyti savo vyrui per dažnų reikalavimų. Vyriškiui susinešimo aktas reiškia daug daugiau, negu jis reiškiai moteriškei; jame jis iššaukia daug didesnį kūno ir dvasios pailsimą, ir ta moteris, kuri šiame dalyke elgiasi be apsvarstymo, sēja nesutikimo ir nelaimēs sēklas. Jinai aukoja ateitį dabarčiai. Vyras gali susirgti persisotinimu arba lytiniu nusilpimu, ir moteriai gali tekti daug ilgiau gyventi be jokio lytinio užsiganēdinimo, negu tas būtų galēję atsitikti, esant jai nuosaikesne. Jokiame kitame gyvenimo ruožte nuosaikumas nēra tiek svarbiu, kiek lyties gyvenime. Nenaudojimas, neužtektinas naudojimas ir per didelis naudojimas yra blogai. Abiem bendrai džiaugsmingas, abiejų norimas ir nuosaikiai dažnas dalyvavimas lytiniame su-

sinešime daugiausiai prisideda prie padarymo gyvenimo laimingu ir ilgu.

Apatinių Drapanų Gražumas. Šitas gali būti laikoma perdaug trapiu arba perdaug menku daiktu, kad jį diskusuoti svarbioje lyties knygoje. Tačiaus niekas nėra perdaug menku, kas liečia žmonių laimę, ir jūs pripažinsite mane teisybę kalbant, kuomet aš pasakysiu, jog puikios apatinės drapanos arba gražųs baltiniai lošia labai svarbią rolę vedusiųjų gyvenime. Ir kiekviena vedusi moteriškė privalo turėti tokias gražias ir puikiai padarytas apatines drapanas, kokias tik jinai gali išgalėti. Ploni ir gražiai papuošti naktiniai marškiniai gali būti svarbesniais, negu brangus sijonas arba skrybelė. Ant nelaimės, didelė daugybė moterų tą faktą ignoruoja. Iš paviršiaus jos apsirengia gražiai, gi jų apatiniai sijonai, kelinės ir marškiniai yra pačios prasčiausios rūšies ir dargi abejotino švarumo. O jau jeigu yra moteriškės drabužių dalys, kurios turi būti kuošvariausiai ir kuogeriausiame stovyje užlaikomos, tai, aš pabrėžiu, jomis yra jos apatinės drapanos.

Neprasižengkite Prieš Estetiką. Tūlos moteriškės mano, jog jeigu jau jos surištos moterystės ryšiu su savo vyrais, tai

joms nebėra reikalo su jais esant prisilaikyti estetikos reikalavimų. Jos be susivaldymo atlieka vyrui matant tokius darbus, kurių niekuomet neišdrįstų daryti kam nors svetimam matant. Pavyzdin, atvirai kalbant, nors tema čia ir ne iš maloniųjų, jos šlapinasi vyrui matant, arba leidžia jam matyti antdrapanių suterštus užraiščius, ir t. p. Tūli vyrai gali to nepaisyti; bet tūli vyrai yra labai jautrųs—vyriškiai, abelnai imant, yra estetingesni už moteriškes—ir kartais atšalimas vyro linkui savo moteries prasideda iš kokio nors vulgariško arba neestetiško moteries pasielgimo. Lytinis aktas, kaip jau minėta, yra labai trapus mechanizmas, ir labai lengva jį sugadinti. Yra žinoma, jog šlapinimasis vyro akyse daugelyje atsitikimų umai panaikino ką tik buvusį lytinį geismą. O vienas vyras man pasakojo, jog, pamatęs šėpoje antdrapanių krauju suterštų skarų krūvą, jis per keletą mėnesių nebegalėjęs atlikti susinešimų su savo moterimi. Jūs galite manyti, jog tas viskas yra menki dalykėliai, bet ir visas gyvenimas susidaro iš mažų dalykėlių, ir daugybės vedusiųjų gyvenimas sugriuvo vien del nepaisymo tų menkų dalykėlių.

Blogas iš Burnos Kvapas. Aš nežinau

kitos fizikinēs ligos, kuri būtų taip pavojinga, taip mirtina prasidedančiai meilei, kaip drūtas, smirdantis iš burnos kvapas. Kaip nuodingas gazas nuvaitina trapų augalą, taip blogas iš burnos kvapas nuvaitins trapų meilēs augalą. Taip, drūčiai smirdąs atsikvēpimas atšaldo net karščiausius jausmus. Visuomenē labai nusistebētų, jeigu ji žinotų, kiek daug persiskyrimų priežastimi yra niekas kitas, kaip tik blogas iš burnos kvapas. Todel, jeigu jus kankina ta nelemta liga, nieko nelaukiant kreipkitēs pas nusimanantį gydytoją ir neliaukite gydytis, nepaisant, kaip įkyrus ir ilglaikinis tas gydymas nebūtų, kol tik visiškai neišsigydysite. Tas turi didelę svarbą jūsų laimei.

Blogas iš Kitų Kūno Dalių Kvapas. Visuomet reikia rūpintis, kad iš jokios kūno dalies nebūtų jokio nemalonaus kvapo. Organizmui esant normaliame stovyje, nēra reikalo griebtis kokių nors dirbtinių priemonių, t. y., kvepalų ar ko kito panašaus. Dažnas maudymasis ir abelnas švarumas ganētinai apsaugoja kūną nuo nemalonaus kvapo. Naturalis moteriškēs kvapas (*odor feminae*) yra malonus, patraukiantis ir nereikalauja jokio slēpimo. Bet kur apsireiškia nemalonus kvapas iš

lyties organų, iš kojų arba iš pažasčių, ten reikia griebtis tinkamo gydymo, ir tokiuose atsitikimuose pilnai leistina vartoti lengvai kvepiančius kvepalus, ar tai skystame pavidale (perfumai), arba kvepiančių miltelių pripiltus maišyčius nešiotis drabužiuose, arba apsibarstant sukvepintais talkum milteliais. Kvepalų vartojimas tokiuose atsitikimuose ne tik leistinas, bet ir patartinas.

Kojų prakaitavimą ir nemalonų iš jų kvapą labai gerai gydyti sekančiu būdu: Vakare ir ryte mazgokite kojas dideliame bliūde vandens, į kurį įpilta viena uncija (du valgomu šaukštu) formaldehydo skystimo (*formaldehyde solution*). Numazgoję, atidžiai nušluostykite, kad būtų visiškai sausos, o paskui gerai ištrinkite kojas sekančiais milteliais. Tie milteliai yra paprastu būdu sutaisomi, pigųs ir gerai veikia. Štai jų sudētinēs dalys su nurodymu, kiek kurios dalies reikia dēti: salisilinēs rūgšties—viena drama, borinēs rūgšties—viena uncija, džiovinto alumo—dvi unciji, talkum miltelių—keturios uncijos. Parankumo delei, čia pridedame tų miltelių receptą anglų kalba, kad lengviau būtų bile aptiekoje jų nusipirkti:

Salicylic acid ...... one dram
Boric acid .... one ounce
Dried alum ...... two ounces
Talcum .... four ounces

Perkant, geriausiai paprašyti, kad ten pat, aptiekoje, visas dalis tinkamai sumaišytų, bet tą galima ir pats padaryti. Rytmečiais reikia biskutį tų miltelių įdulkinti į pančiakas pirm apsiaunant, gi pančiakas reikia labai dažnai mainyti, vieną arba ir du kartu dienoje. Tie milteliai taipgi naudingi prašalinimui prakaitavimo ir blogo kvapo pažastyse.

Aš nepaduodu jokių gyduolių prašalinimui blogo iš burnos kvapo, kadangi tokis apsireiškimas gali turēti labai daug įvairių priežasčių. Nemalonaus kvapo priežastis gali rastis nosyje; ji gali rastis burnoje, gendančiuose dantyse, gerklēje, tonsiluose. Nesveikas skilvis, kokia nors plaučių liga, ir t. p., irgi gali būti nemalonaus kvapo priežastimi. Kartais jis gali paeiti iš persivalgymo. Todel ir negalima nurodyti vieno visuose atsitikimuose tinkančio gydymo; kas viename atsitikime gali būti labai naudingu, tas kitame atsitikime gali pasirodyti visai netinkančiu. Todel, geriausias dalykas yra nueiti pas gydytoją, idant tas surastų tikrąją blogo kvapo

priežastį ir pritaikytų tinkamiausią gydymą.

Baltosios. Yra vyriškių, kurie pasijunta *visiškai negalį* turėti lytinių susinešimų su moteriške, kurią jie žino sergant baltosiomis. Jau patsai to fakto žinojimas atima jiems *galimybę* tą aktą atlikti. Jis padaro juos bejiegiais, nusilpėliais. Baltosios iššaukia juose koktumą, o koktumas yra mirtinas lyties jiegai pavojus. Štai ir šiandien pas mane buvo moteriškė, kuri rūpestingai meldė patarimo ir gydymo. Jau penkeri metai, kaip jinai apsivedusi. Jinai visuomet turėjo baltąsias, kiek jinai atsimena, net nuo penkioliktų savo amžiaus metų. Apart tos vienos negalės, jinai buvo sveika. Pirmuosius trejus po apsivedimo metus jos gyvenimas buvo laimingas. Paskui, viename nelaimingame momente, jinai pasisakė vyrui savo ligą, t. y., jog visą laiką serganti baltosiomis, ir tuojaus jinai patėmijo jame permainą. Jisai negalėjo pilnai paslėpti savo veide pasirodžiusią išraišką. Ir nuo to laiko vyras liovėsi turėjęs su ja susinešimus. Keletą sykių jis dar bandė, bet susinešimai išėjo abiem nepatenkinanti, ir moteris patėmijo, jog jisai prisiverčia, daro tai prieš savo norą. Jinai ėmė vartoti kažkokias patentuotas

gyduoles, o paskiau nuējo pas vieną gydytoją, tačiaus tas nedavē jokių pasekmių. Dabar jinai baisiai rūpinosi ir bijojo, jog, jeigu jai nepasiseks išsigydyti, vyras pareikalaus atskiro gyvenimo arba ir visiško atsiskyrimo.

Jeigu turite baltąsias — gydykite jas, neužleiskite, neduokite įsisenēti. Ir atsiminkite, jog jums nēra reikalo pasakotis vyrui visas savo negales, kurios gali iššaukti koktumą arba įžeisti estetikos jausmą.

Flirtavimas. Neflirtuokite. Vyrai gali klaidingai jus suprasti ir jūs galite įgyti palaidos moteriškēs vardą, nors ir visiškai nebūtumēte tą vardą užsitarnavusios. Aš nesakau, kad jūs visuomet privalote rodyti žiaurų, atstumiantį veidą, neigi, kad jūs turite raukyti antakius ir pykti ant žmonių, drįstančių į jus šyptelēti arba kaip kitaip išreikšti pagarbą jūsų moteriškai grožei. Vienok yra didelis skirtumas tarpe draugiškos išraiškos ir flirtavimo. Tačiaus, kuomet jūsų vyras pradeda jus nebepaisyti, pradeda atšalti, tuomet lengvas flirtavimas gali būt pateisinamas. Jūsų vyrui *visuomet* bus naudinga žinoti, kad, apart jo, pasaulyje randasi dar ir kitų vyriškių, ir kad tūli tų vyriškių įdomauja ta moteriške, kurią jisai skaito savo amžina

ir išimtinai jam vienam priklausančia nuosavybe.

Vyrai Apsileidēliai. Neleiskite savo vyrui tapti nerangiu ir apsileidēliu. Aš sakau tą stačiai, nejieškodamas švelnių žodžių, nes šiame klausime švelniems žodžiams nēra vietos. Daugelis vyrų visai neįpranta laikyti savo moteris pagarbos vertomis moteriškēmis, kiti gi, nors pradžioje ir prisilaiko to papročio, bet greit jį pameta. "Tai nēra gerbtina moteriškē, tai tik mano moteris." Tasai pasakymas žinomas, kaipo juokas, tačiaus tūli vyrai visai neskaito jį juoku? Tūli vyrai mano, būk priešais savo moteris jie gali būti tiek apsileidusiais ir nešvariais, kiek tik tas jiems patinka. Duokite savo vyrui suprasti, jog švarumas ir tvarkus užsilaikymas nēra vien moteriškosios lyties pareiga, ir kaip vyras nori, kad jo moteris būtų švari, daili ir susitvarkiusi, taip pat ir moteris gali gērētis tokiomis gi savo vyro ypatybēmis. Daugelis moterų yra labai pratiklios ir jautrios, ir nors jos gali ir nieko savo vyrams nesakyti, neprikaišioti, bijodamos suerzinti arba įžeisti, tačiaus jos gali daug ką nemalonaus apie vyrus manyti. Gi vyro pareiga visuomet elgtis taip, kad neduoti priežasties moteries galvoje atsirasti

minčiai, jog jos vyras neesąs jau taip visame kame tobulas, kaip ji pirmiau apie jį maniusi.

VERTĒJO PRIEDAS

PAAIŠKINIMAS NESUPRANTAMŲJŲ ŽODŽIŲ

Kadangi nespecialistui žmogui, o ypač mūsų moterims ir merginoms, daugybē net paprasčiausių medicinoje vartojamų žodžių dažniausiai esti arba visiškai nesuprantamais, arba jų tikroji reikšmē yra neaiški ir klaidingai suprantama, todel matau reikalą pridēti paaiškinimą nesuprantamųjų žodžių, kuriuos jums teko šioje knygoje rasti ir kurie gal liko tekste neišaiškintais.

ABSOLIUČIAI — ABSOLIUTINIAI.— Visiškai; visuotinai; visame kame; be jokių išimčių.

ABSOLIUTIS.— Visiškas; visuotinas; be išimčių.

ABSURDAS.— Priešingumas protui; nesutinkąs su sveiku protu elgimasis, kalba arba nuomonē; dalykas arba apsireiškimas, kurį, sveiku protu vadovaujantis, negalima pripažinti teisingu arba galimu.

ABSURDIŠKAS — ABSURDINIS.— Sveiku protu nedaleidžiamas ir nepripažįstamas galimu elgimasis, kalba, nuomonē, ir t. p.

AKTAS.— Veikimas; kokis nors darbas, pavyzdin, lytinis aktas reiškia tą patį, ką ir lytinis susinešimas. žodis aktas turi ir daugiau reikšmių, bet medicinoje ir biologijoje jisai vartojamas dažniausiai išreiškimui kokio nors organizmo ar gyduolių atliekamo darbo.

AKTUALIS — AKTUALINIS.— Tikras; tikrai esąs; gyvuojąs ir veikiąs daiktas arba apsireiškimas.

AKTYVIS — AKTINGAS.— Veiklus; veikiąs; darbštus; tinkamai atliekąs savo darbą žmogus, organas, gyduolės, ir t. p.

AMBICIJA.— Kiltumas; noras pakilti augščiau kitų turtu, garbe arba kuo nors kitu.

ANATOMIJA.— Mokslas apie kūno organų subudavojimą.

ANEMIJA.— Kraujo liesumas, t. y., nebuvimas kraujyje užtenkamai raudonųjų kraujo dalelių. Blyškligė.

ANEMIŠKAS — ANEMINGAS.— Turįs liesą kraują. žymiausiu paviršutiniu anemingumo ženklu yra išblyškimas arba išbalimas.

ANTAGONIZMAS.— Priešginumas; priešingas veikimas, nesutikimas nuomonėse, būde, ir t.p.

ANTISEPTIKAS.— Gyduolė, užmušanti įvairių ligų perus ir apsaugojanti nuo puvimo. Tarpe daugybės žinomų antiseptikų plačiausiai naudojami: karbolinė rūgštis, borinė rūgštis, peroxide of hydrogen ir paprastoji sūroji druska.

ANTISEPTIŠKAS — ANTISEPTIKINIS. Užmušąs ligų perus; turįs antiseptiko ypatybių. Antiseptikinis vanduo — vanduo, kurin pri-

maišyta kokio nors antiseptiko; tokis vanduo vartojamas plovimui įvairių žaizdų, išsiplovimui lyties organų, ir kituose panašiuose reikaluose.

APETITAS.— Noras arba patraukimas valgyti; įgimtas geidimas užganėdinti kokį nors jausminį troškimą. Lytinis apetitas — patraukimas prie lytinių susinešimų.

ARTERIJA.— Arterijomis vadinamos gyslos, kuriomis apvalytas kraujas išnešiojamas iš širdies į visą kūną. (Žiūrēk *Vena.*)

ATROFIJA.— Sunykimas arba susitraukimas kokio nors organo arba raumenų. Kepenys, inkstai, ovarai, gimda, išlaukiniai lyties organai gali tūluose atsitikimuose tiek susitraukti, sunykti, jog lieka kelis kartus mažesni už savo tikrąjį didumą.

AUREOLĒ.— Šviesus ratas, kurį kartais galima matyti aplink saulę arba aplink mēnulį; šviesus ratas, piešiamas aplink taip vadinamų šventųjų galvas ant tikybinių paveikslų; kokia nors didelē pagarba, rodoma kokiam žmogui, įsitikinimui, nuomonei, ir t. p.

BRUTALAS.— Be atjautimo; žvēriškas; žiaurus; necivilizuotas; beširdis žmogus.

BYRON'AS, JURGIS GORDONAS.— Vienas žymiausių anglų poetų. Gimē 1788 m., mirē 1824 m.

CELĒ.— Mažytē, į košelieną panaši, gyvulių arba augalų kūno medegos dalelē, apsupta plēvele. Atskira gyvos medegos vieneta. Tyrinēdami su padidinančiais stiklais organines medegos dalis, kaip tai augalo lapą arba žie-

dą, arba šmotelį odos, raumenų, kepenų ar inkstų, mes randame, kad jos nesusideda perdēm iš vienos bendros medegos, kaip, pavyzdin, vanduo, bet iš atskirų, įvairaus pavidalo, vienetų, sulipintų viena su kita pagelba tamtikros lipnios medegos. Tos vienetos tai ir yra celēs ir iš jų susideda didžiausia gyvos medegos dalis. *Celių yra įvairaus pavidalo* ir jos atlieka įvairias pareigas. Nervų celēs skiriasi, kaip pavidalu, taip ir veikimu, nuo *raumenų celių, nuo gilių celių*, nuo odos arba gleivētosios plēvēs celių, ir t.t. žmogaus kūnas susideda iš milionų milionų celių. žmogaus kūno celēs yra įvairaus didumo. Stambiausios jų siekia apie vieną šimtas dvidešimt penktą dalį colio skersai, smulkiausios gi turi vos vieną penkiatūkstantinę dalį colio skersai. Tūlos celēs, kaip, pavyzdin, baltosios kraujo dalelēs, neturi aplink save jokios plēvelēs.

CHARAKTERIZAVIMAS.— Apibūdinimas, apipiešimas, pažymējimas svarbiausių žmogaus arba kokio nors daikto ypatybių.

CHRONIŠKAS.— Ilgalaikinis; ilgai besitęsiąs; įsisenējęs. Chroniška liga — ilga, įsisenējusi liga.

CINIKAS.— Zurzantis, visur blogo ješkantis žmogus, kuris viską įžeidžiančiai išjuokia ir nuolat ješko, ką savo liežuviu užkabinti.

CINIŠKAS.— Tokis, kaip cinikas; cinikui panašus. Ciniška kalba — priekabių ješkanti, įžeidžianti kalba.

CINIZMAS.— Ciniškas elgimasis; įžeidžiąs iš-

juokimas; nešvari arba negražių žodžių pilna kalba.

CIRKULIACIJA.— Kraujo judėjimas gyslose. Apvalytą kraują širdis varo tam-tikromis gyslomis (arterijomis) į visą kūną, suterštasis gi kraujas kitomis gyslomis (venomis) grįžta atgal į širdį ir ten tampa apvalytas, o paskui vėl eina į kūną. Tasai nesustojantis kraujo keliavimas ir vadinasi cirkuliacija.

DIKTATORIUS.— žmogus, turintis augščiausią galybę; augščiausias vadas arba valdonas; žmogus, statantis save augščiau kitų ir norintis visus valdyti.

DOZA.— Tam tikra kiekybė gyduolių, kurią gydytojas įsako ligoniui vienu kartu suvartoti; dalis arba porcija ko nors, skiriama vienlaikiniam suvartojimui.

DRAUGIJA.— Visi žmonės abelnai imant; veik tas pats, kaip ir visuomenė. Siauresnėje prasmėje draugija vadinasi kokia nors kuopelė žmonių, susijungusių geresniam atsiekimui kokio nors bendro tikslo; bendrija.

DRAUGIJINIS.— Visą draugiją paliečiąs; kas nors atsinešąs prie visos žmonių draugijos; visuomeninis.

DžENTELMENAS.— Dorai išauklėtas, visuomet gražiai, maloniai ir padoriai apsieinantis žmogus.

ELASTIŠKAS — ELASTINGAS.— Daiktas arba kūno organas, galintis ištysti, išsiplėsti arba sulinkti, o paskui vėl sugrįžti į savo pirmiau buvusį pavidalą; turintis ištysimo ir susitrau-

kimo ypatybių, kaip, pavyzdin, rezina arba gumas-robas.

ELEMENTARIŠKAS — ELEMENTARINIS.— Pradinis; žemiausias laipsnis išsivystyme, moksle, ir t. p., kurį būtinai reikia pereiti, norint pasiekti augštesnius laipsnius.

ESTETIKA.— Mokslas apie grožę ir dailę gamtoje, dailės tvariniuose ir literatūroje; estetika aiškina, kame apsireiškia tikrasis to ar kito daikto ar pasielgimo gražumas ir gvildena grožės supratimo vystymąsi.

ESTETIŠKAS — ESTETINGAS.— Turintis savyje grožės; patraukiantis savo dailumu; suprantantis grožę; turintis savyje dailės jausmą; dailiai ir švariai besielgiąs ir kalbąs žmogus. *Neestetingas* gi reiškia neturintis grožės ir negalintis jos suprasti, abelnai — visame kame priešingas estetingam.

FAKTORIUS.— Agentas; kas nors tokio, kas prisideda prie atlikimo kokio nors darbo organizme, draugijoje arba kur kitur. Pavyzdin, gyduolės yra faktoriumi arba agentu, kuris pagelbsti organizmui nugalėti ligą.

FIZIOLOGIJA.— Mokslas, tyrinėjantis normalius kūno veikimus, kaip tai, maisto virškinimą, kvėpavimą, kraujo tekėjimą kūne, ir t. p.

FIZIOLOGIŠKAS — FIZIOLOGINIS.— Paliečiantis normalį kūno veikimą; apsireiškimas, priklausantis nuo kokio nors normalio kūno organų veikimo; priklausantis fiziologijos srities.

FIZIŠKAS — FIZIKINIS.— Turintis fiziškas arba kūniškas, medegiškas, ypatybes. Fiziš-

kas darbas — tai darbas, kurio atlikimui reikalinga vien raumenų, o ne smegenų (proto) jiega.

FLIRTAVIMAS.— Viliojimas prie meilēs; nudavimas įsimylējimo arba kokietavimas, kuomet moteriškē arba vyriškis stengiasi įvairiais, viešai neuždraustais, būdais patraukti savēp priešingosios lyties ypatą arba ypatas.

GILĒS.— Gilēmis vadinami tokie kūno organai, kurie gamina ypatingus, tam-tikriems tikslams reikalingus, skystimus arba syvus. Pavyzdin, moteriškēs krūtys, vadinamos pieninēmis gilēmis, gamina pieną; kepenys gamina maisto virškinimui reikalingus syvus; seilinēs gilēs gamina seiles; virškinimo gilēs gamina svarbiausią maisto virškinimui reikalingą sultį; sēklinēs gilēs — ovarai — gamina kiaušinēlius, ir t. p. Tūlos gilēs gamina tokius syvus, kurie patys yra kūnui reikalingi, kaip visi augščiau minēti; kitos gi gilēs prašalina iš kūno kenksmingus arba nereikalingus produktus, kaip tą daro inkstai ir prakaito gilēs. Didžiuma gilių turi tam-tikras dūdeles arba išvadas, kuriomis jos išleidžia savo pagaminamus syvus, bet yra ir tokių, kurios išvadų neturi ir jų pagaminami produktai pereina tiesiog į kraują. Veik visos kūne esančios gilēs yra maž daug apskrito arba pailgoko pavidalo, panašios į medžių giles, todel taip ir pavadintos.

GIMNASTIKA.— Lavinimas kūno su pagelba tam-tikrų prietaisų arba tinkamai parinktu darbu; kasdieninis mankštinimasis tikslu iš-

vystyti ir sudrūtinti raumenis, sausgysles ir abelnai visą organizmą.

GLEIVĒ.— Skysta arba pusiau skysta, slydi medega, kurią gamina gleivētosios kūno plēvēs. Gleivē daugiausiai tarnauja suvilgymui tūlų kūno dalių, kad padaryti jas slydžiomis. Pavyzdžiu gali būti vidujinių nosies plēvių gaminamas slydus skystimas, kuris paprastai vadinamas nosies gleive.

GLEIVĒTA PLĒVĒ.— Vidujinē kūno oda arba vidujinis pamušalas. Kaip kūno viršus yra apdengtas oda, taip lygiai kūno vidus yra išklotas minkšta, švelnia oda, teisingiau vadinama plēve. Ta vidujinē oda prasideda nuo lūpų ir nosies vidaus ir dengia visą kvēpavimo ir maitinimosi kanalą, užsibaigdama vartuose ir išeinamojoje kiaurynēje. Burnos ir nosies vidus, gerklē, plaučiai, širdis, skilvis, žarnos, kepenys, inkstai, pūslē, sēklų sandēliai, šlapinimosi kanalas, gimda, gimdymo kanalas ir daugelis kitų vidujinių organų yra iškloti tuo švelniu, slydžiu pamušalu, kuris vadinamas gleivēta plēve.

HERKULESAS.— Senovēs grekų pasakiškas drąsuolis, pasižymējęs savo dideliu drūtumu.

HIPOCHONDRIKAS.— žmogus, kuris įsivaizdina turįs kokias nors ligas, kurių jis tikrenybēje visai neturi.

HYGIENA.— Mokslas apie užlaikymą sveikakatos ir apsisaugojimą nuo ligų.

IDIOTAS.— Neišgydomas beprotis; žmogus, negalįs kontroliuoti savo pasielgimų ir žodžių ir negalįs būti už juos atsakomybēje; neturįs

jokių minčių ir negalįs suprasti net paprasčiausio dalykėlio. Idiotai dažniausiai tokiais jau užgema; kartais gi idiotais tampa senyvi žmonės iš priežasties įvairių ligų.

IGNORAVIMAS.— Sužinus nepaisymas; tyčiomis nekreipimas atydos; vengimas ko nors; nenorėjimas to ar kito dalyko žinoti.

IMPULSAS.— Umus patraukimas prie ko nors; umai atsiradusi mintis arba koks nors pasiryžimas.

INDIVIDUALAS.— Vienas žmogus, arba kokis kitas vienas, nedalinamas gyvūnas arba daiktas.

INDIVIDUALUMAS.— Savotiškumas; savotiškos kiekvieno žmogaus ypatybės, kuriomis jisai daugiau ar mažiau skiriasi nuo kitų žmonių.

INSTINKTAS.— Įgimtas žinojimas ir sugabumas, kurį žmonės ir kiti gyvūnai turi be jokio patyrimo ir be mokymo; gamtos duotas jausmas, vadovaujantis gyvūną ir rodantis, ką jis turi veikti ir kaip elgtis tose ar kitose gyvenimo aplinkybėse. Lytinis instinktas — įgimtas patraukimas prie meilės ir prie lytinių susinešimų.

KATASTROFA.— Kokia nors didelė nelaimė; kokis nors baisus nuotikis arba nelaimingas atsitikimas. Atskiro žmogaus gyvenime katastrofa galima pavadinti kokią nors baisią ligą, kuri sulaužo, sukoneveikia žmogaus sveikatą ir visą jo gyvenimą, taipgi kokį nors nelaimingą atsitikimą, kuris sugriauna visus žmogaus gyvenimo plenus.

KLIMATAS.— Viršutinės kokios nors šalies arba srities ypatybės, paeinančios iš skirtingumų ore. Pavyzdin, oro šiltumas arba šaltumas, jo sausumas ir drėgnumas, daugiausiai pučiantieji vėjai, ir tiem panašųs apsireiškimai sudaro tos ar kitos šalies arba srities savotišką klimatą. Klimatas žymiai atsiliepia ant žmogaus sveikatos, o staigus klimato permainymas (persikėlimas į kitokį klimatą turinčią vietą) dažnai yra ir labai kenksmingas.

LOKALIS — LOKALINIS.— Vietinis; paliečiantis vieną vietą arba vieną apielinkę. Lokalinė liga — liga, apimanti ne visą kūną, bet kokią nors atskirą kūno dalį arba kokį nors vieną sąnarį.

MAGNETAS.— Ypatingas metalas, turįs ypatybę traukti prie savęs geležį ir plieną.

MASAŽAS.— Ypatingas būdas gydymo, kuomet skaudančią vietą spaudo, trina, brauko, ir t. p. Tokiu būdu dažnai gydo sausgėlą ir tūlas kitas ligas.

MASAŽAVIMAS.— Trynimas, spaudymas arba braukymas skaudančios vietos, idant prašalinti skaudėjimą.

MECHANIZMAS.— Veik tas pats, kaip ir mašina; veikiančiosios kokios nors mašinos dalys, kurios, sutartinai viena su kita veikdamos, duoda mašinai galimybę atlikti tą darbą, kuriam ji skirta. Žmogaus kūną irgi galima vadinti mechanizmu, nes įvairios jo dalys (organai) atlieka savo atskiras pareigas ir tuo

pačiu sykiu visos bendrai veikia, kad visą mašiną (kuną) palaikius gerame stovyje.

MELANCHOLIJA.— Ypatinga smegenų sloga, kuriai užējus žmogus jaučia didelį liūdnumą, niekuo nepasitiki ir nupuola dvasioje; nupuolimas ūpo ir energijos, paeinantis iš didelio rūpesčio arba susigriaužimo.

METODA.— Būdas, sulyg kurio mes atliekame kokį nors darbą; plenas, kurio prisilaikydami stengiamiesi atsiekti kokį nors savo tikslą; parankiausiai surengta darbo, kalbos, ir t. p., sistema.

MIGDOLAS.— Sēkla tūlo šiltuose kraštuose auganĉio medžio, priklausančio slyvų veislei. Pati sēkla (branduolys) esti apsupta apykiečiu lukštu, panašiu į slyvos kaulelį, tik daug minkštesniu. Anglų kalboje migdolas vadinamas *almond.*

MINERALINIS ALIEJUS.— Aliejus, daromas iš naftos (kerosino) arba iš tūlų kitų žemēje randamų riebalų. Tasai aliejus yra labai gera priemone vidurių liuosavimui; jis neeina į organizmą, o tik ištepa žarnas, palengvindamas prašalinti iš jų išmatas. Geriausiu mineraliniu aliejumi skaitomas Rusijos mineralinis aliejus; šioje šalyje, vienu geresniųjų skaitomas skystasis petrolatumas (angliškai— *liquid petrolatum*).

MISTICIZMAS.— Tikējimas į viršgamtiškus atsitikimus, į žmogaus protui nežinomas geras ir blogas jiegas, valdančias jo gyvenimą ir veikimą.

MODERNINIS — MODERNIŠKAS.— Nauja-

gadyninis; šiuolaikinis; naujausias mokslas, nuomonės, veikimas, ir t. t.

MORFINA.— Migdanti ir skausmą mažinanti gyduolė.

MOTERIŠKĖ.— Suaugęs moteriškosios lyties žmogus. žodis moteriškė čia vartojamas kalbant apie moteriškosios lyties ypatą abelnai, neskiriant ar ji jau apsivedus, ar dar mergina. Apsivedusias moteriškes vadiname *moterimis,* vieton vadinti *pačiomis,* kaip seniau buvo daroma.

NERVAI.— Balsgani, siūlams panašūs audiniai, kurie yra išsišakoję žmogaus ir kitų gyvūnų kūnuose. Visi nervai jungiasi su galvos smegenimis ir tarnauja perdavimui į pastaruosius įvairiausių jausmų, o taipgi duoda pradžią visokiam kūno judėjimui.

NERVINGAS.— Perdaug jausliais nervais žmogus; žmogus, kurio nervai labai pailsę arba serganti.

NEURASTENIJA.— Liga, reiškianti didelį nervų persidirbimą ir nusilpimą; paeina iš didelio protinio arba ir fizikinio darbo, rūpesčių, nelaimių, baimės, ir t. p.

NORMALIS.— Tokis, kokis turi būt sulyg tam tikrų taisyklių; panašus į kitus tos pačios rūšies daiktus. *Nenormalis.*— Kas nors nepaprastas, skirtingas nuo kitų tos rūšies daiktų arba apsireiškimų.

OKSIGENAS.— Svarbiausioji oro dalis, kuri yra būtinai reikalinga žmonių ir gyvulių kvėpavimui, o taipgi augalų gyvavimui, ir ugnies degimui. Lietuvių kalboje vadinamas *degis.*

ORGANAS.— Kiekviena žmogaus, gyvulio arba augalo kūno dalis, kuri, sykiu su visu kūnu, gyvuoja ir atlieka kokį nors, visam kūnui reikalingą, darbą.

ORGANIZMAS.— Žmogaus, gyvulio arba augalo kūnas; susikuopimas visų atskirų organų, kurie sudaro kokį nors gyvuojantį kūną.

PACIENTAS.— Ligonis; sergąs žmogus, kurį gydo kokis nors gydytojas, vadinasi to gydytojo pacientu.

PARAZITAS.— Žmogus, gyvenantis kito žmogaus turtu arba darbu; gyvūnas, kuris gyvena ant kitų gyvūnų kūno arba pačiame jų kūne, misdamas tų gyvūnų gyvastinēmis jiegomis.

PERIODAS.— Laikotarpis; apribotas laikas, kuriame įvyksta kokis nors nuotikis; žmogaus amžiaus dalis, pavyzdin, jaunystēs periodas, subrendimo periodas, ir t. p.

PESSIMIZMAS.— Palinkimas visame kame matyti tik blogąją pusę. *Pessimistas* — žmogus, kuris visur ir visame kame mato visokias blogybes, kuris netiki, jog gyvenime arba pasaulyje yra kas nors gero.

PETROLATUMAS.— Mineralinis aliejus; riebus tepalas, daromas iš kerosino ir vartojamas daryme įvairių gydančių tepalų. (Žiūrēk *Mineralinis aliejus.*)

POLIGAMIJA.— Daugmoterystē; apsivedimas ir gyvenimas su keliomis moterimis.

PRIMITYVIS.— Pirmasis savo rūšies daiktas; pirmutinis; senovinis; kas nors senoviškas.

PROCESAS.— Veikimas; būdas atlikimui kokio nors darbo; ējimas pirmyn; besitęsimas,

pavyzdin, ligos procesas reiškia ligos besitęsimą, ligos bēgį, ir t. p.

PRODUKTAS.— Kokis nors gamtos pagamintas daiktas, kaip tai: vaisiai, grūdai, metalai, ir t. p.; darbo vaisius; keno nors padirbtas daiktas; kokio nors veikimo išdava arba pasekmē.

PSICHIKA.— Viskas, ką išreiškiame žodžiu protas, dvasia arba vēlē; abelnas žmogaus proto veikimas, minčių ir jausmų apsireiškimas.

PSICHIKINIS — PSICHIŠKAS.— Protinis arba dvasinis; priklausantis proto, dvasios sritin; kas nors skirtingas nuo kūninio arba fizikinio; panašus į proto arba dvasios apsireiškimus.

PSICHOLOGINIS.— Priklausantis psichologijos sritin, t. y., sritin mokslo, aiškinančio žmogaus proto arba vēlēs veikimus, jausmus ir elgimosi priežastis.

RACIONALIS.— Turintis proto; sutinkantis su sveiku protu; išmintingas; sveiku protu tvarkomas darbas arba mintis, ir t. p.

RASĒ.— žmonių veislē, kurios sąnariai yra vienos spalvos ir turi vienodų ypatybių. Ant žemēs gyvuoja penkios skirtingos žmonių rasēs ir kiekvienon rasēn priklauso po keliolika tautų. Kartais rase vadina abelnai visą žmoniją.

REPUTACIJA.— Geras vardas; nuomonē apie tą ar kitą žmogų, įgijama sulyg jo būdo ir elgimosi.

ROMANSAVIMAS.— žaidimas meile; veik tas pats, kaip ir flirtavimas.

RUGŠTIS.— Kiekvienas daiktas, turintis rūgštą skonį; skysta arba kieta medega, kuri turi rūgšties ypatybių. Tyrame stovyje, rūgštys gali apdeginti kūną. Skilvio syvuose visuomet turi rastis tam-tikra rūgšties dalis, idant skilvis galētų gerai suvirškinti maistą. Visos rūgštys pragaištingai veikia ant spermatozų.

SAMSONAS.— Biblijoje minimas drūtuolis.

SANITARINIS.— Apsaugojantis sveikatą; kas nors skiriamas apsaugojimui arba pagerinimui sveikatos.

SIMPATIJA.— Užuojauta; draugiškas jausmas linkui kokio nors žmogaus; prijautimas kitam žmogui nelaimēje.

STUDIJUOTI.— Atidžiai mokytis; tyrinēti ką nors; mąstyti apie kokį svarbų klausimą.

SUPOZITORIJAI.— Įvairios rūšies gydanti tepalai, sutaisyti pavidale plonesnio ar storesnio kamščio, išvaizda dalinai panašaus į bonkos užkaištį. Jų ilgumas siekia nuo pusēs iki pusantro colio, storumas gi nuo vieno ketvirtadalio iki trijų ketvirtadalių colio. Supozitorijai yra taip padaryti, kad įdējus juos šilton vieton greit sutirpsta ir gydančioji medega aptepa skaudančiąją vietą. Juos vartoja daugiausiai gydant uždegimą gimdymo kanale arba gimdos kakle, o taipgi ir mēšlinēje žarnoje.

TEKSTAS.— Originalis kokio nors rašytojo raštas; patsai kokio nors veikalo raštas, rašytame arba spausdintame pavidale.

TEMPERAMENTAS.— Mišinys žmogaus pobūdį ir ūpą nustatančių ypatybių; savotiškas

kiekvieno žmogaus dvasinis ir fizikinis subudavojimas, kuris visą amžių daro įtekmę į žmogaus elgimąsi, jausmus ir mintis.

TEMPERATURA.— žmoguje, ore arba kokiame kitame daikte apsireiškiančios šilumos ir šalčio ypatybēs, kurias galima mieruoti tam tikra prietaisa. Kalbant apie šaltį, vartojamas išsireiškimas "žema temperatūra'', gi kalbant apie karštį, sakoma "augšta temperatūra".

TERMOMETRAS.— Prietaisa mieravimui temperatūros — šilumos ir šalčio — žmogaus kūne, ore arba kituose daiktuose.

TONSILAI.— Dvi pailgokos gilēs, kurios randasi abiejose gerklēs šalyse, toje vietoje, kur liežuvis susijungia su gerkle. Susišaldžius dažnai įvyksta tonsilų uždegimas, angliškai vadinamas *tonsilitis;* tuomet tonsilai taip ištinsta, kad sunku būna kvēpuoti ir valgį nuryti.

TRAPUS.— Silpno subudavojimo; silpnos sveikatos žmogus, augalas ar kas kitas.

TRYŠKYNĒ.— Prietaisa išplovimui tūlų kūno dalių arba įleidimui kokių nors gyduolių. Tryškynių yra įvairaus pavidalo ir didumo. Šioje knygoje kalbama daugiausiai apie tas tryškynes, kurios vartojamos išplovimui moteriškēs lyties organų. Tos tryškynēs vadinamos fontaninēmis tryškynēmis. Jos susideda iš guminio maišo, kuriame gali tilpti dvi arba trys kvortos vandens; prie to maišo apačios yra prijungta guminē dūdelē, turinti nuo keturių iki šešių pēdų ilgumo, ir užsibaigianti kietu, bet švelniu ir kiauru galu. Guminē dūdelē

turi tam tikrą prietaisą, kuri ją uždaro-užspaudžia, kad pilamas į maišą vanduo pirm laiko neišbėgtų. Norint išsiplauti gimdymo kanalą, reikia pripilti į tryškynės maišą plovimuisi prirengto skystimo, paskui pakabinti maišą apie 4 arba 5 pėdas augštumo, pasidėti ant grindų didoką platų indą (geriausiai bliūdą), atsitūpti ant jo ir, atsargiai įdėjus kiaurąjį dūdelės galą į gimdymo kanalą, paleisti vandenį. Taip reikia plautis del paprasto lyties dalių apšvarinimo; jeigu gi norima, kad įleidžiamąsis skystimas pabūtų viduje kiek ilgiau, tai įsileisti reikia atsigulus lovoje ant tam tikro plataus lėkšto (slesno, negilaus) indo (angliškai vadinasi *douche pan*).

ULTRA.— Toliau priimtos ribos; kas nors savo ypatybėmis pralenkiantis kitus tos pačios rūšies daiktus; ekstrinis; kraštutinis, pavyzdin, ultra-pirmeivis reiškia kraštutinis pirmeivis, pirmeiviškesnis už visus kitus.

VASEKTOMIJA.— Ypatingas būdas padaryti vyriškį nevaisingu nepraŝalinant sėklas gaminančių kiaušinėlių.

VAZELINA.— Riebi medega, daroma iš naftos (kerosino) ir vartojama daryme įvairių tepalų.

VENA.— Venomis vadina gyslas, kuriomis kūne suterštas kraujas bėga atgal į širdį, kur esti vėl apvalomas. (Žiūrėk *Arterija.*)

VENERINIS.— Atsinešantis prie lytinio susituokimo. Tas žodis paeina nuo žodžio Venus, kuriuo senovės romiečiai vadino meilės die-

vaitę. Venerinē liga — liga, gauta per lytinį susinešimą su tąja liga užkrēsta ypata.

VULGARIS.— Nešvarus, nedailus, žemos rūšies apsiējimas arba kalba.

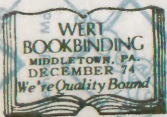
VYRIŠKIS.— Suaugęs vyriškosios lyties žmogus. žodis vyriškis čia vartojamas kalbant apie vyriškosios lyties ypatą abelnai, neskiriant ar jis apsivedęs, ar ne. Apsivedusius vyriškius vadiname *vyrais*. (žiūrēk *Moteriškē*.)

WASSERMANNO METODA.— D-ro Wassermanno išrastas būdas tyrinēti žmogaus kraują, kad patirti ar yra jame sifilio nuodų. Tai yra geriausias iki šiol žinomas tyrinējimo būdas.

PABAIGA

TURINYS

NATIONAL LIBRARY OF MEDICINE
U.S. Department of Health, Education, and Welfare, Public Health Service
Bethesda, Md.

WERT
BOOKBINDING
MIDDLETOWN, PA.
DECEMBER 74
We're Quality Bound

